

Muassislar:

**O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi,
O'zbekiston yoshlar ittifoqi**

1982-yildan chiqa boshlagan.

Tahrir hay'ati:

**Muhammad ALI
Iqbol MIRZO
Sirojiddin SAYYID
Jiyanboy IZBOSKANOV
Farrux JABBOROV**

Jamoatchilik kengashi:

**Qahramon QURONBOYEV
Abdurasul ABDULLAYEV
Azamat UMAROV
Ahmad OTABOYEV
Shuhrat SIROJIDDINOV
Serobiddin ISMOILOV**

Bosh muharrir:

Nodir JONUZOQ

Bosh muharrir o'rinbosari:

Nurilla CHORI

Mas'ul kotib:

Orif TOLIB

Mas'ul muharrir:

Husan MAQSUD

Muharrir:

G'iyosiddin O'NAROV

Badiiy muharrirlar:

**Akbarali MAMASOLIYEV
Rahmatjon YUNUSOV**

Manzilimiz:

Toshkent shahri,

Islom Karimov ko'chasi, 16-"a" uy.

E-mail: yoshlik-jurnali@umail.uz

Web sayt: www.yoshlikjurnali.uz

Tel./faks: (0371) 227-02-27, 245-05-52

Navbatchi muharrir: G' O'narov

Bosishga 27.12.2017 yilda ruxsat berildi.

Qog'oz formati 30x42 1/4.

Nashriyot hisob tobog'i 8,7. Indeks 822.
ISSN 0207-9137. Jurnal 2007 yil 4 mayda
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligi
tomonidan № 0253 raqami bilan ro'yxatga
olingan.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda

"Yoshlik" dan olindi" deb izohlanishi shart.

"SILVER STAR PRINT" MChJ

bosmaxonasida chop etildi.

Buyurtma № 85. Adadi 2470 dona.

Toshkent shahri, Uchtepa tumani,

22-mavze, 17-uy.

Юракларни янгилаган нутқ

Бугун ахборот асрида, фикрлар суръати тезлашган даврда яшайтмиз. Дунёнинг тўрт бурчида ҳар куни қандайдир анжуман, йиғилиш, конференция. Бу тадбирларда қанчадан-қанча нутқлар сўзланади, маърузалар ўқилади. Нотиқ кўп, воиз бисёр.

Аммо нутқлар ичида шундайлари бўладики, бутун бошли мамлакатнинг, керак бўлса, минтақанинг муҳитини ўзгартириб юборади; халқнинг кайфиятини, руҳий иқлимини янги ўзанга буради; бу нутқни сўзлаган нотиқ эса муайян миллатнинг, элнинг чинакам Йўлбошчиси сифатида олис-яқин мамлакатларда бирдай эътироф этилади.

Президент Шавкат Мирзиёевнинг 22 декабрь куни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига йўллаган мурожаатномаси ана шундай тарихий чиқиш, унутилмас нутқ бўлди.

Президент жамиятимизнинг деярли барча соҳаларида кечаётган янгилашни жараёнини содда, халққа яқин тилда, айна пайтда теран таҳлил қилиб берди. Бу ўзига хос йиллик сарҳисоб, шунингдек, яқин келажакдаги режаларни белгилаб олиш йўлида муҳим ҳодиса бўлди.

Тўрт соат атрофида давом этган мулоқот Ўзбекистон телевидениеси орқали тўғридан тўғри узатилди. Президент, менинг халқимдан яширадиган ҳеч қандай сирим йўқ, дегандай, бутун элимизга юрагини очди: қалб кўридан отилган ҳар бир сўз, фикр, ҳиссиёт тўғридан-тўғри дилларга, онгу шуурларга бориб қуюлди. Идроклар ларзага, юраклар жунбушга келди.

Кўп саволларга жавоб топилди.

Кўп иллатларнинг илдизи кўриниб қолди.

Кўп юракларда умид, ишонч шамчиروқлари ёнди.

Кўнгишларга қувват, шижоат, ёруғлик бахш этди бу маъруза.

"Энди бошқача яшашимиз керак, бошқача ишлашимиз керак" деган қаноат туғилди ҳар бир тингловчида. Жамиятдаги ўзгаришни аввало ўзимиздан бошлашимиз даркорлигини англадик ҳар биримиз. Даврнинг янги тўлқинларини, чақириқларини ҳис этдик ботинимизда...

2018 йил – Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологиялар йили деб эълон қилинди.

Инновация – тараққиётга янгича куч, самара бағишловчи ғоялар мажмуи. Инновацион ғоялар иқтисод, sanoat, қишлоқ хўжалигидан олдин, энг аввало, юракларга, онгларга янги нафас олиб киради. Туйғуларга янги жило, фикрларга янги шиддат бағишлайди.

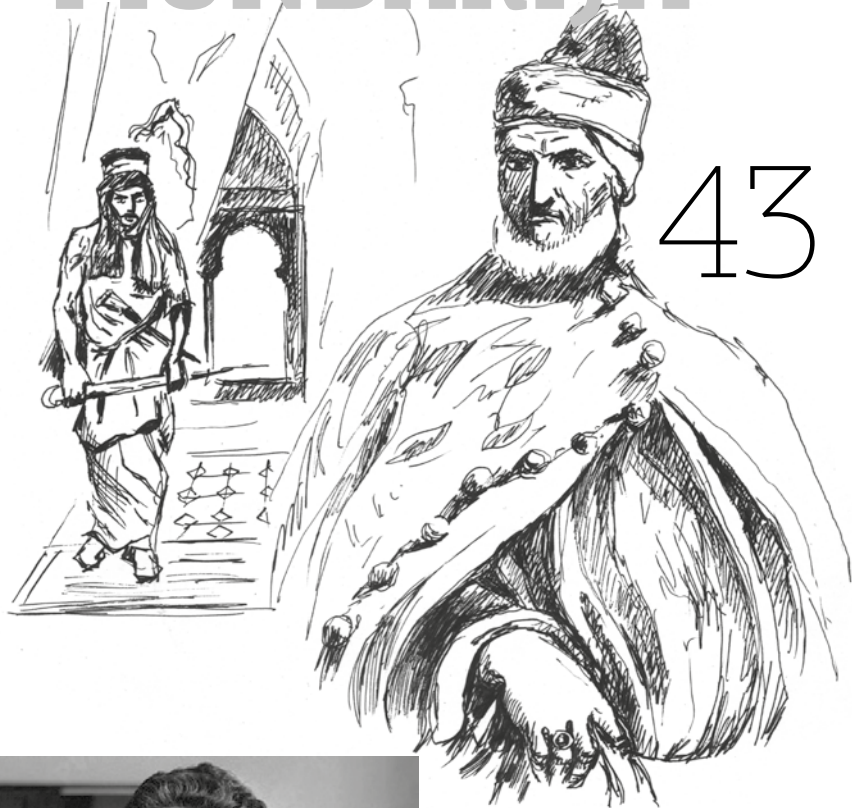
"Инновация – бу, келажак дегани", деди Президент. Қанчалар содда, лўнда ва кенг қамровли таъриф. Келажакни эса, шубҳасиз, янги билим, янги технологиялар билан қуролланган ёшлар яратади. Чунки мамлакатимиз раҳбари таъкидлаганидай: **"Замон шиддат билан ривожланиб бораётган ҳозирги даврда ким ютади? Янги фикр, янги ғояга, инновацияга таянган давлат ютади".**

Юксак минбарлардан сўзланган нутқлар нишонга тегдими-йўқми – қаёқдан билиш мумкин? Агар муайян маъруза фақат сиёсий доиралардагина муҳокама бўлса, демак, унинг акс садоси қалин деворлардан ошиб ташқари чиқмабди. Агарда у кўча-кўйда, тўй-маъракада, бозору автобусларда ҳам эса олинса, қизгин таҳлилга тортилса, билингни, айтилган сўз, фикр эгасига етиб борибди.

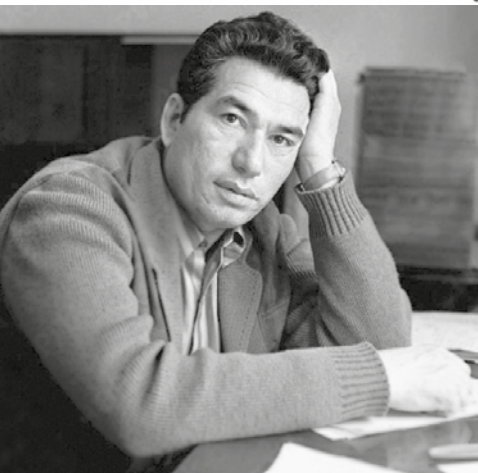
Бугун Президент Шавкат Мирзиёевнинг нутқини бутун халқимиз қизгин муҳокама қилмоқда. Ҳар ким ўзича шарҳлаб, ўз талқинини ўртага ташламоқда. Зеро, мақсад ҳам шу эди: одамларни фикран кўзғаш, жонлантириш, фаолликка чорлаш...

Шубҳасиз, мамлакатимиз раҳбарининг ушбу тарихий нутқидagi мулоҳазалару далиллар қулоғимиз остида ҳамиша кўнғироқ садосидай жаранглаб туради. Энди ухлашга, ғафлатга берилишга ҳаққимиз ҳам, имконимиз ҳам йўқ...

MUNDARIJA

43

31

55

58

№ 12 (319), 2017-y.

JARAYON

- 6 Nodir Jonuzoq
- Ezgu orzular ro'yobi
- 10 Gavhar Nazarova
- Katta yo'lga poyandoz
- "PROlogue" III respublika yosh
- kinoijodkorlar festivali
- 2017 YIL - MENING TAQDIRIMDA

- 9 Isajon Sulton
- 18 Baxtiyor Genjemurodov
- 42 Faxriddin Hayit
- 54 Mehrinoz Abbosova
- 57 Nodirabegim Ibrohimova

SHUKUH

- 13 Ibrohim G'afurov
- Meni yolg'iz demang
- TADQIQOT
- 14 Muhammadjon Xolbekov
- "Uliss" - kitob javonimizda

NASR

- 19 Anvar Suyun
- Solin yo'li
- 60 Orif Hoji
- Havaskor bedana
- NAZM
- 28 Nasrullo
- Qaro sochlaringga yozdim oq she'rlar...
- 40 Dilmurod Do'st
- Gullarga beribman quchoqlaringni
- QO'LYOZMA

- 30 Mirtemir
- O'zga sohillarning ayni to'liqini
- NIGOH

- 31 Chingiz Aytmatov
- Adabiyotning buyuk elchisi
- MULOHAZA

- 34 Husan Maqsud
- Bolangizni "bobov"larga berib
- qo'ymang!
- YON DAFTAR

- 38 Orifjon Madvaliyev
- Eng reytingi baland kasblar o'ntaligi
- JAHON HIKOYASI

- 43 Xorxe Luis Borxes
- Tlyon, Ukbar, Orbis Tertius
- SABOQ

- 53 Muhabbat baxt berishi kerak
- Gyustav Flober hikmatlaridan
- E'TIROF

- 55 Eng yaxshilari saralandi
- YELPUG'ICH

- 58 Orif To'xtash
- Bayram bayramdek bo'lsin

ҚОНУННИНГ бирдан-бир манбаи ва муаллифи – Халқ

Мана, неча кундирки, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси юртдошларимизни ҳаяжонга соляпти. Икки одамнинг боши қовушган жойда мавзу шу: “Президентимиз зўр гапирди-я!” деб қизгин гурунги бошланади. Ҳа, Президент нутқидаги ўткир фикрлар, ўтли туйғулар талқини, “ҳазм”и ҳали узоқ давом этади. Ушбу қўшсаҳифада мазкур тарихий маърузани тинглаш жараёнида қулоққа қуюлган, кўнгилга нақш бўлган айрим сатрларни эътиборингизга ҳавола қилияtmиз. Эшитганингизни энди ўқисангиз, фикрингиз янада равшанлашади: ўқинг, мулоҳаза қилинг, хулоса чиқаринг!

Шуни алоҳида таъкидлаш ўринлики, биз кейинги 25 йил давомида биринчи марта аҳоли учун арзон, барча қулайликларга эга бўлган кўпқаватли уй-жойлар қуришни бошладик. 2017 йилнинг ўзида 800 минг квадрат метрдан зиёд ана шундай уй-жойлар қуриб фойдаланишга топширилди. Биргина Тошкент шаҳрининг ўзида жорий йилда 420 минг квадрат метр кўпқаватли уй-жой фонди фойдаланишга топширилди. Бу ўтган йилга нисбатан қарийб 3 баробар кўпдир.

Кўп йиллик танаффусдан сўнг Фанлар академиясига сайлов ўтказилиб, ўзининг илмий ишлари билан мамлакатимиз ва халқаро миқёсда ном қозонган истеъдодли олимлар академик деган юксак шарафга сазовор бўлдилар. Энди барчамиз Фанлар академиясидан янги илмий ишланмалар, истиқболли тадқиқотлар яратиш бўйича амалий натижалар кутиб қоламиз.

Яна бир муҳим янгилик – Тошкент шаҳридаги Миллий боғ ҳудудида муҳташам Адиблар хиёбони, Ёзувчилар уюшмасининг янги биноси, Қорақалпоғистонда ва бир қатор вилоятларимизда улуғ адибларимизнинг номлари билан аталган ижод мактаблари барпо этилди.

Ўзбекистондаги Ислом цивилизацияси маркази, Имом Бухорий ва Имом Термизий номларидаги халқаро илмий-тадқиқот марказлари, Ислом академияси каби илмий-маърифий муассасалар фаолиятини йўлга қўйиш ишлари бошланганини алоҳида қайд этиш зарур.

Ҳозирги кунда Ўзбекистонимизнинг китоб фондларида 100 мингдан зиёд қўлёзма асарлар сақланмоқда. Афсуски, бу нодир китоблар ҳали тўлиқ ўрганилмаган, улар олимлар ва ўз ўқувчиларини кутиб турибди.

2017 йил айниқса ўзбек миллий кураши тарихида ёрқин саҳифа бўлди. Сентябрь ойида Туркманистонда бўлиб ўтган Осиё олимпия кенгаши Бош ассамблеяси йиғилишида ушбу миллий спорт турини Осиё ўйинлари дастурига киритиш ҳақида қарор қабул қилинди.

2017 йилда 21 та олий даражадаги ташрифлар амалга оширилди, 60 дан ортиқ давлат ва халқаро ташкилотлар раҳбарлари ва вакиллари билан учрашувлар ўтказилди. Натижада 400 дан ортиқ битим ва келишувларга эришилди, қарийб 60 миллиард АҚШ доллари ҳажмидаги савдо ва сармоявий шартномалар имзоланди.

Қорақалпоғистонда барпо этилган Устюрт газ-кимё мажмуаси кутилган иқтисодий фойдани бермаяпти. Молия вазирлигида ўтирган баъзи “валломатлар” вақтида бу – дунёдаги энг зўр лойиҳа, деб бутун оламга жар солган эди. Лекин қани натижа?

Халқимизнинг кечиримли бўлиш ва бағрикенглик каби азалий қадриятларидан келиб чиқиб, жинойий жавобгарликка тортиш муддатларини қайта кўриб чиқиш лозим. Шунингдек, юксак профессионал даражада фаолият юритадиган малакали судьяларни тайёрлашга хизмат қиладиган Ўзбекистон Республикаси Одил судлов академиясини ташкил этишимиз керак.

Билдирилган таклиф ва тавсияларнинг барчасини инобатга олиб, мен янги – 2018 йилга юртимизда **Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили, деб ном беришни таклиф этаман.**

Бугун биз давлат ва жамият ҳаётининг барча соҳаларини тубдан янгилашга қаратилган инновацион ривожланиш йўлига ўтмоқдамиз. Бу бежиз эмас, албатта. Чунки замон шиддат билан ривожланиб бораётган ҳозирги даврда ким ютади? Янги фикр, янги ғояга, инновацияга таянган давлат ютади.

Йил давомида билдирилган 136 та қонунчилик ташаббусидан бор-йўғи 27 таси депутатларга тегишли бўлиб, улар ҳам асосан амалдаги қонунларга Президентнинг фармон ва қарорларидан келиб чиқадиган ўзгартиш ва қўшимчалардир. Шунинг ўзи парламентимиз фаолияти самараси етарли эмаслигини кўрсатмайдими?

Маълумки, мамлакатимизда коррупцияга қарши самарали кураш олиб бориш мақсадида ушбу йўналишда алоҳида қонун қабул қилинди. Шу асосда аниқ мақсадларга қаратилган чора-тадбирларни ўз ичига олган давлат дастури изчиллик билан амалга оширилмоқда. Ана шундай ишларимиз натижасида шу йилнинг 9 ойида коррупция билан боғлиқ жиноятлар ўтган йилга нисбатан 33 фоизга камайди. Биз бундай натижаларни коррупцияга қарши кураш борасидаги узоқ ва давомли фаолиятимизнинг дастлабки самараси, деб қабул қилишимиз, бу йўлда янада қатъий иш олиб боришимиз шарт.

Барчамиз бир ҳақиқатни унутмаслигимиз керак: қонуннинг бирдан-бир манбаи ва муаллифи том маънода халқ бўлиши шарт.

Ўзингиз ўйланг, бугунги кунда мамлакатимиз ҳудудида 60 дан зиёд бундай постлар мавжуд. Энди тасаввур қилинг, оддий одам Хоразмдан Тошкентга машинада келмоқчи бўлса, йўлда 17 та постдан ўтади. Фарғона водийсидан келаётган киши эса 8 та ана шундай постга дуч келади. Шу муносабат билан вилоятлар чегарасидаги барча йўл-патрул постларини тугатиш, патрул хизмати стационар постлари сонини кескин камайтириш лозим.

...Уинстон Черчиллнинг бир гапи беихтиёр эсга тушади. Қаранг, у нима деб ёзган экан: “Баъзилар тадбиркор деганда соғин сигирни, фақат санокли одамларгина тадбиркор деганда оғир аравани тортаётган меҳнаткаш отни тушунади”.

Жаҳон банкининг ҳисоботида кўра, экспорт-импорт ҳужжатларини расмийлаштириш бўйича Ўзбекистон 190 та давлат орасида 175-ўринда тургани ачинарли, албатта. Айтайлик, божхона ҳужжатларини расмийлаштириш учун Бельгияда 1 соат кифоя қилса, бизда бунга 1 ойлаб муддат сарфланади.

Биз 2018 йилга Фаол тадбиркорлик, инновацион гоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили, деб ном берганимиз муносабати билан барча тадбиркорлик субъектларининг молиявий-ҳўжалик фаолиятини текширишни 2 йилга тўхтатсак, нима дейсизлар?

Маълумки, бугунги кунда дунёнинг 33 та мамлакатада элчихоналаримиз мавжуд. Лекин мамлакатимизнинг инвестиция соҳасидаги жозибасини ошириш, хорижий инвестицияларни кенг жалб этишга кўмаклашиш бўйича Ташқи ишлар вазирлиги ўз имкониятларидан тўлиқ фойдаланяптими? Элчихоналардаги савдо-иқтисодий масалалар бўйича маслаҳатчиларнинг иши қониқарлими?

Асосий мақсадларимиздан бири – ташқи бозорга сифатли ва сертификатланган маҳсулотларни “ўзбек бренди” номи билан олиб чиқишдан иборат.

Самарқанд, Бухоро, Тошкент шаҳарларидаги муқаддас қадамжолар ва ёдгорликларни зиёрат қилишдан иборат бўлган “кичик ҳаж” дастурини ривожлантириш ва жадаллаштириш зарур. Ички туризм соҳасидаги катта имкониятларни ҳам тўлиқ ишга солиш лозим.

Маълумки, ҳозирги кунда юртимизда 51 фоиздан зиёд аҳоли қишлоқ жойларда яшайди. Бироқ қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг мамлакат ялпи ички маҳсулотидаги улуши 17 фоиздан ошмайди. Аграр соҳа маҳсулотларини қайта ишлаш ҳажми эса 10 фоизга ҳам етмайди. Ҳолбуки, ривожланган давлатларда бу кўрсаткич 50 фоиздан ортиқни ташкил этади. Шу муносабат билан қишлоқ хўжалигини янада ислоҳ қилиш бўйича комплекс дастур ишлаб чиқиш лозим.

...Ўзбекистон ёшлари халқаро ассоциациясини тузиш ва унинг самарали фаолият юритиши учун тегишли шароит яратиб беришимиз керак. Ёшларимиз хориждаги тенгдошлари билан илм-фан, маданият, тадбиркорлик, спорт ва бошқа соҳаларда фаол мулоқотда бўлишлари мақсадга мувофиқ. Бу уларнинг ўз салоҳиятини дунё миқёсида намоён этишлари учун катта имконият яратади. Шунинг учун келгуси йили Самарқанд шаҳрида Марказий Осиё ёшлари форумини ўтказиш кўзда тутилмоқда.

Ҳеч кимга сир эмас, аҳолини дори-дармон билан таъминлаш одамларни қийнаётган долзарб муаммолардан биридир. Бу масалани ҳал этиш мақсадида яқин вақт ичида аҳолини арзон ва сифатли дори воситалари билан таъминлайдиган 2 мингта ижтимоий дорихона қурилиб, ишга туширилади.

...чет элларда яшаётган ва ишлаётган ватандошларимиз билан ўзаро ҳамкорлик соҳасида давлат сиёсати концепциясини ишлаб чиқишни таклиф этаман.

Қуролли Кучларни замонавий қурол-аслаҳа ва ҳарбий техникалар билан таъминлаш учун Мудофаа-саноат комплексини шакллантириш ва ривожлантириш давлат дастурини қабул қилишимиз зарур.

Эзгу орзулар рўёби

2017 йилнинг 3 феввали. Қишнинг қорли, бирмунча совуқ куни эди. Сўзлаётганимизда оғзимиздан буғ эмас, юрак ҳовуримиз ташқарига ўрлаётгандай бўларди гўё. Қаҳратон забтига қарши ўлароқ томиримизда қайноқ қон югурарди. Чунки биз, бир гуруҳ ижодкорлар, устозларимиз билан биргаликда Алишер Навоий номидаги миллий боғда Президент Шавкат Мирзиёев билан учрашувга, жонли мулоқотга тўтланган эдик.

Президент белгиланган пайтда келиб, бирданига асосий масала – адабиётга ғамхўрлик қилиш, шоир-ёзувчиларга зарур шарт-шароит яратиш бўйича аниқ, ҳаётий таклифларини ўртага ташлади. Ижод аҳлига доир долзарб масалаларни бирин-кетин тилга оларкан, ҳар гал юрагимиз ҳаприқар, биз айтишга ийманиб турган муаммоларни Президент шундоғам биларкан, деган ўйдан юрагимиз ёришарди.

Кўп ташаббуслар қатори Алишер Навоий номидаги Миллий боғ ҳудудида Адиблар хиёбонини ташкил этиш ҳамда Ёзувчилар уюшмасига янги, замонавий бино қуриб бериш вазифаси ҳам белгиланди.

2017 йилнинг 18 апрели. Мазкур вазифани амалга оширишга қаратилган Президент қарори эълон қилинди.

Ва... қурилиш ишлари бошланди!

Бинонинг чизмаси тайёр бўлганида, кўзимиз яшнаб ҳаяжонланганимиз, “Наҳотки оқ қоғоздаги шу чизгилар тўлиқ амалга ошса!?” деб бир-биримиз билан фикр алмашганларимиз эсимизда.

Кейин азамат экскаваторлару булдозерлар, оғир юк машина-

лари ишга тушди. Бинонинг ўрни қазилиб, пойдевор кўтарилди. Деворлар тикланди. Том ётилиб, иншоотнинг ичу ташига безак берилди. Бу жараёндаги ҳар бир ўзгаришни эшитиб, табиийки, хурсанд бўлардик – бинога эмас, бизнинг кўнглимизга нақшу безак солинаётгандай эди.

Президент билан учрашувимиздан сўнг, оз эмас-кўп эмас, роппароса ўн ойу йигирма кун ўтди – 2017 йилнинг 23 декабри. Яна бир гуруҳ ижодкорлар билан Миллий боғга, аниқроғи, Адиблар хиёбонидаги Ёзувчилар уюшмасининг янги биносига келдик.

Президентимиз қурилиш якуни билан танишиб, шу аснода ижодкорлар билан диллашишни ният қилган экан.

Нурдан тиклангандек таасурот қолдирувчи муҳташам бинонинг кираверишида, ҳазрат Алишер Навоийнинг сиймоси акс этган ва ҳикматли сўзлари ёзилган фойеда Президентимиз билан юзма-юз келдик.

Мамлакатимиз раҳбари жуда жонли, равон оҳангда адабиётнинг жамиятдаги юксак ўрни ҳақида сўз бошлади. Бугун одамларимизнинг қонини тозалашимиз керак, – деди Президент образли қилиб, – бу маънавий тозариш жараёнида адабиётнинг ўрни беқиёс. Адабиётга, китобхонликка катта эътибор қаратаётганимиз ҳам шундан. Бу борада адибларимизга суяна-миз.

Мулоқот жараёнида Президент нафақат адабиёт, балки миллат тақди-

рига дахлдор бўлган энг долзарб вазифаларга ҳам тўхталиб, ёзувчи-шоирлар билан фикр алмашди. Хусусан, Ватанни ҳимоя қилиш, юрт мудофаасига доир муҳим фикрларини баён этаркан, биз ҳам ўзимизни жанговар аскардай ҳис қилдик, ҳар бир ёзган асаримиз четдан кириб келаётган маънавий хуружга қарши қалқон бўлиб, фарзандларимизнинг онг шуурини, қалбини ҳимоя қилишга яраши даркорлигини англадик.

Президентимиз бошчилигида янги бино билан яқиндан таниша бошладик. Аввало 150 ўринли фаоллар залига кирдик. Бу ерда ҳам самимий, жонли мулоқот давом этди. Юртимиз раҳбари ҳар бир ижодкорни жон қулоғи билан тинглаб, ўртага ташланган масалалар ечими бўйича ўз таклиф-ташаббусини баён қилди. Жумладан: Ёзувчилар уюшмаси фаолиятини замонавий асосда ташкил этиш учун керакли ҳужжатларни тайёрлаш; истеъдодли ва уйга эҳтиёжи бор ижодкорлар учун кўп қаватли уйлар қуриш, кейинчалик ҳам адибларга уй қуриш учун шаҳар марказидаги муайян жойларни банд қилиб қўйиш; Ялта, Кисловодск каби хориждаги нуфузли сиҳатгоҳларда бошқаларга ўрнатилган ижодкорларнинг бепул даволаниб, дам олишларини ташкиллаштириш; мамлакатимиздаги корхона ва ташкилотларга ижодкорларни бириктириб қўйиш ва йил давомида изчил ижодий учрашувлар уюштириш, уларнинг китобларини тизимли равишда чоп этиб-тарқатиш; қўшни мамлакатлар билан адабий алоқаларни кучайтириб, биргаликда адабиёт байрамларини ўтказишга йўл очиш...

Шу ўринда Президентимиз қўшни Афғонистоннинг Ҳирот шаҳригача темир йўл қурилиши режалаштирилаётганини айтаркан, биласизларми, бу – менинг кўп йиллик орзуим, керак бўлса, армоним эди, ёшлигимдан радио орқали Алишер Навоий ҳазратларининг ғазалларини эшитганимда, Навоий ҳақидаги асарларни ўқиганимда, Ҳиротга боришни, улуг бобомизни зиёрат қилишни орзу қилардим; агар бугун биз, бобомизнинг авлодлари, издошлари у зотнинг қабрини зиёрат қилсак, шубҳасиз, бу мўътабар инсоннинг руҳи чексиз шод бўлади, деб ўйлайман, деди.

Шу лаҳзанинг ўзида ҳар биримиз ўзимизни ҳазрат Навоий мақбарасини зиёрат қилаётгандек тасаввур этиб, тўлқинланиб кетдик. Кўнглимиздан “Қанийди, бунинг имкони бўлса, шубҳасиз, ярим ҳаж савобини қўлга киритган бўлардик”, деб ўйладик.

Президентимизга эргашиб, бошқа хоналарни ҳам кўздан кечириб бошладик. Борлигимиз ҳаяжонга кўмилди. Иншоотнинг ҳар бир тарҳида ижод аҳлига ҳурмат, эъзоз, ғамхўрлик акс этиб турарди. Энг замонавий мосламалар билан жиҳозланган анжуман заллари, уюшманинг махсус кутубхонаси ва музейи, Ёзувчилар уюшмасининг маъмуриятига, ижодий кенгашлари ва нашрларига мўлжалланган ёруғ, шинам хоналар, сифатли мебеллару энг сўнгги русумдаги техник воситалар... Назаримизда, эртадан бу хоналарга кириб иш бошлайверсак бўладигандай эди. Аммо...

Аммо Президентимиз бизнинг нигоҳимиз илғамаган нуқталарга эътибор қаратиб, замонавий архитектура, қурилиш мезонларига доир фикр ва таклифларини билдирди. Бизга ҳайрат бағишлаган манзараларни Президентимиз янада кўркам, янада мукамалроқ кўришни истаётганини англадик.

Гўё ўз қараши билан мамлакатимиз раҳбари: “Ёзувчи-шоирларимиз бундан-да кўпроғига муносиб, бу камтар ва заҳматкаш инсонларга энг юксак шарт-шароитни муҳайё қилишимиз шарт!” деяётгандай эди.

Бугунги ташрифимизни бинонинг очи-лиш маросими эмас, балки илк танишувимиз, деб биламан, – деди Шавкат Мирзиёев. – Янги биноимизни баҳорнинг очиқ, ёруғ кунлари очсак, нима дейсизлар.

Таклиф ҳаммага бирдай маъқул бўлди.

Президентимиз уюшманинг янги биносидан сўнг Адиблар хиёбонида ўрнатилган Ҳамид Олимжон, Зулфия, Гафур Ғулом, Озод Шарафиддинов, Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов, Муҳаммад Юсуф каби эл севган ижодкорларга қўйилган ҳайкаллар билан танишди. Бу борада ҳам асосли таклифу тавсиялар, аниқ топшириқлар берилди.

Очиғи, Президент билан кечган мулоқот жараёнининг зоҳирий қисмини қоғозга туширяпман-у, учрашувнинг ботиний қисмини – руҳиятимизда рўй берган янгиликни, Юртбошимиздан олган маънавий қувватимизни ифодалашга қаламим ожизлик қилаётгандай.

Учрашувда Президентимиз адолат ва шукроналик тушунчасини ёнма-ён тилга олди. Бу бежиз эмас. Адолат бор жойда шукроналик муҳити бўлади. Эзгу ғоялар билан озиқланган адабиёт ўқувчини борлиққа, жамиятга адолат кўзи билан боқишга, шукр ҳисси билан яшашга ўргатади.

Айтишларича, мустабид тузум даврида ноҳақликка учраб, руҳи синган маърифатпарварлардан бирига “Нега ёзмайсиз?” деб савол беришганида:

“Ўт кўқармас, мева пишмас, бўлмаса сув том-чиси,

Шоир шеърни қайдан олсин, бўлмаса илҳом-чиси?!” – деб жавоб қилган экан. Дарҳақиқат, ижодкор кўнгли, мулоқот давомида Президентимиз кўп бора таъкидлаганидек, жуда нозик бўлади. Хайрихоҳлик, ғамхўрлик бўлмаса, ижод жараёнига Яратган томонидан инъом этилган ноёб ҳодиса деб қаралмаса, ҳар қандай қобилият сўниб кетиши мумкин.

Бугун – нафақат ижод аҳли, оддий юртдошларимиз ҳам илҳомланиб, тўлиб-тошиб юрган кунлар. Ҳар лаҳзада кўнглимизда, руҳиятимизда янгича шавқ, шижоат тўлқини ҳосил бўляпти. Бу ҳайрату ҳаяжон тўлқинлари энди пишиқ, яхши асарларга айланмоғи зарур. Зеро, меҳр билан парвариш қилинган мевали дарахтдан, алалоқибат, мўл ҳосил кутилади.

Адиблар хиёбони, Ёзувчилар уюшмасининг янги биноси – бизнинг тийнатимизда, қалбимизда бунёд бўлаётган нурли маънавият қасрининг моддий кўриниши. Тобора кўркамлашиб бораётган бу муборак маскан нафақат пойтахтимизнинг, бутун мамлакатимизнинг маърифий марказига айлангусидир.

Нодир ЖОНУЗОҚ

2017ЙИЛ

МЕНИНГА ДИРИМДА

**Исажон СУЛСТОН,
Ўзбекистонда хизмат
кўрсатган маданият
ходими, ёзувчи.**

Улкан янги ланишлар аро

2017 йил кўп қатори, ижодкорлар учун ҳам хайрли бўлди. Пойтахтимиз марказида Ёзувчилар уюшмаси учун янги, замонавий бино қурилиши, Адиблар хиёбинининг барпо этилиши, ижодкорларга замонавий ва қулай шарт-шаротлар яратиб берилиши каби кўпдан-кўп эзгу ишлар давлатимизнинг зиёлиларига қаратилган юксак эътиборини очиқ-ойдин намоён этиб турибди. Менинг ўзимга келсак, Гафур Ғулум номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи шу пайтгача ёзилган асарларимни икки жилдлик китоб ҳолида нашр этди. Шунингдек, ўлкамизда мутлақо янги, замонавий соҳанинг илғор намояндаларидан бири, фан ёруғида халқимиз илдизларига назар солган ҳамда қанчалар муҳташам, улуг халқ эканимизни англаб етган бугунги кун кишиси ҳақидаги “Генетик” романини ўз ичига олган яна бир тўпламим нашр арафасида турибди.

Йилнинг яна бир воқеаси – “Ҳазрати Хизр изидан” номли асарим Швеция пойтахти Стокгольм шаҳрида бўлиб ўтган Евроосиё адабиёт ва китоб фестивали доирасидаги “Open Eurasia-2017” халқаро танлови ғолибларидан бири деб эълон қилиниши бўлди. Бу танлов ўзбек бадиий тафаккури, асрдан-асрга ўтиб келаётган анъана ва тушунчалари дунё халқларининг эътиборини жалб қилишга қодир эканини кўрсатди. Эл-юрт ҳаётдан олиб ёзилган, ўзбек кишисининг тасаввурларини акс эттирган ҳикояларни, бир томондан, Англиядаги “Heltfordshire Press” нашриёти инглиз тилида китоб қилиб чиқаришга қарор қилган бўлса, бошқа томондан, худди шу мавзудаги асарлар жамланган “Боғи Эрам” китобимиз яна бир давлатда, – Туркияда тез тарқалиб кетди ҳамда қайта нашрга кирди.

Булар, албатта, кишини руҳлантирадиган воқеалар. Янги 2018 йил барчамиз учун янада хайрли келишига ишончим комил. Режаларга келсак, улар ҳамманинг орзу-ҳаваслари каби ёруғ ва эзгу. Кимдир уй қурмоқчи, кимдир тўй қилмоқчи, кимдир оиласию ота-онаси билан саёҳатга чиқмоқчи, кимдир шу улкан янги ланишлар аро ўзини намоён этмоқчи. Буларнинг бари Ўзбекистон деб аталган шу қутлуғ ватанда эл учун, халқ учун чекилаётган заҳматларнинг самаралари десак, муболаға бўлмайди. Шу сабабли нафақат ўзим, балки оилам номидан аввало элимиз-юртимиз тинч-омон бўлишини, янги йил Ўзбекистонимизга янги зафарлар ҳамда кўпдан-кўп хайру баракотлар олиб келишини тилайман.

2017ЙИЛ
МЕНИНГА ДИРИМДА

Катта йўлга пойандоз

“PROlogue” III республика ёш
киноижодкорлар фестивали

“PROlogue” III республика ёш киноижодкорларнинг қисқа метражли фильмлар танлови 27–30 ноябрь кунлари Ўзбекистон ёшлар иттифоқи, “Ўзбеккино” миллий агентлиги ҳамда Ёш киноижодкорлар кенгаши, Киноматографияни ривожлантириш маркази томонидан ўтказилди.

Танловда иштирок этган фильмларда миллий ифтихор туйғуси, она табиат, гўзаллик, инсонийлик, бағрикенглик, бунёдкорлик, меҳр-муҳаббат каби мавзулар ёритилган.

Режиссура, операторлик иши ҳамда драматургия соҳалари бўйича маҳорат дарслари, олий ва ўрта махсус таълим муассасалари, илмий-тадқиқот институти раҳбарлари иштирокида давра суҳбатлари уюштирилгани билан танлов аввалги йилгиларидан фарқ қилди.

Фестивалнинг илк кунда ташкил этилган “Орамиздаги афсоналар” фотокўргазмаси томошабинларни ўзига жалб этди.

Унда халқимизнинг ардоқли санъаткорлари ва моҳир режиссёрларининг фотолари жой олган бўлиб, мақсад – бугунги кунда сермахсул ижод қилаётган, ўзини санъатга бахшида қилган инсонларни ардоқлаш, уларни томошабинга янада яқинлаштириш эди.

Фестивалнинг иккинчи куни ёш тадқиқотчи олимларнинг “Ёшлар ва кинематография” мавзусидаги республика илмий-амалий конференцияси билан бошланди. Бу тадбир ёш киношуносларимиз учун амалий, назарий жиҳатдан фойдали бўлди. Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти профессор-ўқитувчилари ҳамда ёш тадқиқотчи олимларнинг маърузалари кўпчиликлда илиқ таассурот қолдирди.

Конференцияда жами 31 та маърузачи иштирок этди. Улар турли шўъбаларга бўлиниб, ёшлар билан мулоқотга киришдилар. Энг муҳими, мулоқот жараёни қизгин фикр алмашинув, баҳс-мунозара руҳида кечди. Анжуман якунида маърузачилар томонидан кўтарилган турли муаммолар бўйича эксперт ва мутахассисларнинг таклиф ва тавсиялари эшитилди.

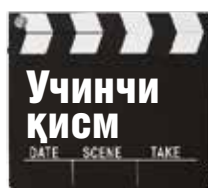
Маҳоратли кинорежиссёр ва драматург Э. Ишмуҳаммедов, Одельша Агишев ҳамда А. Ҳамроев билан жонли мулоқот ёшларда чуқур таассурот қолдирди. “Ёр-ёр”, “Севишганлар” ва бошқа қатор фильмларнинг яратилиш тарихи, бу фильмларга доир янги маълумот ва қарашлар мухлисларда қизиқиш уйғотди.

Фестивалнинг иккинчи куни Б. Абдурахмоновнинг “Мама”, М. Алиқуловнинг “Пианино”, Д. Ҳожиматовнинг “Қимиз”, М. Муродовнинг “Фигон” ҳамда М. Аллоқулованинг “Хоразм, жонгинам” фильми намойиш этилди. Бу фильмларда ҳам ёш ижодкорларнинг ўзига хос нигоҳи, нафаси сезилиб турди.

Фестивалнинг биринчи куни ёш режиссёрлар – М. Азизованинг “У”, Ж. Қизимуродовнинг “Жаноза”, Ф. Насимовнинг “Нажот”, А. Баҳодировнинг “Ички ҳакам” ва С. Султоновнинг “Устунсиз уй” фильми намойиш этилди.

Фильмлар намойишидан сўнг кино ихлосмандлари қизиқарли учрашувда иштирок этишди: таниқли, маҳоратли режиссёр Али Ҳамроев ёш режиссёрлар, актёрлар, киношунослар ва талабаларнинг саволларига жавоб берди, ўз тажрибалари билан ўртоқлашди.

“PROlogue” фестивалининг учинчи кунида таниқли кинорежиссёр Юсуф Розиков билан учрашув бўлиб ўтди. “Қисқа метражли фильмлар фестивалининг ўтказилиши ёшларнинг ўзини, ижод намуналарини кўрсатиши учун катта имконият яратади. Бундай тадбирлар ёш режиссёрларнинг ўзига ишончини орттиради. Режиссёр ўз дунёқарашини, талаб ва истакларини кўрсата олмаса, чинакам режиссёр бўлолмайди. У ҳамиша томошабинлар муносабатини ҳис қилиб туриши керак. Мен роль тақсимлаётганимда актёрларнинг ўзидан келиб чиқаман. Яхши режиссёр актёр танлай билиши шарт. Яхши кино олмоқчи бўлсангиз, кўпроқ китоб ўқинг, машҳур режиссёрларнинг ишини, асарларини кузатинг. Энг муҳими, ўз устингизда ишлашдан эринманг, кинони жон-дилингиз билан севинг!” деди Юсуф Розиков ёшларга қарата.

Шу куни Ш. Ҳолиқовнинг “Дилемма”, З. Ҳолиқовнинг “Абадий жазо”, Ҳ. Алижоновнинг “Аквариум”, С. Ҳалимованинг “Қанотсиз фаришталар” ҳамда А. Илҳомжоновнинг “Лимузин” фильми намоиши бўлиб ўтди. Ҳар бир фильм ўзига хос фикр, хулоса, таассурот уйғотди.

Фильмлар намоишидан сўнг “Халқаро кинофестиваль остонасида” мавзусида давра суҳбати ташкил этилди. Унда келгуси йилда ўтказилиши режалаштирилаётган “PROlogue” халқаро кинофестивалига юқори савияда тайёргарлик кўриш билан боғлиқ масалалар муҳокама қилинди, соҳа мутахассисларининг фикрлари ўрганилди. “Ўзбекино” миллий агентлиги раҳбари Фурқат Зокиров ёш режиссёрларнинг фестивалда намоиш этилган қисқа метражли фильмларига тўхталиб, уларнинг ўтган йилгига нисбатан анча савияли экани, шу боис ғолибларни аниқлаш бадий кенгаш аъзоларига осон бўлмаслигини таъкидлади. “Бундай фестиваллар қанча кўп ўтказилса, истеъдодли ёшлар шунча кўпаяди”, деди у.

Фестивалнинг тўртинчи – ёпилиш кунинда “Қизил йўлакча” маросими бўлиб ўтди. Унда юртимизнинг кўтлаб таниқли санъаткорлари, кино мутахассислари ва мухлислар иштирок этди.

Тадбирга ўзбек киносининг дурдона асарларига ишланган саундтреклар ўзгача руҳ бахш этди. Қадрдон куй-оҳанглар остида “PROlogue” ғолиблари тақдирланди. Қувонарлиси, олий ўқув юрти битирувчилари билан бир қаторда талабалар ҳам турли номинациялар бўйича ғолибликни қўлга киритишди. Жумладан, “Энг яхши сценарий” совринига (2017 йил битирувчиси) Мафтуна Аллоқулова “Хоразм, жонгинам” фильми билан сазовор бўлди. “Энг яхши операторлик иши” номинациясида “Лимузин” фильми билан 4-курс талабаси Бахтиёр Отабоев тақдирланди. “Энг яхши эркак роли” учун мукофоти 3-курс талабаси Фотиҳ Насимовга насиб этган бўлса (“Устунсиз уй” фильми), “Энг яхши аёл роли”га “Дилемма” фильмидаги ижроси учун (2014 йил битирувчиси) Ойпарча Абдуллаева лойиқ топилди. “Энг яхши режиссёр” номинациясида “Аквариум” фильми учун (2017 йил битирувчиси) Ҳасан Алижонов ғолиб деб топилди. Фестивалга келиб тушган фильмларнинг энг яхшиси деб (2 курс талабаси) Муҳлиса Азизованинг “У” фильми эътироф этилди ҳамда бош соврин билан тақдирланди. Шунингдек, маросимда устоз санъаткорлар Али Ҳамроев, Элёр Ишмухаммедов, Одельша Агишев, Юсуф Розиков, Дамир Салимовга “Ўзбек киноси ривожига қўшган ҳиссаси учун” мукофоти топширилди.

Фестивалнинг қизил йўлакчаси, шубҳасиз, келажакда кинонинг катта йўлига пойандоз бўлади, деб ишонгимиз келади.

Гавҳар НАЗАРОВА,
ЎзДСМИ магистранти

Иброҳим ҒАҒУРОВ

Мени ёл издеманг

Ёлғиз деманг мени,
Уч оғайни қолдик:
– Мен, дилим ва яна дилим,
Учта ганим қолдик:
– Мен, тилим ва яна тилим.
Қариликнинг қори кетмас экан,
Уч умидвор қолдик:
– Мен, элим ва яна элим...

“Улисс”

китоб жавонимизда

**Муҳаммаджон
ХОЛБЕКОВ,**

филология фанлари
доктори, профессор.

1950 йили туғилган.

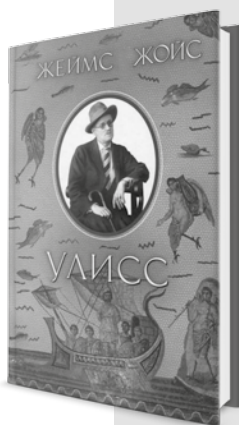
Самарқанд давлат
университетининг
роман-герман филология
факультетини тамомлаган.
Икки юздан ортиқ рисола,
ўқув қўлланма ва илмий
мақолалар эълон қилган.

Биринчи жаҳон урушининг инсоният бошига ёғдирган кулфат ва талофатлари, “пролетар инқилоби”нинг ғалабаси Европани парокандаликка олиб келди. Адабиёт ва санъатда гегемон ҳисобланган романтизм ва реализм оқимлари майдондан чиқиб кетди. Ўтган асрнинг йигирманчи йилларида поэзияда сюрреализм (Гийом Аполлинер ва унинг издошлари), прозада модернизм (Марсель Пруст ва бошқалар) оқимлари етакчиликни қўлга олдилар. Прустдан кейин Европа модерн адабиётининг шакл-шамойилини, услубий йўналишларини Ф.Кафка, Ж.Жойс, Т.Манн, В.Вулф каби романнавислар давом эттириб, такомиллаштирдилар. Улар қаламига мансуб “Жараён”, “Улисс”, “Доктор Фаустус”, “Миссис Дэллоуэй” романлари XX аср модернизм прозасининг ривожига катта таъсир кўрсатди, турли модернистик оқимларнинг юзага келишига замин яратди.

Ирландиялик ёзувчи Жеймс Жойс (*James Joyce*, 1882–1941) ижоди, айниқса, унинг “Улисс” (*Ulysses*, 1921) романи жаҳон адабий жамоатчилигида катта шов-шувга сабаб бўлди. Ўтган йиллар давомида роман ҳақида кўплаб мақола ва тадқиқотлар яратилган бўлса-да, адабий танқидчиликда у ҳақда ҳанузгача яқдил бир фикрга келингани йўқ, тўғриси, бир тўхтама келиш ҳам амри маҳол. Сабаби, муаллифнинг ўзи роман ҳақида “... шунчалик кўп бошқотирма ва топишмоқларни йиғдимки, асрлар бўйи олимлар уларни еча олмай бош қотирсинлар, бу менинг абадий ўлмас бўлишимга кафолатдир”, дея ёзган эди.

Ҳа, Жойс таъкидлаганидек, “Улисс” романининг матни бошқотирмалардан иборат, “инглиз адабий тилида ёзилмаган, умуман ёзилмаган... у фақат кўриш ва эшитишга мўлжалланган” (Сэмюэл Беккет) матндир. Шу боис асар яратилгандан кейин француз ва италян тилларига тўлиқ таржима қилинган бўлса-да, Европадаги бошқа тилларга таржима қилинмади. Ундан айрим парчаларни рус ва грузин таржимонлари ўз тилларига ўгиришга муваффақ бўлдилар. Соцреализм қолипидаги совет адабиётшунослиги романни “XX асрнинг энг маъюс, пессимистик руҳдаги асарлардан бири – “Улисс” романида ўзининг тўлиқ ифодасини топган Жойснинг нигилизми (ҳар қандай меъёр, принцип ва қонунларни инкор этиш – М.Х.) модернизм “евангелие”сига айланди (В.Ивашева)”, дея субъектив тарзда баҳолаб, уни таржима қилишга шошилмади. Фақат ўтган асрнинг 80-йиллари охирида адабиёт ва санъатда рўй берган “қайта қуриш”, демократик ўзгаришлар юзага кела бошлаган пайтда М.Пруст, Ж.Жойс, Ф.Кафка ижодини ўрганиш, асарларини таржима қилишга киришилди. Ниҳоят, “Иностранная литература” журналининг 1989 йил сонларида “Улисс” романининг русча таржимаси босилди. Таржимонлар В.Хинкис ва С.Хоружийнинг узоқ йиллар олиб борган машаққатли меҳнатлари ўз самарасини берди. Орадан қарийб йигирма йил ўтиб, “Улисс” романининг ўзбекча таржимаси яратилди ва “Жаҳон адабиёти” журналининг 2008 йил сонларида босилди.

Фурсат келганда, “Улисс” таржимони Иброҳим Гафуровнинг “Унутилмас Озод Шарафиддинов ўзбек китобхони Жойсни орзулаган ва Ницше, Маркес ва Жойсни (“Зардўшт таваллоси”, “Бузрукнинг кузи”, “Улисс”) таржима қилишни бизнинг зиммамизга юклаган эди”, деган сўзларини келтириб ўтиш ўринлидир. Иброҳим Гафуров устоз Озод Шарафиддинов юклаган уч вазифанинг уддасидан чиқди, уч асар таржимасини

ўзбек китобхонига тортиқ қилди. Дарвоқе, таржима ҳақида матбуотда ижобий фикрлар билдирилди, шунингдек, айрим мулоҳазалар ҳам айтиб ўтилди. Бугун “Улисс” романининг сўзбоши (профессор. Акмал Саидов), сўнгсўз ва изоҳлар билан таъминланган, чиройли жилдли таржимаси китоб жавонимиздан ўрин олди*.

“Улисс”дек қомусий характерга эга йирик асар таржимаси ҳақида атрофлича фикр юритиш, уни тўғри баҳолаш бир мақола ҳажмига сифмайди. Қолаверса, таржимани тўлиқ таҳлил қилиш йирик монографик тадқиқотни талаб этади. Биз ушбу тақризимизда Жойс услуби билан боғлиқ айрим ҳолатларнинг таржимада қай тарзда берилиши хусусида фикр юритмоқчимиз.

“Улисс”нинг аксарият қисми импрессионистик руҳдаги стенограмма шаклида ёзилган бўлиб, бу асосан матнда “онг оқими”ни акс эттириш ниятида қўлланилган. Романдан олинган қуйидаги парчага эътибор қаратайлик: *“Остонада у (Блум – М.Х.) шимининг орқа чўнтагини уриб кўрди, ташқи эшикнинг калити турибдимкин? Йўқ-ку. Анави ечиб қолдирган шимда, шекилли. Уни олиш керак. Картошкамиз бор. Жавон гичирляпти. Уни (Моллини – М.Х.) уйготиб юбормай. Ҳозиргина тўшакда у ёқдан-бу ёққа ағдарилди. У ниҳоятда эҳтиёткорлик билан эшикни ёпди. Уни остонагача тақаб қўймади. Ташқаридан ёпиққа ўхшаб кўринади. То келгунимча ҳеч нарса қилмайди”* (“Улисс саргузаштлари”, 87-бет).

Жойс шарҳловчилари муаллифнинг ушбу услуб воситасида ўтмиш адабиётдан фойдаланиб, мисоллар ахтаришни ўзига хос ўйинга, эрмакка айлантирган, деган фикрга борадилар. Жойс ўз услуби ва ёзув техникасини француз адиби Э.Дюжарден (*Édouard Dujardin*, 1861–1949) нинг “Лавр япроқлари кесилди” (*Les lauriers sont coupés*, 1888) романи таъсирида кашф қилганини инкор

* Жеймс Жойс. Улисс саргузаштлари. Рус тилидан Иброҳим Гафуров таржимаси. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2013. – 838 бет.

этмайди. Аслида эса кўчирма гапни биринчи шахс номидан ҳикоя қилиш орқали ҳаётни тасвирлашга уринган ёзувчига ички монологнинг у ёки бу шаклига мурожаат қилишига тўғри келган. Жойс романда ушбу услубдан кенг фойдалангани учун ҳам (“Улисс”нинг охириги 18 эпизоди бундан мустасно – М.Х.) матн диққат-эътиборимизни ўзига жалб этади. Айни пайтда, муаллиф ушбу услубни қўллашга ҳаракат қилган бошқа ёзувчилардан алоҳида ажралиб туради.

Бу ерда икки жиҳатга эътиборимизни қаратмоғимиз лозим. Биринчидан, стенограмма услубидан фойдаланиш Жойснинг фикр доирасини чеклаб қўймайди, аниқроғи, у тасвирлаётган манзарани жимжимадор хошияга солмайди, айтмоқчи бўлганини битта конкрет персонаж билан чегараламайди. Буни биз юқорида келтирилган мисолда ҳам кузатишимиз мумкин. Ёзувчи ҳаётни фақат Блум кўзлари орқали кўрсатишга ҳаракат қилмайди. Блум таассуротларидан воқеликни объектив тасвирлаш ва ушбу тасвирни бойитиш учун фойдаланади десак тўғрироқ бўлади. Шунинг учун учинчи шахс орқали ифодаланган объектив фикр (“Остонада у шимининг орқа чўнтагини уриб кўрди, ташқи эшикнинг калити турибдимикин?”) айтилмаган монолог (“Анави ечиб қолдирган шимда”) билан кетма-кет келади. Иккинчидан, руҳий жараёни батафсил қайд этишдан ёрқин таассуротни туғдиришга бўлган ҳаракат Жойс услубида “илмий” эмас, балки импрессионистик характерга эга. Жойс бошқа ёзувчилардан фарқли ўлароқ, айтилмаган фикрлар учун аниқ сўзни ёхуд муқобилини топишга ҳаракат қилади ва бунинг уддасидан чиқади. Масалан, юқоридаги парчадан олинган “Картошка шу ерда” жумласи бу мақсадга хизмат қилиши мумкин. Қаҳрамон ҳаёлида оқиб ўтган: “Чўнтагимда картошкадек тешик бор” қабилдаги фикр шундай бир шаклда ифодаланганки, ўзининг ғайриоддийлиги билан руҳий жараённинг иллюзиясини яратади. Лекин Жойсда унинг ҳақиқий маъно-мазмунни қўшимча фикр, аҳамиятсиз овоз сифатида хизмат қилгани ва қилаётганида мужассам бўлган. Блум кириш эшигида калитни ахтарганида ҳам (умуман олганда, калит “Улисс”да муҳим рамзий маънога эга – М.Х.), ўз турмуш ўртоғи билан бўлган ўртадаги мураккаб муносабатларни таърифлашда ҳам бу шакл такрорланади. Деярли беш юз саҳифадан сўнг ўқиймиз (изоҳ: Блум фоҳишахонага бориб, у ердаги аёл Зоэдан картошкани қайтариб беришни сўрайди):

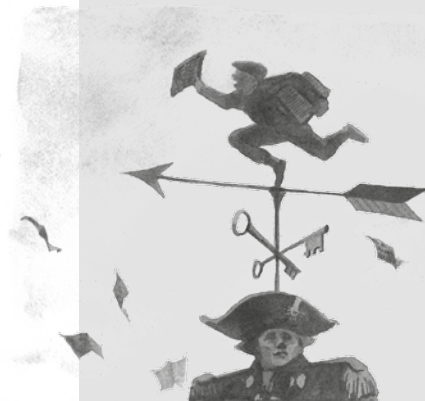
Блум: *С ней связана память. Я хотел бы иметь её.*

Стивен: *Иметь или не иметь, вот в чём вопрос.*

Зоя: *Вот она (поднимает оборку комбинации, обнажая ляжку, и вытаскивает картофелину из-под чулка). Тот, кто прячет, знает, где найти”.*

Таржимада:

“Блум: Уни кўриб эслаб юраман. Ёнимда юрса дейман.

Стивен: *Бўлсин бўлмасин, шудир масала.*

Зоя: *Ол ана. (Этагини кўтариб, сонларини очади, пайпогининг ёқасига ўраб қўйилган картошкани олиб уза-тади.) Ким яширса, ўша топади”.*

Диалогнинг ўзбекча таржимаси бироз эркин тарзда берилгани шундоққина сезилиб турибди. Блум аслида: “Хотирам у билан боғлиқ. У менда бўлса дейман” демоқчи. Стивен эса киноявий оҳангда Ҳамлет монологигадаги “To be, or not to be: that is the question” (“Тирик қолмоқ ё ўлмоқ. Шудир масала!” – М. Шайхзода таржимаси) жумласига тақлидан: “Бўлсин бўлмасин, шудир масала”, дея луқма ташлайди.

Ушбу кичик эпизод қайсидир жиҳатдан Жойс методини яққол намоён қилади, қанчалик у ранг-баранг таъмаънодан фойдаланганини кўрсатади. Биринчидан, бу эпизод фарсга ўхшаб кетиши, фаҳшга тўлалиги, сийқаси чиққанлиги, кўп маънога эгаллиги билан ажралиб туради ва, энг муҳими, муаллиф унга катта аҳамият қаратганлигидан далолат беради.

“Уни кўриб эслаб юраман (С ней связана память)” аслида, сийқаси чиққан ибора, қолипга айланган жумла бўлиб, айни пайтда кўп маъно ҳам англатади. Ўқувчи онгида ҳеч нарсага арзимайдиган сентименталлик, юракни эзувчи ҳиссиётга берилганлик, объектив воқелик, реал вазиятдан узоқлаштирувчи вақтичоғликнинг аломатлари уйғонади – бироз ўтиб Зоя канкан рақсига тушади. Бир қатор ички ассоциациялар воситасида фоҳишахонанинг руҳий иқлими тикланади. Блум – ушбу сўзнинг мавҳум маъносида мустаҳкам

одам эмас. У ортиқ даражада ҳиссиётга берилган, кўнгли бўш, тез таъсирланувчан, йиғлоқи киши. “Ёнимда юрса дейман. (Я хотел бы иметь её)” жумласи нафақат картошкага, балки турмуш ўртоғига ҳам тааллуқли. Стивен Ҳамлетга тақлид қилгани эса такрор айтилган “... бўлсин бўлмасин” (Иметь или не иметь) сўзларида диққатимизни ушлаб қолишга ва у билдирган ассоциацияларга тўхталишга ундайди. Тагмаънода Ҳамлет монологининг бутун теранлиги, сермаънолиги оқиб ўтаркан, биз шу заҳотиёқ фикр ва ҳаракат ўртасидаги ўзаро боғлиқлик, мураккаб алоқага (“Макбет”даги леди Макбет сўзлари: “Твоё “хочу” слабей “не смею” (Ю. Корнеев таржимаси) – “Истайсану бетламайди лекин юрагинг?” (Ж. Камол таржимаси), шу билан бирга, табиатдаги икки жинс ўртасидаги муносабатларда мавжуд кучли ҳиссиёт ва шахсий мулкка қарашдек оппозицияга эътибор берамиз. Мазкур ассоциатив услубда қўполлик ва баландпарвозлик йўқ.

“Улисс”нинг охирги 18 эпизоди (“Улисс саргузаштлари”, 768–831 бет) мутлақо бошқа характерга эга. Унда муаллиф, тиниш белгилардан воз кечаркан, ҳақиқий “онг оқими”ни аслидай тиклашга, аниқ кўрсатиб беришга ҳаракат қилади. Оқаётган фикрлар учинчи шахс номидан берилган фикрлар билан бўлинмайди. Улар онги уйқу элитгунича, бир-бирига урилиб, тўқнашиб оҳиста оқиб бораверади. Шуни ҳам ёдда тутиш керакки, ушбу эпизодда учинчи шахс номидан берилган бирорта мулоҳаза, изоҳ йўқлиги Жойс танлаб олган онгнинг ўзига хос моменти туфайли оқ қоғозга тушириш имконини беради. Молли Блум фикрлари тиниш белгиларига эҳтиёж сезмайди, чунки у хобгоҳда, ўз тўшагида ётибди ва унинг тарафидан бирорта ҳаракат бажарилмайди. Фикр ва ҳаракатларнинг ғайрихтеёрий “қоришма”си, бир-бирига уланиб (қўшилиб) кетишини

етказиш аниқ изоҳланишга эҳтиёж сезмайди.

Хулоса қилиб айтганда, “Улисс”нинг рус ва ўзбек тилларидаги таржималарини қиёсий таҳлил қиларканмиз, аслият матнидаги шу жиҳатларга алоҳида эътибор беришимиз лозим. Иброҳим Фафуров таржимаси аслият ва русча таржималарга шу жиҳатдан мос келади. Сабаби, таржимон “Улисс”га қўл уришдан аввал катта тажриба орттирган, Мопассан, Достоевский, Ҳемингуэй, Ницше, Маркес каби жаҳон адабиёти салафларини ўзбек тилида сўзлатган моҳир сўз устасидир. Ундан “Улисс”ни аслиятга айнан монанд таржима қилишни талаб қилиш, айрим сўз ва ибораларни таржимада нотўғри берибсиз, дея танқид қилиш адолатдан эмас. Ҳатто инглиз тилини мукамал ўрганган таржимон ҳам Иброҳим Фафуров таржимасидан устунроқ таржима яратолмайди. Иброҳим Фафуровнинг ўзбек таржимачилиги ривожига қўшган ҳиссаси уни “Улисс”дек дунё адабиётининг шоҳасари билан бойитди, ўзбек китобхонига уни тортиқ қилди.

Сўзимизнинг сўнгида Иброҳим Фафуров “Мангу латофат” китобида “Умрда шундай бир палла келади: донишмандлик палласи. Ақл чироғи равшан тортиб, равшан ёниб, равшан, ишончли зиё таратадиган палладир”, деб ёзаркан, биз ҳам унинг ақл чироғи янада равшан тортиб, ҳамиша китобхон аҳлига зиё таратиб туришига тилақдошмиз.

Бахтиёр ГЕНЖЕМУРОДОВ,
Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган маданият
ходими, шоир

Ишонч қуёши

Инсон тақдирида ўзи кутган воқеалар ҳам бўлади, кутилмаган ҳодисалар ҳам рўй беради...

Биласиз, ёз фаслида тўйлар жуда кўп бўлади. 2017 йилнинг 25 август куни мурунлик (тутинган) болам Толибай Изимбетовнинг келин туширар тўйида кадрдонларим билан бели қайишган дастурхон атрофида ўтирардик. Қўл телефоним жиринглади, яқин иниларимдан бири Есимхан Қанаатов табриклади, зиёфатнинг қизиган пайти бўлгани боис “ва-ха-ха”лар кучайиб, ҳар бир сўзини аниқ эшитиш имкони бўлмади. Бироз вақт ўтгач, Дўрмонда танишган сурхондарёлик, қашқадарёлик дўстларим қўл телефонимга қўнғироқ қилди: “Бахтиёр дўстим! Давлат унвони муборак бўлсин!...” Воҳ! Мана бу мен учун кутилмаган воқеа бўлди! Кимдир телевизордан эшитган, яна кимдир интернет сайти орқали билиб олган... Мен тўйхонада ўтириб, тақдиримдаги бу воқеадан беҳабар қолибман-да...

Туннинг алламаҳалида уйга келсам, байрам дастурхони тузалган; аёлим, фарзандларим, келиним ва невараларим парвозга шай қушлардай, кўзларида қувонч нурлари... Улар ҳам аллақачон билиб, менинг келишимни кутиб, йўлимга қараб ўтирган экан. Биринчилардан бўлиб дўстим Қуўанишбай Оразимбетов, Баҳамдулла Нурабуллаев ўша оқшом уйимга келиб, қувончимга шерик бўлди. “Президентимизнинг сизга берган “Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маданият ходими” фахрий унвони бизлар учун, бутун қорақалпоқ зиёлилари учун катта совға бўлди! Ҳа! Бу биз учун ҳам мукофот!...” деб хурсандчиликларини ичларига сиғдириб табриклашди... Уйимиз меҳмонга тўлди! Эртасига чорбоғимизда шохлари уч буралган оқ қўчқор сўйилди...

Мени жуда... жуда тўлқинлантирган ҳодиса мухтарам Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йил 7 декабрь куни Ўзбекистон Республикаси Конституциясига йигирма беш йил тўлиши муносабати билан сўзлаган табрик сўзи ва фахрий унвонлар, мукофотлар билан тақдирлаш маросими бўлди! Мамлакатимиз раҳбарининг шахсан ўз қўлидан мукофотни қабул қилиб олиш лаҳзаларидаги бахтиёрлигимни оддий сўзлар билан таърифлаш мумкин эмас эди... Қалбимда икки банд шеър пайдо бўлди:

*Яхши ишнинг бошига келар Яхшилар,
Куч-қувват бағишлар билан бизга.
Сиз уйғотган Умид шами ярқирар –
Ишонч Қуёши Юрагимизда!...*

*Бу Қуёш сўнмайди, мангу порлайди,
Халқ Сиз билан бирга – тилагингизда!
Ватан мустақиллик қўшигини қўйлайди,
Раҳмат, Президентимиз! Раҳмат Сизга!...*

СОЛДИН ЙЎЛИ

Ҳикоя

*Миллий адабиётимизнинг чинакам жонкуяри,
камтарин акам Узоқ Жўрақуловга бағишлайман.*

– Бўлди, бензин тугади, ўчдик! – деди Марди ака машинамиз силтаниб-силтаниб йўл четига тўхтагач.

Сайдамжўл йўлига чиққанимиздан бери асабийлашиб келарди у. Шунинг учунми эшикни қарс этиб ёпди-ю, кўчанинг нариги томонига ўтиб, сигарета тутатиб, босиб-босиб торта бошлади. Кутилмаган хабардан эсанкираб бирма-бир уловдан тушдик. Аброр билан Зоҳид масалани ҳал қиладигандай ўн қадам нарига борди-да, ўзаро суҳбатга киришиб кетди. Мен эса бепоён дашт саҳнидаги хут манзараларига махлиё бўлиб, теваракни кузата бошладим. Ҳали ер уйғонмаган, лекин муттасил ёққан ёмғир таъсириданми атрофда енгил ҳаво сузарди. Қори кетиб, қора-кўнғир тус олган кенгликларда бирор жонзотга кўзингиз тушмайди. Айни лаҳзаларда этакдаги ангарлар одам қадами етмаган овлоқ манзиллар каби ястаниб ётади. Узоқдаги тоғлар оқ чопонига бурканиб, қишнинг сўнгги кунларини дилгир киёфада кузатаётгандек ўшшайиб туради. Йўлнинг у томонидаги улкан харсангга чиқиб, энишдаги сойга кўз солдим. Яқинда сел келган, шекилли, қияликда тарам-тарам майда ариқчалар ҳосил бўлган. Ариқлар сой тубидаги ваҳимали жарга етгач йўқолиб кетган. Қибладан шамол туриб, тамаки тутуни сузиб келди. Негадир сигаретанинг хумори тутди. Марди ака томон юрдим.

– Одамни сафар синайди-да, шаҳарда ваҳимаси бошқача эди буларнинг. Киссасидан бир сўм чиқса, қалтираб кетади, тарракдай туришини қара!? – аканинг жиғибийрони чиқар, ҳасратлашгисиям бор эди. – Чиқишда бакни тўлдириб олувдим. Тушликкаям сен тўлдинг, еганигаям пул бергиси келмайди-я!

Анвар СУЮН

1983 йили туғилган.
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетининг халқаро журналистика факультетини тамомлаган.
“Ғўбдинтоғ ҳикоялари” номли қисса ва ҳикоялар тўплами нашр этилган.

Ака тўғри айтаётганди. Улашнинг тўйига бориш фикри икковидан чиққан, сафарниям улар уюштирган эди. Аммо негадир йўлдаги сарф-харажатларга пул чиқармасди. Йўл-йўлакай ташаббусни кўтаришга кўтариб, сўнгги пайтда пул топа олмадимикан деб ўйлаб, овқатланишга, сигарета-сув деган нарсаларга ўзим харж қилаётувдим. Бир пайт Аброрнинг телефони жириглаб сумкасини титкилаётганида беихтиёр икки боғлам пулга кўзим тушди-ю, кўнглим совиди. Шундан буён суҳбатга аралашмай хаёл суриб келаётувдим.

Марди акага айтсамми деб ўйладим. Аммо... Барисини биларкан у.

– Иккисинингми кўйни тўла пул! – деди асабийлашиб. – Лекин бир тийин чиқаргиси келмайди, номард-курумсоқлар!

Ака овозини тобора баландлатиб гапирар, мен эса минг андиша билан Зоҳидлар тарафга қараб-қараб кўярдим. Улар суҳбатимизни эшитма-япти, чоғи, ўзаро гурунгини тўхтатишмасди.

– Нима қиламиз!? – дедим маслаҳат оҳангида.

– Сизларни билмадим, мен ухлайман! – Марди ака аразлаганнамо машинасига чиқиб олди.

Бирпас ёлғиз қолгач:

– Менда озроқ пул бор! – дедим Аброрнинг ёнига бориб. – Бир-икки сўм кўшсанг, хў-ўв этакдаги қишлоққа тушиб, бензин топиб келардим.

– Менда сўм йўқ-да, оғайни, ўзинг амаллап тургин, шаҳарга борганда “кўк”ни майдаласам бераман, – Аброр шаҳарча талаффузда ялинганнамо сўзлади. – Боя йўл узо-о деп айтмапсан-да, шаҳардан майдалатип олардим.

– Аброр тўғри айтди, са-ал қийналаяпмиз-да, – Зоҳид унинг гапини қувватлади. – Бу ерларни ўзинг яхши билсан-ку, оғайни амаллап тур!

Вазият бу тахлит давом этадиган бўлса, хутнинг қора совуғида бийдай даштда қолиб кетишимизни кўз олдимга келтириб, олдимиздаги қишлоқ – Оболим тарафга юра бошладим. Нима қилиб бўлсаям бир-икки литр бензин топиб, Улашларнинг қишлоғи – Дувлга етиб олсак, у ёғига кўчада қолмаслигимизга кўзим етарди.

Биринчи қишлоқ – Оболим, кейин Чақа келади. Ундан сўнг – Солин. Марди аканинг беш литрлик идишини олиб, асфальт ёқалаб йўлга тушдим. Ғўбдинтоғ гирдидаги кўналғалар яқиндай туюлса-да, орадаги масофа анча. Машинамиз турган жойдан узоқлашиб, яйдоқ кенгликлар кўйнига кириб борарканман, олис болалигимда қолиб кетган мана бу воқеа кўз олдимда гавдалана бошлади.

II

Ўшанда қишнинг қичирлаган аёзли куни эди. Чошгоҳда кўйларни янтоққа чиқариб, кўтонни тозаламоқчи бўлиб турувдим. Этакдан беш-олти отлик ўрлади. Ҳовлимизда майда ишлар билан гумраниб юрган каттаотам – дадамнинг дадаси отлиқларга серсолиб: “Келаётган полвон бовангми дейман!?” дея молхона ёққа ўтиб кетди. Аввал кўтонни яхшилаб супурдим. Қийни ғалтакка солаётиб эдим, сирт тарафдан Қурбон чавандознинг:

– Шукурбой, ҳо-ов Шукурбой! – деган гулдираган овози эшитилди.

– Ассалому алайкум! – дедим отлиқларнинг олдига бориб.

Одамнинг кўкрагини бўйлайдиган деворимиз ортида телпагининг қулогини тушириб олган Қурбон полвон, босмага ўраниб турган Бойбўл ака, уларнинг ортида қишлоғимизнинг ҳавасманд чавандозлари – Олиш ака, Сайфи ака, Ғўччоқ ака ва Ҳамид чапақай отларига тоб бериб турарди.

– Каттаотанг қани? – деди саломимга алик олган Қурбон чавандоз.

– Оҳ-хов! – деб товуш берди шу маҳал бобом.

Икков қуюқ сўрашди. Полвонлар ҳам қўл олиб кўришди. Бобом “Бир пиёла чойга!” деб уйга таклиф қилганди: “Дастурхон қочмас!” дея чавандозлар унамади.

– Қилқондида катта йиғин бўлаяпти, – гап бошлади Қурбон бобо каттаотамга қараб. – Бўтакўзни эгарлаб берсанг, би-ир черини ёзиб келардим. Соғлигинг кўтарса, ўзингми юр, томоша қип келасан!

Дарвоқе, бир ой бурун иситмалаб дўхтирхонага тушган каттаотамга дўхтирлар: “Сариқ”қа ўхшаш дардингиз бор, ўзингизни авайланг!” дегач, отга минмай кўйганди. Қурбон чавандоз шунга ишора қилаётганди. Отимизни ўздан бошқага ишонмайдиган бобом анча вақт инжилиб тургач, Қурбон чавандоз кутилмаганда:

– Ана, неварангни миндириб жўнат, ем-сувини ўзи беради! – деди.

Кутилмаган таклифдан севиниб кетдим. Шу топда Қурбон чавандоз кўзимга жуда яхши кўринди. “Тўғри айтасиз, бова. Отга зўр қарайман!” демоқчи бўлдим-у, каттаотамдан ийманиб, нафас ютиб турдим. Бирпас пайсалга солгач, чавандознинг қистови билан бобом рози бўлди. Фақат менга:

– Сувлашдан аввал терини ушат! – дея қатъий тайинлади.

– Ўзим кўз-қулоқ бўламан! – таъкидлади Қурбон бобо.

– Ҳарҳолда, ёш бола-да.

Бўтакўзга эгар урмасам, бобом ниятидан қайтиб қоладигандай ҳовлига олиб чиқдим. Жонивор анчадан буён айвонда турганиданми ўктам-ўктам кишнаб яккамихни айланди. Чавандозларнинг оти бирин-кетин товуш берди. Уйимиз атрофини айғирларнинг овози тутиб кетди. Сутпуриб терлик ураётганимда олд оёқларини букиб яккамихга суйкалаверди. Билдимки, елкаси қичияпти. Из тушмаган қорли жойга етаклаб бордим. Чунонам думаладики, беш-олти марта у ёқдан-бу ёққа ағдарилди. Тураётиб силкинганди, устида бирорта қор парчаси қолмади. Шундан сўнг терликни, кейин чиргини, устидан жаҳалдирикни, ундан кейин эгарни қўйиб айилни қисдим. Охирида пуштанни салқироқ қилиб қўйдим. Уст-бошимни алмаштириб, кирза этигимни кийиб чиққанимда, каттаотам тумшуғига юган солиб, ўрамажабдуқни ураётган экан. Эгарнинг устига хуржун ташлаб, жиловини калта қайириб миндим. Тизгинни бўшатганимда илкис силтаниб чоғди. Тортқини таранг қилиб, эгарқошга айлантириб олдим. Тумшуғи пастга қайрилиб, бўйни гажак бўлди. Тандирхонамиз ёнида ойим билан каттаэнам кўринди. От бошини ғовга буриб, товоним билан нуқиган эдим югуришга тушди. Ўзимни ўнглаб, қошимдан пастга тушган телпагимни кўтараётиб қараганимда бобом омин айтаётган, каттаэнам ва ойим дуога қўл очиб турганди. Бўтакўзни гижинглаптиб сафга қўшилганимда каттаотам: “Илоҳи, омин!” деб такбирини тугатди. Чавандозлар бирваракайига қўлларини юзига сийпади. Қамчимни хуржунга солиб, мен ҳам омин қилдим.

Ўша куни умримда илк бор узоқ сафарга чиқдим.

Тўққизинчи синфда ўқирдим, ёшим ўн бешда эди. Бўтакўз саккизни тўлдирган, айни кучга энган пайтлар эди. Ўмровлари бўртиб, бўйни йўғонлашган, қуймичи кенгайиб, қомати келишганди. Шунинг учунми ёки табиатан шунақамиди, ҳар доим қулоқларини диккайтириб тўданинг олдида юрарди. Бирорта йилқини ўтказиб юбормасди. Яқин атрофдаги кўпқариларга мен миниб борардим. Шу боис қадамидан хабардор эдим. Бу сафар ҳам жиловни салқи ташлаб, эркин қўйиб бердим. У эса қор кечиб, тумшуғини силкиб-силкиб кетаверди. Оёқларини дангал кўтариб босаётгани учун тиззаларимга қор учқунлари сачраб борарди. Ортимда Қурбон бобо, ундан кейин Бойбўл ака келаяпти. Қолганлар анча орқада. Турнақатор бўлиб Тумшуқ кишлоғининг усти билан Арпалининг ошувига юрдик. “Неварам у ёққа бур. Энди чапга ҳайда!” деб Қурбон бобо ортимда йўлни тушунтириб бораяпти.

Арпалининг ошуви тик ва баланд эди. Шунинг учун йўлни қия солдик. Ҳаш-паш дегунча

чўққининг устига чиқдик. Ана шунда ажиб бир манзарага гувоҳ бўлдим. Назаримда булутлар пастга тушиб, сойларга қамалиб олган, фақатгина чўққиларнинг тиғи кўзга ташланарди. Отлар пишқириб-пишқириб эна бошлади. Бўтакўз бир-бир қадам босар, қулоқларини диккайтириб қияламадаги жингил, коврак ва шунга ўхшаш қор босган ўсимликларга қараб-қараб кўярди. Тобора пастлайверганимиз сайин туман қуюқлаша бошлади. Соёга тушганимизда икки қадам нарини кўриб бўлмади қолди. Тор ва узун сайхонликда қуюқ туман сузар, уст-бошимиз нам тортаётганди. Отларнинг киприклари оқариб, тук босган тумшуқларига қиров қўна бошлади. Соё ичида қор қалин экан. Шу боис йилқилар тиззасигача куртик кечиб борарди. Бир маҳал орқадан отнинг илкис кишнагани ва Ҳамид аканинг: “Чуҳ, ҳайда жонивор, ҳайда!” деган товуши эшитилди. Дарров жиловни тортиб, от бошини чапга бурдим. Бўтакўзнинг олд оёқлари тойиб, ургуннинг мўл жойига бориб қолди. Қурбон бобонинг: “Нима бўлди, Ҳомид? Неварам ўннга бур, ўннга!” – деган хитоби эшитилди.

Отим ўмровигача куртикка кириб, оппоқ қор саҳнида тумшуғи чўзилиб турарди. Жиловни ўнглаб, икки марта қамчи бердим. Жонивор куч билан силтаниб, ортга бурилди ва одамнинг кўкрагини бўйлайдиган ургундан чиқди. Ҳамид акаям ургунда қолган экан. Отининг тоби йўқми ёки емни кам еганими, ишқилиб, пича овора қилди. Дастлаб Қурбон бобо бирин-кетин бошқалар ҳам эгардан тушиб тизгинларини менга беришди. Отни ургундан чиқаришга киришишди. Олиш ака билан Ғўччоқ ака пуштанни бўшатиб, икки ёндан кўтарди. Сайфи ака жиловидан тортди. Ҳамид ака қуйруғидан олди. Қурбон бобо: “Ҳа, ҳа денг!” деб оғзаки қувватлаб турди. Иккинчи уринишда отни чиқаришди.

– Бунинг ноҳуно бўлган-ов! – деди Қурбон бобо эгарга жойлашиб ўтиргач, Ҳамид акага. – Бурни бежо пирқилляпти. Қўноққа тушганда эслат, кўриб қўяман.

Яна йўлга тушдик. Мендан кейин Ҳамид ака юрди. Қурбон бобо узоқдан йўлни айтиб борарди. Эгри-бугри сайхонликнинг қуймичига юрдик. Соё тугагач, бир томони қия адирликдан чиқдик.

– Энди ўнндан юр, неварам! – товуш берди Қурбон бобо.

Қуюқ туман тарқаманган эди. Ўнг билан чапнинг унчалик аҳамияти йўқдек эди менга. Лекин жиловни ўннга олиб, товонимнинг кети билан Бўтакўзни нуқидим. Қияламада қор қалин эмасди.

Отлар енгил қадам босишда давом этди. Катта-отам кўпинча: “Туман тушса, ҳаво илиқ бўлади. Ундан кейинги қора совуқ ёмон”, дегич эди. Туман сийраклашаётганда шу гапни эсладим. Тоғ ичида уст-бошимиз намиққан эмасми, қичирлаган аёзда аъзои баданим қайиғга бошлади. Эгнимдаги босмам ошланмаган теридай қотиб қолди. Бир амаллаб, куҳ-куҳлаб қўлимни иситаман. Қамчим муздай касовга ўхшайди. Тери қопланган сопи таррақдай қотган. Менимча, ҳаммамизнинг аҳволимиз бир хил: чимиллаган шом аёзи суяк-суягимиздан ўтиб боряпти...

Секин-секин қош қорайиб, кеч тушди. Олис-олисларда дашт қишлоқларининг милт-милт чироқлари кўринади. Ҳамон йўлдамиз. Отларнинг қулоқлари шалпайиб, чарчоқ босиб бораётир. Аммо ички дадиллиги тарқамаган, шекилли, бир маромдаги тезликни туширмайди. Чавандозларнинг гангир-гунгири пасайиб, орани сўзсизлик эгаллай бошлади. Қурбон бобо: “Оҳ-ҳов, ҳайданг полвон, ҳайданг!” деб шерикларимизга тегишиб кўяди.

Орамизда бир муддат кўтаринкилик пайдо бўлади.

Яйдоқ кенгликда бораётганимизда Бўтакўз пирқ-пирқ қилди-ю, тақа-тақ тўхтади. Ортимда келаётган Ҳамид ака билан Бойбўл аканинг отлариям пирқиллашиб оёқ илди. Қулоқларини диккайтириб, тўлин ой ёруғида қаршимиздаги кенгликка тикилиб қолди. Ҳаммамиз тўхтадик.

– Не бўлди-ей? – деди қаторимизга кўшилган Ғўччоқ ака.

– Жондор! – деди Қурбон бобо. – Хў-ўв, этакдан ўрляпти. Илиғишганми дейман, уч-тўртта бор.

Қурбон бобо тўғри айтган экан. Биз томон келаётган қашқирлар бир муддат секинлашиб, кейин чапга бурилиб, қишлоқ томон йўл солди. Чилланинг ойдин тунда, эллик қадамлар наридан сакраб-ўйнашиб ўтди. Қўрқув эмас, қандайдир ҳаяжон бор эди менда. Аввалига ички савқи табиий билан жиловни тортиб, бармоқларим қайиғиб турса-да, эгарқошни маҳкам сиқдим. Оёқларимни узангига зинчлаб босдим. Бўтакўз ҳам мендайин ҳаяжонда эдим илкис дадилланди. Бошини адл кўтариб, бўйнини гажак қилди. Бўрилар тўдаси ортда қолгач, отларимиз чунонам тез юрдик, назаримда қайтадан куч энган эди уларга. Айниқса, Ғўччоқ аканинг дўнани Бўтакўз билан баравар қадам ташларди.

– Йилқиям ҳайиқар экан-ей қашқирдан! – дейди ака ҳайрати ошиб. – Кетишини қара бунинг.

Бўрилар нафақат отларимизни, чавандозларниям хуркитиб кўйди. Орадаги ҳорғинлик кўтарилиб, жон-

дор ҳақида гурунг бошланди ўртамизда. Шу алпозда анча юргач, ангарнинг энишига келдик. Отлар орқага тисарилиб, бир-бир қадам ташлаб, қияликдан тушди. Сой ичи чуқур экан.

– Жорманинг юқорисига ҳайда, неварам! – Қурбон бобо ҳаргалгидек йўлни тушунтирди. – Менимча, адашдиг-ов, Солиннинг этагидаги жормага ўхшайди бу!

Жар бошланадиган қир устига чиқдик. Пастда чироқли кулба кўринди. Яқин атрофда шундан бўлак кўналға кўзга ташланмасди. Чавандозлар узоқ йўл босиб чарчаганиданми ёки туз тотмаганиданми Қурбон бобони шу ерда тунашга ундади.

– Ҳай, бир гап бўлар! – деди полвонлар яли-навергач. – Қани борайлик-чи, қўшхонага ўхшайди-ёв?

Ҳақиқатдан, қўшхона экан. Яқинлашаётиб чўпон итлари доврүк солиб келди.

– Маҳ, Олчор, Сиртлон, Кўгала, маҳ-маҳ! – деб итларини чорлади кимдир.

Қўшхона бир том-бир ошхоналик шинам уй экан. Олд томонида “П” ҳарфи шаклида кўтон жойлашган. Ўртаси кенгиш, саҳни футбол майдонича келади. Уч қатор узун-узун охур кўйилган. Қор қалин кунларда кўйларга ем берилса керак. Кўтоннинг ёнида янтоқми, сомонми, ишқилиб, қандайдир хашакнинг улкан ғарами бор.

– Ўтарчи – мусофирмиз, бир оқшомга жой сўраб турибмиз! – Қурбон бобо итларини ҳайдаб, салом-алик қилиб турган ўрта бўйли кишига кексаларга хос мулозамат қилди. – Қилқондига кўтқарилаб чикувдик, кеч тушганда адашдик-да!

– Э-э, сал тесқари юрибсизлар! – мезбон очик кўнгил билан ичкарига ундай бошлади. – Бир кеча кўноқ бўласизлар, кулбамиз тор бўлсаям, кўнглимиз кенг. Қани, отларни ичкарига олингизлар!

Чини билан совуқ ўтган экан, манзирати барчамизга ёқиб тушди. Кўтоннинг олд томонидаги устунларга отларимизни боғладик. Аввал Қурбон бобонинг Катта Кўки, кейин Бойбўл аканинг Самани жойлашди. Ундан кейин Ғўччоқ ака, Ҳамид ака, Олиш ака, Сайфи ака боғлади. Деворга яқин устунга Бўтакўзнинг арқонини қозикбоб қилдим. Айил-туштанини салқи кўйиб юганини ечдим. Ўрамажабдуқнинг олдини тушириб тугмаларини ўтказдим. Ўмгани терлаб-кўпикланмаслиги учун орқага қайириб-боғлаб кўйгандим. Отларимизни жой қилгунимизча ҳалиги киши узоқламади. Менимча, итларининг ташланиб қолишидан хавотирланди. Отар давлатманд кишиники эди, шекилли, кўтонга сим тортилиб чироқ ўрнатилганди. Ёруғида симёғочдаги қатқалоқ

кировни кўrsa бўларди. Айниқса, шох-шаббалари тигиз эрганақ қордеворга ўшарди. Аёзнинг кучлигидан қор бети музлаганди. Қўшхона тарафдан:

- Облоқул, ҳо-ов Облоқул! – деган хитоб эшитилди. – Тим-тирс кетдинг, шу атрофдамисан?!
- Меҳмон келди. Жой солаверинг, Тилов ака!!!
- Қандай меҳмон?
- Туёқлининг чавандозлари. Қилқондига кетаётган экан, йўлдан адашибди.
- Ичкарига бошла, нега турибсан?!
- Ҳозир, отларини саранжомлаб олсин.
- Кўчимсойлик Тиловми? – Қурбон бобо мен ҳозиргина исмини билган Облоқул акадан сўради.
- Ҳа-ҳа, ўзимизнинг кўчимсойлик Тилов ака! – деди у.
- Э-э, Тиловнинг қўраси демайсанми!? – Қурбон бобо ҳар доимги ўктамлиги билан сўзлади. Бояги мулозамат ўрнини катталарнинг салобати эгаллади.
- Тилов ошнангизми? – таажжубланди юганини елкасига ташлаб олган Бойбўл ака.
- Ҳо-ов бирда, Ўртабулоқдан қайтаётиб уйда меҳмон бўлувдик, ўша аканг-да!
- Оғанинг бу ерларга қандай тобинлиги бўлса?! – суҳбатга аралашди Сайфи ака.
- Чўпон бўлгандан кейин тоғма-тоғ юрабери-да, – Қурбон бобо Катта Кўкнинг ўрама-жабдуғини тартибга келтираётиб жавоб берди. – Би-ир дийдорлашадиган бўтмиз-да, қора бермай қўйганди.

Отларни жойлагач, турнақатор бўлиб, қўшхонага йўл олди. Бўсағада Тилов бобо кутиб олди. Ошналар қуюқ сўрашди. Биз ҳам қўл узатдик. Юган ва хуржунимизни киришдаги хонага қўйдик. Бу ерда битта ўчоқ, ёнида кичик супа, бурчакда тахта қути бор экан. Супа билан тахта қути оралиғида иккита сувидиш ва эски сандиқ бор. Устида ҳар турли асбоб-анжомлар – болта, ўроқ, сопсиз курак, бир жуфт узанги, кўн қопланган эгар турарди. Ўчоқнинг бу ёнидаги тумба – коса-товоқларники. Деворқозиқларда кебанак, пўстин, ранги униққан телпак, увадаси чиққан иккита чопон ва кирза этик осилдик. Болорлар орасидаги симга тузлик, човгум, помидорқоқи, эттўрва, мойчироқ, фонус, ипга тизилган қалампир ва аллақандай халталар илиб қўйилган.

Биз кирган хона аввалгисидан кенгиш бўлиб, ўртага хонтахта қўйилган, атрофида, назаримда, шаҳарлик бўлса керак, пўрим кийинган икки киши ўтирарди. Чўпонлардан бири чой дамлаётганди. Дастурхонга омин айтилгач, Тилов бобо:

– Энди-и, Қурбон ака, адашганларингиз зағ иш бўлибди! – дея ички бир севинч ва мутойиба билан гап бошлади. – Биз томонларга шуйтиб келмасангиз, бошқа пайт қадам босмай қўювдингиз. Қани, Облоқул ўзимизнинг қўрадан битта чибич ушла. Бу кишилар Туёқлининг дўкай чавандозлари. Дурустроқ кўноқ қилмасак, гапнинг тагида қоламиз.

Хонада енгил кулги кўтарилди.

Қурдошлар наридан бери танишаётиб, Облоқул акага эргашиб чиқдим. Икков бир эчкини бўғизладик. Ҳаш-паш дегунча этини бўлакладик. Чибич дегани олти ойлик, болаламаган урғочи эчки бўларкан. Чўпонлар унинг этидан чўпчима деган хуштағм егулик тайёрларкан. Ака қорнини ёраётиб иштиёқ билан гапириб берди. Азбаройи очикқанимдан қорним ғулдираб кетди. Сўнг ўчоққа ўтин қаладик. Қозон тобга келгунича чарвини майда-майда қилиб тўғрадик. Эт нимталангунча ичкимойни жизиқ қилдим. Қозон килкиллаб мой бўлди. Гўштни обдон тузлаб, қизиб турган ёғда қовурдик. Чўпчиманинг эти жуда майда тўғраларкан. Мойга тушиши билан бужмайиб, туюр-туюр бўлиб қолди. Облоқул ака бижиллаб турган қозонни ҳафсала билан кўзгай бошлади. Теваракни қоврилаётган эт ҳиди тутди. Айниқса, саксовулнинг тутуни ва чўпчиманинг тағми димоғимни ёргудек эди.

– Кўр қани, сирти қотдимикан? – деди бир тишлам эт узатиб.

Ичкаридан Қурбон бобонинг гулдирак овози эшитиларди. Қурдошлар кўпқари ва отлар хусусида гап сураётганди.

– Полвон ака, қиши билан элма-эл юрасизлар, – гап бошлади товоқларни кўтариб кирганимизда бояги шаҳарликлардан бири. – Ҳай, бир-икки жуфт ковушми ёки битта-ярим эчкига ташлайсизлар. Бундан кимга фойда – улоқ айирган сизгами ёки отни боққан одамгами? Кўпқарининг қандай даромади бор, ўзи?

Қурбон бобо қошларини чимириб, бир муддат сўзсиз турди. Гапни узоқдан бошлади:

– Отингизни не девдингиз, ука?

– Файруз! – савол эгаси таажжубланди.

Менимча, уларни Тилов бобо таништирган. Қайта сўровдан шаҳарликнинг зардаси кўзиганди. Қоши керилиб, лабининг учиши шундан дарак берарди. Қурбон бобо парво қилмади. Сўзида давом этди:

– Пайрузбой, даромад оламан деса, кўпқаридан бошқа тирикчилик кўп. Аввал-охир ота-боболаримиз бойиш учун улоқчи от сақламаган. Ўзини

билган чавандозам пул учун узангига оёқ кўй-майди. Ҳар элнинг ўз оти бўлади. Ўша отни миниб, зот айиргич полвони бўлади. Отсиз эл, полвонсиз эл – эл бўлдим! Бундай юрт давраларда эслан-майди. Фалон жойдан меҳмон тушди, отини ушлаб, қўноғини беринглар, демайди. Оти борнинг – оти бор-да, иним! Баковуллар бир ширриқ кўзига ташласангиз, оғзини тўлдириб: “Фалон элдан фалончибойнинг пистончи лақабли оти билан шу элнинг писмадончи чавандози каттакон қўчқорга ташлади!” деб айтади. Ўша пайт от эгасининг, полвоннинг, қўйингки, ўша юртдан келганларнинг юраги ҳаққиради. “Оҳо-ов! Қўчқор бизда кетди!” деб кўкрак керади ишқибозлар.

Орада Тилов бобо, олинг-олинг, қилиб товоққа ундади. Даврадошлар гапни бўлгиси келмади-ёв, қўл узатмади. Қурбон бобо оҳиста, лекин миҳлаб гапираётганди:

– Бу йил уч кам етмишга чиқдим. Эллик йил элимизнинг не-не арғумоқларини миндим. Авжим келганида бир кўпқарида кўш той, кўш туягаям ташладим. Эсимдан чиқмайди, ўттиз ёшларимда лақайларнинг улоғида бир қўра молнинг зотини айирувдим. Ичида икки той, икки туя, беш тана, бир товус, қирқдан зиёд қўй-эчки бор эди. Ҳар кўпқари ўликмолни кўтариб юришга эриниб қайтадан солимга қўярдим. Ишонмасангиз, ука, манов йигитлардан сўранг, ҳозир бир том-бир ошхонали уйда тураман. Агар полвон зоти бойиб кетса, сердавлати мен бўлардим. Орттирган молу дунёмиз йўқ. Лекин битта-яримта полвон деб биллади. Шуниси кўнгилни кўтаради.

Атрофдагилар оғзига қараб қолганини билиб, илкис эсига тушгандай:

– Қани, Облоқулбойнинг чўпчимаси совиб қопти-ку! – деб ҳаммани товоққа ундади. Бир-икки қўл олгач, – Ай, лекин этли овқатни қийиб қўйишда сизлардан ўтари йўқ! – дея чўпонларга самимий лутф қилди. – Тўшнинг қичирлаб пишганини қаранг!

Дастурхон йиғилгач, бир-икки пиёла чой ичилди. Чўпчимадан бўлдими ёки қайноқ чой қиздирдим, Қурбон бобонинг пешонаси ва бўйнидан тер қуйилаверди. От қашшига чиққанимиздаям қотмади. Катта Кўкни тўсгач, кўшхонага қайтди. Йилқиларни тўсиб, сўнг суғордик. Тумшуғига емтўрвасини илиб, емини еб бўлгунича терини ушатдик. Тун ярмидан ўтган, эрталабки аёз бошланаётганди. Тобга келтиргунимизча икки соат ўтди. Бу ерда йўнғичқа йўқ экан. Облоқул ака гарамдан похол суғуриб берди. Қўшхонага келсак, Қурбон бобо лоҳас бўлиб, кўйлакчан ўтирган экан.

Тилов бобонинг «наша»сидан бир қафт отиб, устидан аччиқ кўкчой ичди. Пичадан кейин чиройи очилиб, руҳи тетиклашди.

– Бирон жойингизда шамоллаш борми дейман! – гап қўшди Тилов бобо. – Эчкининг эти совуқлик-да, шунга ланж бўлдингиз, шекилли. Пайқаганимда тўқли бўғизлатардим.

– Би-илма-сам, етмишни қоралаган кишининг соғ жойи қоладими?! – гап абдавини ҳазилга бурди Қурбон бобо. – Ёш ўтавергандан кейин гўдакдай бўп қоларкан одам!

Гурунғ ўзани бошқа томонга кетди. Мен пайдар-пай чой дамлаб турдим. Қарапчининг Қизбел лақабли оти ҳақида ҳангома бошланганида Олиш ака ва узангидошларимиз ташқарилади. Қизбел ўмрови кенг, туёғи япалоқ, бўйни йўғон, усти текис, бўйи баланд, буюри пуч от бўлган экан. Қарапчилик Бўта синчи ғунонлигида қирқ қўчқорга алмашиб олганида яқинлари совдойига чиқариб кулибди. Синчининг парвойига келмабди. Синчи барибир синчи-да, жонивор олти ёшарида майдонга чиқибди-ю, эгаси қазо қилгунича катта зотларга ташлабди. Ўша пайтлар қарапчи уруғи Бахмалтоғнинг орасида, кўпдан олисда яшаркан. Биров билиб, биров билмаскан уларни. Бир куни қарапчи элибойлардан бири Булунғурга кўп ушоқмол туширибди. Аксига олиб, олармон бўлмаганми, биттаям сота олмабди. Бозордан чиқаришда чекчиларга элини тушунтира олмай роса овора бўлибди.

– Чек пулига ҳисоблаб уч-тўртта қўй олинглар! – деса кўнишмасмиш.

– Ҳозир ушоқжонга ўлат келган. Молингиз келаси ҳафтагача яшайди деб ким кафиллик беради?! – деб оёқ тираган экан.

Хуллас, у дебди бўлмади, бу дебди бўлмабди. Охири “Ҳамқишлоғим Бўта синчи шу атрофга кўпқарига келган. Бирга чиқувдик. Шундан пул сўраб кўрай”, деса, бозорчилар: “И-е, бахмаллик Бўта ака – Қизбелнинг эгасини айтаяпсизми!?” дермиш.

Шунда ҳалиги чекчилар “Эпласангиз, жонивордан зот олиб берасиз. Эпласангизам, хафагарчилик йўқ”, деб чекпулидан кечи, яна бир кеча меҳмон қилган экан.

Қурбон бобо Қизбелнинг таърифини келтираётганида Бўтакўзга солиштирдим. Ўмровининг кенглиги, туёғи япалоқлиги, бўйни йўғонлиги, усти текислиги, бўйининг баландлиги бир хил эди. Фақат буюрида фарқ бор эди. Ич-ичимдан суюндим. Айниқса, отимнинг Қизбелдай бошини адл кўтариб, ёллари селкиллаб юришидан жуда қувондим. Гурунғни тинглаётиб мулғибман. Олиш

аканинг турткисидан уйғондим. Тонг ёришаётган экан. Кўплашиб ташқарига чиқдик. Юз-қўлимизни ювиб, отларнинг қорини сугурдик. Қурбон бобо Ҳамид аканинг отидан нохуно туширди. Нохуно дегани улоқчи отларда учрайдиган касаллик экан. Узоқ вақт бойловда турган йилқининг бадани юмшаб, бурнидаги тоғай ўсиб кетаркан. От тузук нафас ололмай, беътибор қолса нобуд бўларкан. Жониворнинг тумшуғидан анча вақт қон келди. Лекин чуқур-чуқур нафас ютиб енгиллашгандай бўлди. Эгар уришдан аввал дарддан халос бўлганини билдириб, ҳафсала билан силкиниб-қоқинди. Бобойлар бомдодга тараддудланганида Катта Кўкниям шайладим. Чўпонлар ўйлаганимиздан-да меҳмондўст чиқди. Бизларга чибиқнинг этидан шўрва, Қурбон бобога қўйниқидан қовурдоқ қилибди. Этнинг юмшоқ жойини солган экан, маза қилиб едим. Яна Қурбон бобо: “Бугун майдонга тушасан!” деб икки бўлак қўйруқ ҳам берди. Кетиш олдидан ташаккур айтиб, йўлга отландик. Қўшхонанинг биқинида, бояги шаҳарликларники бўлса керак, қандайдир енгил машинани қор босиб турарди.

Маълум бўлишича, тоғдан тушаётганда бир сой наридан юриб, Қилқондининг ошувини айланиб ўтган эканмиз. Йўлни қия солиб ошувга юрдик. Тепага чиққанимизда сой бошига қур тикилиб, чавандозлар қувманинг такасини чопаётганини кўрдик.

– Эҳ-ҳе, катта сурдак бўлади-ёв! – Қурбон бобо қўлини соябон қилиб пастдаги манзарани кузатди. – Икки юзга яқин йилқи бор бу ерда. Бирданига нечта така ташласа?!

Энишнинг юқорисига ўрамажабдуқ ва хуржунларимизни қўйиб, отларни тайёрладик. Кийимларимизни алмаштириб, ўкчали этикларимизни кийдик. Қурбон бобони таниган чавандоз-

лар бир-бир келиб кўришди. Атрофимизга элликка яқин йилқи йиғилди. Кўтал, Фул, Оболим, Чўрош, Митаннинг полвонлари тўпланганди. Маслаҳат билан Бўтакўзни Ҳамид акага бериб, унинг оти билан шу ерда қоладиган бўлдим.

– Ҳо-ов, тақими зўр чавандозлар! – баковул солим қўйганларни номма-ном айтиб бўлгач хитоб қилди. – Катта такага – бир қўй-бир гилам, кичигига – бир эчки-бир палос тикдим. Чилвир солмайсан, билакип ўрамайсан, узангибов қилмайсан, меҳмон отнинг жиловини ушламайсан! Дангал ташлайсан! Мабодо фирромингни билсам, мендан солим ололмайсан! Айтиб қўяй, ҳаром қилиб келсанг, полвон номингни ербитта қиламан! Отинг қушдан ўтса, ўзинг ҳалоллаб ютсанг – шу солимлар сеники!

Тўда сойнинг қуймичига қўзғолди. Томошалабларнинг сон-саноғи йўқ эди. Хўв юқоридаги қатовга бир тўда хотин-қиз чиқиб олган. Ундан берида кабобчи ошпазлар чўғ елпиш билан овора. Одамларни оралаб қарсон кўтарган сомсачилар юрибди. Пистафуруш, сувфуруш, носфуруш дегани ҳар икки қадамда топилади. Уюр келганда одамлар жипслашиб, тўда бўлиб туради. Йилқи одамни босмайди-да, ноилож тўдани айланиб ўтади. Ичиб олганлар ҳамқишлоқ полвонига ниманидир тушунтирмақчи бўлади, шекилли, тўдадан ажраб уюр тарафга кўндаланг югуради. Орақада келаётган отлардан бири гурсиллатиб йиқитиб кетади. Шаллабоси чиқиб, жойига келади. Ёки гала узоқлаганда шериги суяб чиқади. Биринчи такани бўз отли ёш чавандоз айирди. Иккинчисини фуллик Катта Мурод тақимлаб келди. Иккисиям сомонга дангал ташлади. Фулда иккита Мурод чавандоз бўлиб, кеккасини Катта Мурод, кейингисини Кичик Мурод дейишарди. Солимлар каттараверган сари кўпқари қизий бошлади. Қўш

сарканинг улоғи чопилаётганида ғужумсойлик Жоникулни кўрдим. Така мендан сал нарида қайсидир отдан тушди. Ён томондан ўқдай учиб келган Жоникул асовини тўхтатмасдан бир энкайиб илиб кетди. Очиғи, ҳавас қилдим. Тақимга зўр ишлабди: кета-кета такани ўнг томонига олиб, чунонам тақимладики, бир-иккита чавандоз ёпишиб ололмади. Шу кетишда қулочини очиб, сомонга ташлаб ўтди. Ишқибозлар хуштак чалиб, қийқиришиб олқишлади. Саккизинчи марра айтилганида Бўтакўзга қамчи босиб Ҳамид ака чиқди. Юрагим ҳаққирди. Жонивор милтиқнинг ўқидай зувиллаб бораётганида така тушиб қолди. Ичимни урдим. Ўн тўртинчи марра эълон қилинганда Қурбон бобо бизникиларни бошлаб чиқди. Авзойи бузуқ эди. Терга пишган экан, Бўтакўзнинг айил-пуштанини бўшатиб, тўсдим. Тери қотғунича айлангирдим.

– Бу кунингдан ўл ҳамманг! – дўқ ураётгани келганимда. – Кечаги нашанинг кучини кўраясиларми? Тақиминг шалвираб, бўғинларинг ширт-бўғин бўлдимми? Шундай бўлади, кўкнар қаглаб майдонга тушсанг, билагингдан мадор кетади, тақиминг айтгани қилмайди! Икки қадамга бормай улоғинг тушади! Мен-ку дориликка едим, сенинг барингни нима жин урди!

Билишимча, кеча шамоллашга чиққанида кўкноридан татиб кўрган улар. Бугун Қурбон бобо сезиб қўйган. Телпагини ечиб, тепага чиқди. Анча вақт аразлагандай тушмади. Кўпқари охирлаётгани. Бойбўл ака чақириш учун отига минганида ўзи тушиб келди. Уларга қарамай:

– Неварам айил-пуштанни маҳкам қис! – буйруқ берди менга. – Ҳо-ов, сен! – Бойбўл акага амирона оҳангда гапирди. – Бунинг ўнгида юр, энкайиб юрма! Барибир бир иш чиқаролмайсан. Қора бўп турасан!

Учовлон олдинма-кетин тўда томон юрдик. Етиб борганимизда қўш той билан туянинг улоғини тақимлаб чавандозлар ўтиб кетди. Баковул: “Катта такага – бир той, кичигига – бир тана қўйдим!” деб гулдиради. Уюрнинг ортидан от қўйдик. Катта таканинг улоғи чопилаётган экан. Чавандозлар бир-бирининг устига аямай от солаётгани. Хаял ўтмасдан курдан: “Қўчотдан Шерқул полвон танага ташлади!” деган хитоб келди. Сурдак икки баравар кучайди. Қурбон бобо Бўтакўзнинг жиловидан тутиб, Катта Кўкни уярда айлантираётти, таканинг устига боришга ҳаракат қилаётти. Сурилиб-сурилиб такага етдик.

– Энкай, неварам, энкай! – бақирди Қурбон бобо. Отнинг ўнг сағрисида энгашиб улоққа узан-

дим. Орқа пойчасидан кўтара бошладим. Яна бақирди:

– Кетингни карсонга тўғирлаб, оғирлигингни орқага ол!

Эгарнинг карсонига сурилаётувдим, кимдир бўйнимга тарсиллатиб қамчи туширди. Мункиб кетдим, така тушиб қолди.

– Ҳей, марди майдон! Гўдакниям урасанми, мени қамчиласанг бўлмайдим! – Қурбон бобо буврил отнинг жиловидан тортди. – Ким айтади сени давра кўрган деб!

Буврил четга сибжирилиб яқинимизга йўламай турди. Яна энгашидим. Бу сафар така ўнғай келмади. Мен олд оёғидан, саман орқасидан кўтараётгандик, бир катта тўриқ ўртадан солди. Така шалп этиб ерга тушди. Учунчи маротаба олдинги оёғидан ушлаб кўтараётим эдим, сонидан отлар босиб тураверди. Анча вақт қўймадим. Бояги тўриқ яна тўдага киргани, узангиси қарс этиб қошимга тегди. Шовуллаб қон кетди. Қурбон бобо белбоғи билан боғлади:

– Бўлди, неварам! Бугун бизга зот насиб қилмаскан! – деди.

Кетаётганимизда гала олдимизни қийиб чиқди. Яна бояги шижоатда ораладик. Бу сафар: “Ўзингни эҳтиёт қил, болам!” дея етаклай бошлади. Полвонларга: “Гўдакнинг олдини бўшат! Кучинг шунга етадиган бўлдимми?!” дерди. Икки марта такага бордик, сурдовнинг кучлилигидан энгашгунимча узоқлаб кетдик. Билмадим, ўша пайт Қурбон бобонинг жини кўзидими ё астойдил жаҳли чиқдими, мўйлови булкиллаб, қовоқлари учиб, жаҳд билан от ҳайдаётгани. Умримда илк бор шу ҳолатда кўришим эди, кейин ҳам бу қиёфада кўрмадим. “Энгаш, болам! Ё, жолтонг пирларим, деб энгаш!” дея хитоб қиларди менга. Катта Кўкни аёвсиз қамчилаганди, тўдани шердай сурди. Такага қулай бордим, ёнма-ён туриб қолдик. Такани икки силтаб кўкрагимгача олувдим, биқини шилқ этиб тақимимга тушди. Қурбон бобо шалвираган битта пойчасини эгаримнинг қувишидан ўтказиб: “Ҳайданг, полвон, ҳайданг!” деб тизгинимдан тутиб, қамчи босди. Қашқирлар галасини ёриб чиққан қўш арслондай отилиб чиқдик. Эллик қадамларга етаклаб боргач:

– Қани, ўзингни кўрсат! – дея уч-тўрт қадам орқада келди.

Бўтакўз ўқдай учар, хаёлим, сомонга тўғри ташлашим керак, деган ўйда эди: юз қадам қолди, эллик қадам қолди, ўн қадам қолди... Тақимимни бўшатдим. Арғумоғим сарлочин мисол кур ёнидан ўтиб кетди. Бироқ ҳеч ким индамади. Товуш

бермади. “Бўтакўз” лақабли от сомонга келди, демади. Жиловни тортмадим, отимни тўхтатмадим. Ўзи тўхтади, ўзи сомонга қайрилди. Ана шунда қур тарафдан:

– Туёқлидан Шукур чавандознинг невараси каттаотасининг “Бўтакўз” лақабли оти билан тойга ташлади! – деган овоз келди.

Баданим бижирлади, кўзимдан ёш сизди. Кўкайим аллақандай ҳисларга чулғанди. Кўзим очик эди, лекин ҳеч кимни, ҳеч нарсани кўрмаётгандим. Шунда кимдир: “Бойиш полвон Туёқлининг зўрабор чавандози Қурбон қоранинг кенжа шогирди бўлади!” деди.

Кейин ўзимга келдим. Кўрганларим туш эмасди. Қаршимда Катта Кўкнинг ёлини сийпаб Қурбон бобо турарди.

– Баракалла! – деди оҳиста.

Бу гапни бошқа одам эшитмади.

Ўша кун ҳаётимда илк бор, бировнинг кўмаги билан бўлса-да, катта солим – тойга ташладим.

III

Хутнинг на қишга, на баҳорга ўхшайдиган гўжала ҳавосига ҳайратланиб, Оболимга яқинлашарканман, ўша кунни батафсил хотирладим. Хайрият, кичик воқеалар ҳам эсимдан чиқмабди.

Қайтаётиб Қурбон бобо Бўтакўз билан йўл бошлади. Катта Кўкка миниб, солим – тойни етакладим. Йўл-йўлакай “Шукурнинг невараси катта чавандоз бўлди. Тойга ташлади!” деб бамисоли жар солиб келди. Уятдан бошимни қаерга қўйишни билмасдим. Табриклаганларга кулимсираб қўярдим. Назаримда, юзим чўғдай қизариб, той асли Қурбон бобоникилигини фош этаётганди. Рост-да, у киши бўлмаганида, мендай ишқибозга солим қаёқда эди. Катта сурдакда таканинг жунини ушлаш насиб этмасди. Уйга яқинлашаётиб ғов олдида каттаотамни кўрдим. Бўтакўз пайдар-пай уч марта кишнаганди. Товушини эшитиб чиққан.

– Жаловинг қуллуқ бўлсин! – деди Қурбон бобога.

– Ўзингга қуллуқ! – гулдираб қулгу аралаш сўзлади. – Бунга мен эмас, анов неваранг ташлади. Қанча бўлса, уни табрикла. Ай, лекин уруғингга курт тушмаган экан! Избосаринг бор, Шукур!

Каттаотам аввалига ҳазилга йўйди. Полвонлар тасдиқлагач: “Баракалла, давкар улим!” деб елкамга қоқди. Кечқурун чавандозлар келди. Дадам қўй сўйди. Ярим тунгача издиҳом бўлди. Каттаотам Қурбон бобога чопон ётиб, фотиҳа олиб берди. У киши, кенжа шогирдим, деб қам-

чисини тортиқ қилди. Икки кун ўтиб ҳовлисида йиғи эшитилди. Мактабдан қайтгач билдим: қазо қилибди. Ичим идради. Ўша кечаси дастурхон устида айтган мана бу омини қулоғим остида жаранглагандай бўлди: “Ўғли уяда қолсин, қизи қияда қолсин. Ор учун этик кийган умри зиёда бўлсин!”. Қурбон бобо негадир тин олиб, каттаотам тарафга бурилган эди, такбирни бобом давом эттирди: “Ушлагани той-туянинг улоғи бўлсин, қасд қилганлар таканинг қулоғи бўлсин. Элни эмантириб, даврани гуврантириб, Қурбон бобосидай каттакон чавандоз бўлсин!”.

Эшитишимча, бобонинг жигари титилиб кетганмиш. Хаста жигар билан ҳам уч ой яшабди. Бир йил бурун дўхтирлар отга минишни тақиқлаган экан. “Кетсам, эгарнинг устида кетай!” деб кўпқари чопиб юраверганмиш. Билмадим, балки бу гаплар тўқиб чиқарилгандир. Балким, бундай воқеа бўлмагандир. Аммо афсонага ўхшаш неки бўлса, Қурбон бобонинг табиатига тамомила мос эди. Кўп ўтмай “Қурбон қақриб қўймапти!” деб каттаотам ҳам кетди. Ўша кезлар қишлоғимиз ҳувиллаб қолгандай эди. Одамлар “Туёқлининг қўшустунидан ажрадик!” дея эслаб юрди.

Дадамнинг қистови билан шаҳарга – ўқишга кетдим.

Пучмоқлардаги қор бўлиб қорга ўхшамайдиган, қиров бўлиб қировга ўхшамайдиган аллақандай оқликка боқиб кўнглим бошқача бўлди. Беихтиёр қўлтелефонимда акамнинг рақамини тердим. Солин йўлида уловимизнинг бензини тугаганини айтдим. Юргизиб берадиган бўлди. Шаштим сўниб ортга қайтдим. Йўл-йўлакай ўйладим: Марди ака Тошлоқсаройдан бўлса, Аброр билан Зоҳид шаҳардан келган. Улар бу ерларни қайдан билсин. Кимсасиз бийдай даштни биладиган, бу жойларга энг яқин одам мен-ку, ахир! Аброрнинг отаси йўқ. Сумкасидаги пулларини рўзгорининг бирор тешигига мўлжаллагандир. Рост, аввалги қилиғимдан уялдим...

Яна Қурбон бобо билан каттаотамни эсладим. Эслаганим сари теран ва улуғвор сийрати қаршисида жуда заиф эканлигимни англадим. Қалбимнинг туб-тубидан бир ҳайқирдиқ отилиб чиқди:

– Ундай одамлар қаёқда энди?!

– Нима дединг, бензин топилмадимми? – таажжубланди Марди ака.

Етиб келганимни сезмабман.

– Ҳозир, оп келишади.

Йўлнинг нариги томонига ўтиб, акамни кута бошладим. Аброр ва Зоҳид бирам хурсанд эдики, товушларини баланд-баланд қўйиб сўзлашарди.

Қаро сочларингга ёздим оқ шеърлар...

НАСРУЛЛО

1988 йили туғилган.
Ўзбекистон Миллий
университети ўзбек
филологияси факультетини
тугатган.

*Қабутар патидай тўзгоқ хавотир,
шамолга сочилган согинч шивирлар.
Мен сени унутдим – паришонхотир
қаро сочларингга ёздим оқ шеърлар.*

*Йўлларга сочилган хотира – тарих,
қушлар учиб келар руҳсиз, жисмсиз.
Она, кўзларингда энг гўзал тарих,
кўзёшга айланган дардлар исмсиз.*

*Исмсиз дардларни ўқир ҳижжалаб
изимни согинган муқаддас тупроқ.
Она, дунёдаги барча йўллар кам,
нечун юзингдаги ажинлар кўпроқ?!*

*Ахир, ҳеч қайда йўқ бундайин тасвир,
онажон, ўглингни кечиргин фақат!
Мен-ку, ажинларинг чизган мусаввир,
согинчдан сочингга ёзиб кетган хат...*

*Учрашувга чиққан қизлардай танноз
энтикиб туришар ногаҳон бахтдан –
сап-сарик сочини қилганча пардоз
тийрамоҳ келганин билган дарахтлар.*

*Тийрамоҳ, титрамоқ, ўн тўрт кунлик моҳ,
рангидан бағримга сочилган ҳислар.
Юрагимдан нени изладингиз, оҳ,
киприги сочини тараган қизлар?!*

*Ташбеҳ топай дея ҳуснингизга мос,
аслида куз ҳам бир сабаб-баҳона.
Мана, қаршингизда йигирма беш ёш,
умрим ёниб кетди ловуллаб, мана!..*

Кўзёшга айландим, оғир кўзёшга,
тиктрасанг тўкилиб кетаман, гулим.
Уфқ кипригида турган қуёшдай
менга кўзларингдан жой бер, севгилим!

Тикилсанг тўламан, сўлсанг сўламан,
баргингда шабнамдай титрайди дилим.
Йиғласанг йиғлайман, кулсанг куламан,
кўзингга термилиб ўламан, гулим!

Умрим кипригингда ўтиб бородур,
мен гамга муносиб, сен бахтга қайлиқ.
Кўзларинг сувайдо янглиг қаро(дур),
менинг бахтим қаро сувайдо янглиг.

Кўзларинг жомига қуйилган согинч,
минг йиллик шаробдай ёшинг тиниқ(дур).
Нечун киприкларинг пирпирар нотинч?
Кўнглим кўзёш каби синиқ-синиқ(дур).

Худо сенинг нозик қўлларинг билан
тақдир битигимга ёзди ажиб шеър.
Кўзёшга айланиб, киприкларингдан
оқиб кетаяпман, қўлларингни бер!!

Қўлларида анор ушлаган аёл,
анорни лаб билан тишлаган аёл.
Лабига қўшилиб анорнинг қони,
бизнимас кўнглини хушлаган аёл.
Анор бўлсам эди унинг қўлида,
кафтида юрагим сиқилса эди.
Қонимдан ранг олган алвон қўйнига
бир эмас, минг жоним ситилса эди.
Рози кетармидим шунда дунёдан
бахтли ўлим топган бир дарвеш мисол.
Бутла деб ёлбориб турса Худога –
етим қобиргамдан яралган аёл.

Метрода ухлаб кетаётган ёлғиз аёлга

Келгинди, дарбадар хаёл юринар,
сочларинг бир гўзал ётар уйқайиб.
Уйғонсанг, билмадим, қандай кўринар,
нақадар чиройли сенинг ухлашинг.

Ваҳший наъра тортиб учади поезд,
бўғзига дод-фарёд тикилган, гўё.
Аммо барчасига қўл силтаб қўйиб,
менинг ёнгинамда ухлар бир дунё.

Ҳамма ўзи билан оввора ўзи,
ким қаҳқаҳа отар, ким эса тушқун.
Қалбим, сен ухлама, уйғоқ бўл, кўзим,
шу гўзал аёлни қўриқлаш учун.

Нафис кипригида шабнам мудрайди,
тўлган-у, тўкилмай тургандай кўзёш.
Ҳозир ташқарида осмон ухлайди,
еростига кириб кетгандай қуёш.

Аммо наъра тортиб учаркан поезд,
қалбим таҳликадан титрайди, гўё
дунёни уйғотиб юборар ҳозир,
уйғонма, уйғонма, уйғонма, дунё!!!

Ёмғир ва қор ёғар битта-битталаб, кўз ёғар, қош ёғар, битта-битта лаб.

Яна ёга бошлар сени ўйласам,
битта-битта юрак, битта-битта қалб.

Сенсиз майдаландим минг бир бўлакка,
кўзимдан ёш ёғар битта-битталаб.

Ҳар бир бўлагимдан тикладим сени,
хотирга тош ёғар битта-битталаб.

Аста қўяр эдинг елкамга сен бош,
елкамга бош ёғар битта-битталаб.

Ёмғир ва қор ёғар битта-битталаб,
қўл ёғар, соч ёғар, битта-битта лаб...

МИРТЕМИР
(1910-1978)

Ўзбекистон халқ шоири Миртемир 1910 йили туғилган.

Шоир халқ ижодидан илҳомланиб “Аждар”, “Дилкушо”, “Сув қизи”, “Ойсанамнинг тўйида” каби дostonларини яратди. Бу асарлар 30-йиллар ўзбек шеърятининг бойишига муҳим ҳисса бўлиб қўшилган.

Уруш йилларида яратилган “Вабо”, “Ўч”, “Бу – менинг Ватаним”, “Она шаҳрим”, “Денгиз бўйида”, “Мард йигит, ёринг бўлай”, “Пилла”, “Кўзларим йўлингда” каби шеърларида душманга нафрат ҳислари жанговар руҳда ифодаланган.

Миртемирнинг таржимонлик санъати ҳам таҳсинга лойиқ. А.Пушкин шеърларини, Н.Некрасовнинг “Русияда ким яхши яшайди”, Ш.Руставелининг “Йўлбар терисини ёпинган паҳлавон”, Абай, Махтумқули ва Бердақ асарларини ҳамда қирғиз халқ эпоси “Манас”ни маҳорат билан таржима қилган.

Миртемирнинг “Қорақалпоқ дафтари” шеърлар туркуми ўзбек шеърятининг 60-йиллардаги ютуқларидандир. “Сурат” дostonи ўзбек дostonчилигининг энг нодир намуналаридан ҳисобланади.

У Бердақ номидаги Қорақалпоғистон Республикаси Давлат мукофоти билан тақдирланган. Шоирга вафотидан сўнг 1979 йили “Тоғдай таянчим” шеърый гўплами учун Республика Давлат мукофоти берилган.

Миртемирга ўзбек адабиёти ва маданияти ривожига қўшган улкан ҳиссаси учун 2001 йили “Буюк хизматлари учун” ордени берилди.

Ўзга соҳиларнинг айни тўлқини.

Умрнинг ҳар тили
Бир уммон дегими,
Нега узек, соди бу тиллар бизни?
Сен шошиласан,
Мен ҳам кечикмасайдим,
Балки айирмасди соҳилар бизни.
Яқин бир севгининг бу олис умми
Юракка қақмоқдек ўт қўйиб ўтар.
Ўзга соҳиларнинг айни тўлқини
Қалбимизни эзиб ва уйиб ўтар.

Чулгар лол фикрлар...

Чулгар лол фикрлар
Шуманлар каби...
Оқ қизил - бўш сакро...

Ўйлаб қоламан,
Оғир сафардаги инсонлар каби,
Қолам мендан кўрқар,
Мен=зи, қаламдак...

Mirtemir

Миртемир ижоди янғроқ тароналар ва нозик замзалар поэзиясидир. Шоир замон ва замондошлари, Ватан ва ватандошлари ҳақида баланд пардаларда соз чертди. У ҳатто “Онагинам” сингари лирик шеърларида ҳам муқаддас ўкинч ва аламларини аччиқ изтироб билан баралла ифодалади. У на севгиси ва қайғусини, на севинчи ва ўкинчини яширди. Шу маънода у ўз шеърларида куйлаган ҳис-туйғулари ва кечинмаларида ўта самимий бўлди.

Наим КАРИМОВ

Адабиётнинг буюк ЭЛЧИСИ

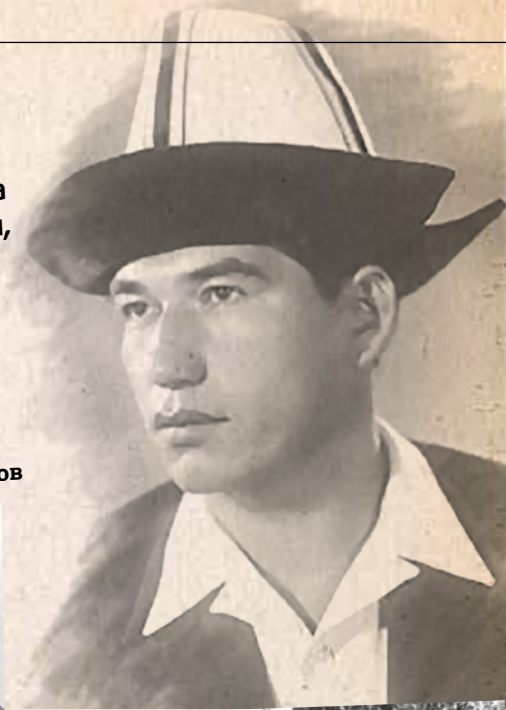
Чингиз Айтматов... Бу ном бутун дунё китобхонларига жуда таниш ва қадрли. Унинг қиссалари, романлари услуб жиҳатидан ҳам, жанр жиҳатидан ҳам тубдан фарқ қилади, бир-бирини такрорламайди. Лекин биргина жиҳатдан ўхшаш – улар орасидан бирорта носамимий асарни тополмайсиз. Самимият – Айтматовнинг илк қиссаларидан то сўнгги йилларда яратган фалсафий романларигача йўғрилиб кетган. Давр руҳи бу асарларга дахл қилолмайди – ҳаммавақт кишига бирдай таъсир этади, китобхон бу китобларни ҳар сафар ўқиганида янги-янги сифатларни кашф қилаверади. Унинг асарларидаги психологизм китобхонга жуда кучли таъсир кўрсатади. Ёзувчи жамиятнинг қатъий инсоний қадриятлари, ўзгармас маънавий қонуниятларига суяниб асар ёзди. Чингиз Айтматов – оламни нозик мушоҳада қилувчи донишманд, инсон қалбининг энг теран, сирли торларини чертишга қодир моҳир мусиқачи ва файласуф эди. Муаллифдаги ана шу хислатлар унинг сўнгги романларидан бири – “Касандра тамғаси”да яна бир бор ўз аксини топди. Адиб ҳақли равишда ўзбек халқининг ҳам сеvimли ёзувчисига айланганди.

Чингиз Айтматов

Чингиз Айтматовдек
инсон амиша ам
ту илавермайди. Икки
элнинг севимли адибига
айланганини, энгасосийси,
бугунги ёшларнинг,
барчанинг севимли
ёзувчисига, ту ишган
ижодкорига айланиб
олганини айси ўзбек
билмайди дейсиз.

Ислон Каримов

Чингиз Айтматов
бутунижодийумри
давомидавиждон
амрига уло
тутди, узо ни кўра
олди ва бизга оят
му им сабо лар
олдириб кетди.

Аҳмаджон
Мелибоев

Жа он китобхони а ли, албини забт
этган Чингиз Айтматовга ба ишлаб турли
тилларда нашр этилган китоб, рисола,
тад и отлар устма-уст тахланса, бўйдор
адибнинг бўйидан ошиб кетадиган баланд
кўркам пирамида пайдо бўларди.

Сайди Умиров

Чингиз Айтматов XX асрда жа он адабиётининг
пеш адамвакилларида бирига айланган, миллионлаб
китобхонларнинг севимли муаллифи. еч иккиланмай
айтиш мумкинки, Чингиз адиб сифатида жа онадабиёти
тарихида янги саифа очган, эстетик тафаккурни бир
даражада бўлса-да, янги бос ичга кўтарган санъаткор.
Умуман, XX асрдаги интеллектуал ривожланишни Чингиз
Айтматов таъсирисиз тасаввур илиб бўлмайди.

Озод Шарафиддинов

Абдулла одирий ўзбек хал ининг, Мухтор Аvezов – озо хал ининг, Чингиз Айтматов – ир из хал ининг пешонасига Худо ёрла аган шундай ёзувчиларки, бугунгикунда бу утлу номларсиз ўзбек, озо ва ир из хал ларини тасаввур этиш амрима олдир.

Абдулла Орипов

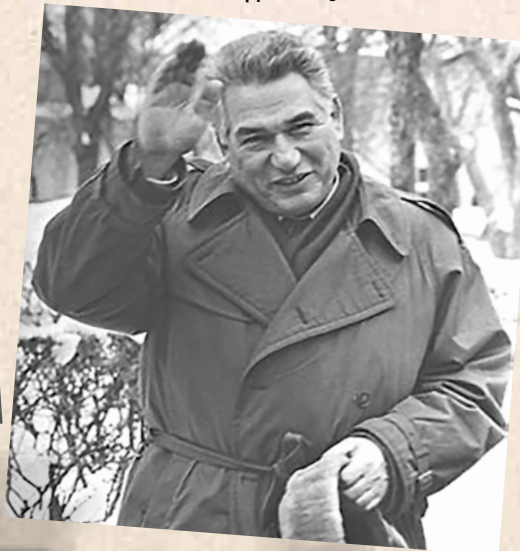
Алло таоло менга бир неча йил Чингиз Айтматовдек улу инсон билан ёнма-ён туриб ишлаш насиб этди. Мен бунита дирнинг бир инояти деб биламанки, шуда вормобайнида мен дўстимнинг жодидан таш ари шахси, ички дунёси, табиати а ида муайян тасаввурга эга бўлдим. Энг му ими, у оят камтар инсон бўлиши билан бирга, жа онада биётининг билим дони, ўтмиш тарихимизни, озирги адабий жараёнимизни жуда яхши билган донишманд эди.

Одил Ёхубов

Дунёда нима кўп, ёзувчи кўп, и тидори зўр, инсон албини ларзага солувчи со иби аламлар оз эмас. Аммо улар орасида Чингиз Айтматовчалик о ибатлисини, фа ат ёзувчи сифатида эмас, балки хал имизнинг дўсти, адрдонисифатида бундай одамохунни топиш ийин. Соби марказий матбуот зўр бериб “ўзбеклар иши” а ида о из кўпиртириб ёзиб турган бир пайтда... у ай умизга ай удош, елкамизга елкадош, ба римизга ба ирдош бўлиб, жум уриятимиз, унинг ме наткаш одамлари а ида бор а и атни айтишга журъат этди. Юз йиллар ўтар, ўзбек хал и Чингиз Айтматовнинг бундай урур, таскин ва амдардлик билан айтган алим сўзларини унутмайди, унутолмайди.

Файбулла ас-Салом

Ғиёсиддин ЎНАРОВ
тайёрлади.

Болангизни “бобов”ларга бериб қўйманг!

Ҳусан МАҚСУД

1991 йили туғилган.
Низомий номидаги
Тошкент давлат педагогика
университетининг ўзбек тили
ва адабиёти факультетида
таҳсил олган.

Сиз тирикчилик ташвиши билан кўпроқ кўча-кўйда юрасиз. Болангиз эса мактабга кетади. Куннинг асосий қисмини уйдан ташқарида – бошқа кишилар орасида ўтказади. Мактабдан уйга қайтгунча нималаргадир чалғиб, ҳар хил жойлардан ўтади. Аммо сиз фарзандингизнинг айнан қайси йўлдан уйга қайтишига ва бу пайтда кимлар билан юзма-юз бўлишига ҳеч қизиққанмисиз? Ва яна, кузатганмисиз, мактаб ёшидаги болаларнинг айримлари кўп ҳолларда ўртоқларига қўшилиб, бир нималарга чалғиб доим бошқа йўлдан уйига қайтади.

Ҳар қадамда интернет клублари ҳамда компьютер ўйини марказлари бор. Бу ерда нафақат ўсмирлар, ҳатто кичик ёшдаги мактаб болалари ҳам жангари, беҳаё ҳамда даҳшатли тасвирларга бой, ваҳшийликни тарғиб қилувчи қўрқинчли ўйинларни киприк қоқмасдан ўйнашади.

Бир куни зарурат юзасидан интернет клубга кирдим. Қарасам, ўтирганларнинг барчаси мактаб ўқувчилари. Ишонсангиз, ёши энг кичик бола учинчи ёки тўртинчи синфда ўқийди. Баъзилари ўйинга қизиқиб сумкасини ҳам ечмасдан ўриндиққа илиниб ўтириб олган. Айримлари эса тик турганча ўйин ўйнардди. Лекин, энг ачинарлиси, бирорта бола фақат одамқушлик ва вайронкорликдан иборат бу ўйинлардан қўрқмас ва жирканмас эди. Аксинча,

ўзи бошқарган “қаҳрамон”нинг ваҳшийлигидан хузурланар, “ғалаба”ни нишонлашда ўша ўйинлар таъсирида орттириб олган ғалати ҳаракатларни намойиш этарди...

Бир пайтлар “бобов”, “олабўжи” деган афсонавий мавжудотларнинг номини эшитиб, ранги ўчадиган болаларимиз бугун улардан бешбаттар қўрқинчли ва бадбашара махлуқлар билан бемалол виртуал мулоқотга киришмоқда, уларга йўл-йўриқ кўрсатиб, хаёлан минглаб одамларнинг қонини тўкишмоқда.

Баъзи ўйинлар гуруҳ бўлиб ўйнашга мўлжалланган. Уч-тўрт синфдош ўйинда ўзаро рақиб бўлади-да, бир-бирини сўйишга, портлатишга, отишга, хуллас, ўлдиришга киришиб кетади... Бу ўйинларни муттасил ўйнаб улғаяётган болада меҳр ҳисси қолармикан?! Ахир, энди саккиз-ўн ёшга кирган бола ҳар куни вайронкорлик, бузғунчилик, қон тўкиш каби ваҳшийликларни кўраверса ва буни ўзи бажараётгандай роҳат олаверса, унга яхшилик, саховат, меҳр-оқибат ҳақидаги панд-насиҳатларимиз арзимас чўпчак, оддий вайсаш ва эзмалик бўлиб туюлмасмикан?! Чунки компьютер қошида бола ўзини ўйин қаҳрамонидек ҳис этади. Бутун хаёлини эгаллаган бу бузғунчи ўйинлар оқибатида бола маҳдуд фикрлайдиган, ўқув фанларини ўзлаштира олмайдиган, ўзлаштирса-да хотирасида узоқ вақт сақлаб турмайдиган бўлиб қолади. Шу руҳда ўсган бола сал улғайгач (масалан, 7- ёки 8-синфга кўчганда), ўқишга деярли рағбат сезмай қўяди.

Улар бу ўйинларни деярли ҳар куни, камида бир соат ўйнашади. Кераксиз, айни пайтда зарарли нарсалар билан тўлган кичкина мияси Навоий ва Бобурнинг оҳанрабо ва нафис газалларию Анвар Обиджон ҳамда Турсунбой Адашбоевнинг гўзал ва ўйноқи, ўз навбатида илмли ва заковатли бўлишга ундайдиган, ватанпарварлик руҳини шакллантирадиган шеърларини ўзига сингдира олармикан?

Тафаккури ва тарбиясига кескин зарар келтирадиган бундай ўйинларни муттасил ўйнаб юрадиган бола биринчи галда атрофдаги оламдан узилиб қолади. Аниқроғи, ёнидаги одамлар ва ҳодисаларга бефарқ қарайдиган бўлади. Зўравонлик, ваҳшийлик ва қотилликка асосланган ўйинлар кўзи пишиб кетган боланинг онгу шуурини ўғирлаб, унда ҳаётда ҳам шундай, яъни бировни қийнаб, унга зўравонлик қилиб, “лидер”га айланиш лозим, деган тасаввур уйғота бошлайди.

Хабарингиз бўлса керак, охирги пайтларда академик лицей ва касб-ҳунар коллежларида ёшлар ўртасида можаролар рўй бераяпти. Бу тўқнашувларда ўқувчилар совуқ қуроллар – пичок, бигиз, ҳатто кичик болталардан ҳам фойдаланиб, бир-бирларига жароҳат етказишмоқда. Шундай воқеаларнинг айримлари ўлим билан тугаган... Буларга нима сабаб бўлиши мумкин? Ота-онанинг эътиборсизлигимиз, таълим даргоҳларида интизомнинг йўқлигимиз ёки ўша зарарли ўйинларнинг мурғак онларга ўтказган беаёв таъсиримиз?

Маълумотларга қараганда, компьютер қулига айланган болаларда ўсмирликка ўтиш даврида кечадиган физиологик ва руҳий ўзгаришлар тенгдошларига нисбатан жиддий тус олади. Улар ҳаддан ташқари жиззаки ва қайсар бўлиб қолади. Ўзларига нисбатан қаршиликлардан жуда тез жаҳли чиқади ва бунга нисбатан жисмоний жавоб қайтаришга интиладилар. Улар фақатгина ўз фикрларини инобатга олиб, бошқаларнинг гапларини назар-писанд қилишмайди.

Ҳатто шундай воқеалар ҳам бўлганки, компьютер ўйини қулига айланган бола ўз яқинларини калтаклаган, тан жароҳати етказган ва ҳатто... қотиллик қилишдан қайтмаган. Энди диққат қилинг. Россия Федерациясининг бир неча шаҳарларида қуйидаги ҳолатлар юз берган: Петрозаводскда ёш йигит 80 ёшли бувисини калтаклади. Тергов пайтида у “Бувим компьютер ўйнашимга халақит бергани учун калтакладим”, деган. Кемеровода 14 ёшли Саша К. компьютерда ўйин ўйнаётганида чалғитгани учун 20 ёшли опасини гишт парчаси билан уриб ўлдирди. Сашанинг ўқитувчилари у мактабда жуда яхши ўқигани, лекин кейинги олти ойда ўзлаштириши пасайганини билдиришди. Краснодарда 15 ёшли Ярослав М. отасини унга компьютер ўйнашни тақиқлагани сабабли ўлдиргани учун саккиз йилга озодликдан маҳрум қилинди. Ижевскда 17 ёшли йигит отасининг қотилига айланди. У бутун кунини интернетда ўтказар, турли онлайн ўйинлар ўйнарди. У ҳаттоки хонасидан кунлаб чиқмай қўйди, овқатини ҳам хонасида ейдиган бўлди. Сабр косаси тўлган ота унинг компьютерини олиб қўймоқчи бўлганида йигит отасини пичоқлади...

Хўш, болаларнинг бундай “роҳатхона”ларга келишига нима сабаб бўлмоқда?

Бир куни ўн ёшлар чамасидаги болакай компьютерхонага ўртоғини етаклаб кирди-да:

– Дадам ҳар олган “беш”имга беш юз сўмдан берадилар. Кеча бешта “беш” олиб боргандим, мана, икки ярим минг сўм бердилар, – деб унга пулни кўрсатди. Ёнидаги бола ўртоғининг дадаси нақадар сахийлигидан қувонди, шекилли, кўзлари чақнаб кетди. – Контир ўйниймизми?

Бола отаси берган пулни овқатланишга ишлатмасдан, фақат отиб ўлдиришдан иборат “Counter strike” ўйинини ўйнаш учун асраган. Аммо ота-онаси унга “контир ўйнагин” деб пул бермагандир!? Нега унда бола бу ерга келди? Ким етаклаб келган уни биринчи марта бу жойга? Бунинг жавоби бор. Аввал айтганимиздек, мактабга кетишида изидан кузатилиб,

келиши назоратсиз қолдирилган боланинг чалғиган ҳолати бу. “Вой-бў, шунга шунча ваҳимами? Ўйнаса, ўйнабди-да, сенинг пулингга ўйнамайди-ку”, дейдиганлар топилади. Тўғри, отасининг пулига ўйнайди. Лекин бундан ким, қандай наф топади? Бундай зарарли ўйинларни кўп ўйнаш бир томондан боланинг тарбиясига салбий таъсир қилса, иккинчи томондан соғлиғига зиён етказди. Компьютер олдида соатлаб ўтириш кўриш қобилиятини ёмонлаштиради. Кўздаги қаттиқ оғриқлар, кўз ёшланиши, қорачиқ ва қовоқлар қизариши, пешона соҳасидаги зирқирашлар, тез чарчаш ҳолатлари – экран олдида кўп ўтиришнинг оқибати.

Қолаверса, компьютер ва бошқа электр асбоблари ўзидан электромагнит нурлари чиқаради. Алалоқибат, чиқаётган электростатик нурлар ҳамда майда чанг зарралари терининг очиқ жойларига тушиши натижасида турли хилдаги аллергия касалликлар келиб чиқади. Ҳатто соч тўкилиши, тери қуриши ҳам кузатилар экан. Бундан ҳам даҳшатлироғи, кўп ўтириш давомида стул билан тана ўртасида ўзига хос “иссиқ компресс” ҳаёти юзага келиб, простатит, геморрой касалликларига сабаб бўлади. Кам ҳаракатлилик моддалар алмашинуви бузилиши ҳамда семириш касаллигига ҳам замин яратади.

Кўриниб турибдики, бундай компьютер ўйинлари энди ўсиб келаётган боланинг ҳам жисмоний, ҳам маънавий, ҳам руҳий кушандасидир. Шундай экан, ота-оналар фарзандларига доимо эътиборли бўлишлари, ҳар бир босган қадамидан бохабар бўлмоқлари керак. Бундан ташқари, мутасаддилар томонидан компьютер ўйинхоналари назорат остига олиниши зарур. Тўғри, компьютер ўйинхоналари давлат рўйхатидан ўтиб, мустақил равишда қонуний фаолият юритяпти. Аммо бу дегани мактаб болаларига, ҳатто дарс вақтларида ҳам ўйин ўйнашга бемалол рухсат бериш мумкин, дегани эмас-ку. Миллат болалари онгини зарарли гоёлар билан заҳарлашга шароит яратиш – халққа, унинг келажагига хиёнат қилиш билан барабар. Шу боис онги энди шаклланаётган, ўн беш-ўн олти ёшдан кичик мактаб ўқувчиларини бундай жойларга киритмаслик зарур, деб ўйлайман.

Мактаб ўқувчиларини бефойда амаллардан қайтариш учун бир қатор чора-тадбирлар кўрилиши керак. Жумладан, ҳар бир ўйинхонага мактаб ўқувчиларининг киришини тақиқловчи йўриқнома илиб қўйиш лозим. Шу талабни бузган компьютер ўйинхоналари эгаларига тегишли жазо қўллани-

лиши керак. Шундагина болаларимизда оммалашиб кетаётган дангасалик ҳамда билимсизликнинг олдини оламиз, уларни миллийлигимиз ва қадриятларимизга зид ғоялар таъсиридан асраган бўламиз. Бундай қатъий чоралар кўрилмаса, бефарқлигимиз жуда катта иллатларга йўл очиши мумкин. Негаки, қизиқарли кўринаётган ўйинлар замирида айёрона ғоялар ва чорловлар бор. Ваҳший ўйинлар улғаяётган боладаги нозик туйғуларни хиралаштиради, ижобий хислатларнинг йўқолишига замин яратади. Унинг эътиқоди ва дунёқарашини тескари томонга буриб юборади. Онги, фитрати бузилган ўсмир эса келажакда жамиятнинг катта муаммосига, бошоғриғига айланади. Чунки, яхши биламиз, бола ниҳолдай гап. Ким қаёққа тортса, ўша томонга эгилаверади...

Мутахассисларнинг фикрича, боласи билан суҳбатлашишга вақт топмайдиган, уларнинг қизиқишларига бефарқ бўлган ота-оналарнинг фарзандлари кўпроқ кўчадан “меҳр” топади. У кўпроқ кўчада юришни, дўстлари билан қаерларга-дир боришни доимий одатга айлантиради. Бунинг оқибатида компьютер ўйинларига қизиқиб, уларга муқкасидан кетиши мумкин. Шу боисдан ҳам психологлар ота-оналарга қуйидаги тавсияларни

беришади. Биринчиси, болангиз билан ҳар куни гаплашинг, дардлашинг. Болангиз ўқиётган мактабга тез-тез бориб, унинг ўқишини суриштиринг. Кунда-кунора ишингиздан ортиб, уни мактабидан олиб, қизиқарли жойларга олиб бординг ва ўзингиз уйга кузатиб қўйинг. Шунда болангиз унга бефарқ эмаслигингизни, доим уни тергаб туришингизни ичдан ҳис қилади. Ёки бўлмаса, икки ҳафтада бир марта қўғирчоқ ёки ёш болалар учун мўлжалланган театрларга олиб бординг. Яна бир тавсия: фарзандингизга мактабдан қайтгач, то ўзингиз ишдан келгунингизча шуғулланиб туриши мумкин бўлган бирор бир қизиқарли машғулоти бажаришни тайинланг. Ва албатта ушбу топшириқни бажарганлигига қараб мукофотлашни ҳам унутманг. Шунда болангизнинг бўш вақтини зарарли ишларга сарфламаслигининг олдини олган бўласиз.

Кўпинча ота-оналар фарзандларини “Суянган тоғим” деб эркалайди. Бир умр оқ ювиб, оқ тараган дилбандига кексайган чоғи суянишни ўйлайди. Албатта, бу ҳар бир ота-она учун улкан бахт. Лекин бу бахт ўз-ўзидан келмайди. Эътиборлироқ бўлинг, суянмоқчи бўлган тоғингизнинг “олабўжилар ин қурган” компьютер қошида, кўзингиздан пинҳон равишда нурашига йўл қўйманг...

Энг рейтинг баланд касблар ўнталиги

Инжинеринг соҳаси мутахассислари.

Қурилиш саноати ва ишлаб чиқаришни автоматлаштириш шиддат билан ривожланиб борапти. Бу жараёнда муҳандислар, технологларнинг ўрни беқиёс.

IT-мутахассислар.

Ахборот технологиялари ҳаётимизга тобора чуқурроқ кириб борапти. Бугун ҳар қандай замонавий техникани ишлаб чиқаришда ахборот технологияларидан фойдаланилади. Қўл телефонларимиздаги иловалару ҳар кун кириб келган сайтларимиз ана шу соҳа эгаларининг дастурчи ва дизайнерларнинг меҳнати натижаси. Бу соҳа яқин келажакда иқтисодиётнинг ҳал қилувчи кучига айланиши шубҳасиз.

Жамиятда ўз ўрнини тоғмоқчи бўлган одам муносиб хулқ-атвор, касб-ҳунар ва зарур билим-кўникмаларга эга бўлиши шарт. Бусиз кўзланган натижага эриша олмайди. Ривожланган мамлакатларда бошқа жабҳаларда бўлгани каби меҳнат бозорида ҳам рақобат жуда кучли. Тараққиёт йўлидан шахдам одимлаётган мамлакатимизда ҳам малакали мутахассисларга, янги ихтисослик эгаларига талаб кундан-кун ортиб борапти. Муваффақиятга эришмоқчи бўлган ҳар қандай иш берувчи чет тилларни пухта ўзлаштирган, билимини амалиётда қўллай оладиган, гуруҳ ичида ишлаш қобилиятига ва шахсий фазилатларга эга мутахассисни ўз жамоасида кўришни истайди.

Глобаллашув стандартларни, шарт-шароитларни бир-бирига яқинлаштиради, бирлаштиради. Бугун ривожланган мамлакатларда энг кўп талаб қилинаётган касблар тез орада юртимизда ҳам алоҳида мавқе-эътибор қозониши аниқ. Қуйида дунёда энг кўп сўраладиган мутахассисликлар ўнталиги билан танишасиз. Уларнинг кўпчилигига, айниқса IT ва нанотехнология, кимё соҳаси мутахассисларига талаб мамлакатимизда ҳам тобора ошиб борапти.

3 Шифокорлар ва тиббий соҳа мутахассислари.

Бу касб эгаларига ҳамма замонларда эҳтиёж катта бўлган. Чунки энг қулай, шохона шароитларда, тўкин-сочинликда умр кечирадиган одам ҳам касал бўлиши мумкин.

Замонавий тиббиёт шифокорлар олдига янги технологиялардан унумли фойдалана олиш шартини ҳам қўйяпти. Янги технологиялар ташхис ва муолажа жараёнини енгиллаштириб, аниқлик даражасини кучайтиради. Бундай кўникмага эга шифокорга эса талаб юқори бўлиши табиий.

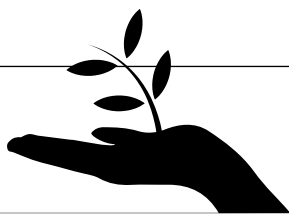
4 Туризм соҳаси мутахассислари.

Сайёҳлик соҳаси дунёнинг жуда кўп мамлакатларида иқтисодиётнинг жон томири ҳисобланади. Бу йўналиш юртимизда ҳам бирмунча ривожланган, ҳозир янада тараққий этапти. Одамларнинг турмуш даражаси ошиб, моддий аҳволи яхшилангани сари сайёҳат қилиш истаги ҳам кучая боради. Уларга яхши хизмат кўрсатиш эса соҳанинг эртасини кафолатлайди. Шу сабабли яхши ходимларга талаб ҳам ортади.

5 Логист-нақлиётчилар.

Бозор иқтисодиётидаги кескин рақобат шароитида транспорт-логистика ва маҳсулотлар оқимини бошқариш стратегик аҳамиятга эга. Бозорда муносиб ўринга ва доимий харидорларга эга бўлишни истаган фирма ва компаниялар бу йўналишда мунтазам иш олиб бориши шарт. Бунинг учун уларга нақлиёт соҳасини чуқур биладиган, иқтисодиётни назорат қиладиган мутахассислар керак бўлади.

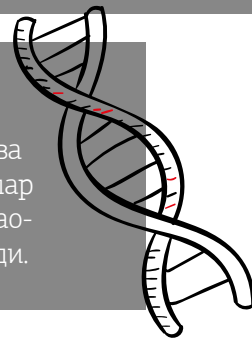

6 Экологлар.

Саноат ва ишлаб чиқариш ривожланиб, истеъмол ҳажми ортгани сари экология ва атроф-муҳитни асрашнинг аҳамияти ошиб бораверади. Бу ҳол, айниқса, ривожланган мамлакатларда яққолроқ кўзга ташланади. Шу сабабли ҳам бундай ҳудудларда экология мутахассисларига эҳтиёж катта.

8 Нанотехнологлар.

Нанотехнология бугун машинасозлик, тиббиёт ва қатто озик-овқат саноатида қўлланиляпти. Роботлар ва микротизимлардан фойдаланадиган соҳа ва тармоқларни тобора кўпайиб борапти. Ўз-ўзидан бу соҳада фаолият юритувчи мутахассисларга ҳам талаб ортаверади.

9 Хизмат кўрсатиш соҳаси мутахассислари.

Иқтисодиёти ривожланган, аҳолисининг турмуш шароитлари юқори бўлган мамлакатларда хизмат кўрсатиш соҳаси етакчи тармоқлардан ҳисобланади. Турмушга син солиб қарасангиз, хизматлар соҳаси қанчалар тараққий этаётганига гувоҳ бўласиз. Агар хоҳишингиз бўлса, такси тутгани кўчага чиқиб ўтирмайсиз. Ўзи эшигингиз тагидан олиб кетади. Ёки овқатланиш учун кафега бориш ҳам шарт эмас. Уйингизга элтиб беришади. Буларнинг бари – хизматлар соҳасининг қулайликлари.

10 Журналистлар ва имижмейкерлар.

Катта компанияларнинг ўз матбуот хизматлари ва PR бўлимлари бор. Чунки бугун ахборот жуда кўп нарсани ҳал қилади. Ўз маҳсулоти ёки хизматини етарлича тарғиб-ташвиқ қилмаган компания катта муваффақиятга эриша олмайди.

Жамият ҳаётининг энг муҳим нуқталарини кўра билиш, жамоатчиликда фикр уйғотиш, чуқур таҳлил ва равон услубга эга бўлиш журналистнинг устун жиҳатларидан биридир. Ахборотга эҳтиёж ҳар доимгидан кўра кўп бўлган бугунги дунёда малакали журналистларга талаб ҳам ортиб бораверади.

10

7 Кимёгарлар ва энергетиклар.

Ресурслар чеклангани, улардан оқилона фойдаланиш ҳаёт-мамонт масаласи экани бугун ҳаммага маълум. Тежамкор усулларни ишлаб чиқиш, янги энергия манбаларини излаб топиш дунёнинг иқтисодий келажагини белгилаб беради. Бу вазифани уддалашда кимёгарлар ва энергетикларнинг хизмати катта.

Бу рўйхат, албатта, нисбий. Чунки минтақа ва мамлакатнинг ички шарт-шароитига кўра мутахассисларга эҳтиёж фарқланади. **Молиячилар, менежерлар, генетиклар, таржимонлар, аграр соҳа мутахассислари**га ҳам кўп мамлакатларда талаб юқори. Бундан ташқари, тор мутахассислик эгалари, яъни бирор соҳанинг алоҳида йўналишида фаолият кўрсатувчилар иш берувчиларнинг доимий диққат-эътиборида бўлади.

Рейтинги баланд мутахассисликларнинг ноқулай томонлари ҳам бор. Етакчи соҳаларга ихтисослашган ўқув юртларига киришда катта рақобат бўлади. Таълим бериш нархи нисбатан юқори. Талаба илм даргоҳини тугатганидан кейин яна катта рақобат билан юзлашади. Рейтинги баланд йўналишларда таълим олганлар бора-бора бошқа йўналишдагиларга қараганда кўпайиб кетади, шу сабабли ишга қабул қилиш меъёрлари ўзгариб, янги-янги тартиб ва талаблар қўшилади.

Аслида, ҳар бир касб-ҳунарнинг ҳаётда ўз ўрни, аҳамияти бор. Қайси соҳани танлашингиздан қатъи назар, чуқур билим ва тажрибага, кўникмага эга бўлишингиз, шахсий фазилатларингиз сизнинг истиқболингизни таъминловчи асосий мезондир.

Орифжон МАДВАЛИЕВ

тайёрлади.

Гулларга берибман қучоқларингни

Савол

Ўнгда раҳмон – чапда шайтон.
(Халқ нақли)

Йўлда ўнгда юриш бу – йўл қоидаси!
Йўлдамисиз?
Демак, амал қиласиз.
Гар уни бузгудай бўлсангиз шу он
Жазо муқаррардир, бунни биласиз.

Умр – йўл...
Шу қоида унда ҳам жорий,
Лек мудом виждоннинг ипин узасиз.
Жазо тайинлигин билиб туриб ҳам,
Йўл қоидасини нега бузасиз?!

Дилмурод ДЎСТ

1989 йили туғилган.
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети
халқаро журналистика
факультетини тамомлаган.
“Истеъдод мактаби”
республика ижодкор
ёшларининг I семинари
(2010) иштирокчиси.
Ўзбекистон Ёзувчилар
уюшмаси томонидан
“Биринчи китобим”
лойиҳасида “Кўксимдаги
қуш” шеърини тўплами чоп
этилган.

Рашик

Сени ўзимдан ҳам қизғониб, аммо
Гулларга берибман қучоқларингни.
Ўзим тишламайин бир бора ҳатто,
Зиракка берибман қулоқларингни.

Қизғониб, қизғониб нурли юзингни
Қуёш нурларига силатиб қўйдим.
Сочингни ўйнаган шамолни бугун
Қалбимга қамаб, сўнг ухлатиб қўйдим.

Кўлингдан тутмадим ҳеч қачон, бироқ
Қаро мунчоқларга ушлатиб қўйдим.
Изҳорга атаган журъатимни мен
Сенга бир қарашга ишлатиб қўйдим.

Кўзларингга боқиб бахтни ҳис қилдим,
Аммо рашик келди икки кўзимга.
Аллоҳ насиб этса бир кун висолинг...
Қандай раво кўрай сени ўзимга?!

* * *

Мен тирилсам,
Товуш бўламан.

(Усмон Азим)

Мен қачон товуш бўламан?!
Қачон тириламман?!

Тирилгач ундош товуш бўлаймикин
Ва ёки унли?..

Ундош товуш бўлиш анчайин мушукул.
Нафас йўлларида қанча тўсиқларга
дучорланиши аён барчага.

Тўсиқлардан сесканиб,
Қарор қилаймикин ёки унли бўлишга?!

Билмадим...
Бу энди, мен билан бирга
Нафас йўлига ҳам узвий боғлиқдир.

...Фарқладим. Ундош товушнинг ҳам,
хили кўп экан.

Ниҳоят, нафас йўлидаман...
Ва шу ондан аҳд қилдим:
Бўлмоқликни, фақатгина ундош товуш!
Ундош бўлганда ҳам –
Сонор-овоздор, жарангли, албат!
(Худо хоҳласа!)

Айни дам дидимга маъқул товуш – Р!
Шундан сўнг муродландим,
Ундош товуш – Р бўлмоққа!

Токи менга мурожаат қилганларнинг
ун пайчаларида
Мудом титроқ тугилаверсин!

Дарвешнома

Одамлар уй берди юракларидан,
Мана, умрим шунда ўтказаяпман.
Не-ки фарз буюрган бўлса Қодир Ҳақ,
Тиришиб бажога етказаяпман.

Одамлар уй берди юракларидан,
Қишдан меҳри билан исиниб ўтдим.
Чанқоғимни босиб сўзбулоғидан,
Сўзнинг сеҳри билан исиниб ўтдим.

Одамлар уй берди юракларидан,
Бу ерда дунёдан йироқда ўсдим.
Самимий туйғулар бағрида сармаст,
Ҳасаду риёдан бўлмади дўстим.

Одамлар уй берди юракларидан,
Уйсизман, демоққа бормайди тилим.
Ҳаёт абадийдир бу ерда, ишон,
Бунда сенга ҳукм ўқимас ўлим.

Одамлар уй берди юракларидан,
Юракда яшамоқ бахт экан, билсам.
Энди ҳам уйлиман, бахтлиман... Демак,
Энди бўлар сенга қўнғироқ қилсам?!

* * *

“Мен сени севаман!..”
Лабларимдан отилган бу ўқ сўзлар,
учиб борар сенинг нишон – қулоқларингга.

Ўқ нишонга теккач,
юрагинг қадамлари тезлашиб кетар,
кипригингдан шаффоф қувонч оқар овозсиз.

“Мен ҳам...”
Бирдан сен-да ўқ узасан нишонларимга
Ва тўсатдан ўқ отарлар тўқнашиб кетар...

Фахриддин ХАЙИТ,
шоир

Вақт тухфа этган

бахт

Болалигимда пешайвонда отамнинг қорамойдан ялтираб турган пойабзалини оёғимга илиб, қачон мен ҳам улғаяр эканман, деб ўйлар эдим. Ҳар кун шундай кечар, катта бўлиш иштиёқидан митти юрагим ҳапқириб кетарди. Вақтни кимдир жиловлаб тургандек туюларди, гўё. Бугун ўша хотираларни ёдга олиб, соғинаман...

Буни қарангки, бир киприк қоққунчалик лаҳзада бўйим отамдек барваста бўлди, етказганига шукр! Шошиб ўтаётган ойу кунлар тизгинида умримизнинг лаҳзаларини сарф этиб, ҳамон одимлаяпмиз. Орзу-мақсадларимиз, эзгу ният ва режаларимиз олий ҳакам – Вақтнинг ажри билан гоҳ осон, гоҳида синову имтиҳонлар билан амалга ошиб бораётир.

Ҳадемай яна бир йил поёнига етади. Ўтаётган 2017 йил бутун юртдошларим каби менинг ҳам ҳаётимга чуқур из қолдирди. Сабаби, йил бошида кичкинтойлар учун ёзилган “Шоколадли туш” китобим нашрдан чиқди. Болаликдаги соғинчларимнинг ҳовури бироз босилгандек бўлди.

Мустақиллик куни байрами арафасида яна бир орзум ушалди. Давлатимизнинг, устоз ижодкорларнинг меҳри ва эътибори билан Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзолигига қабул қилиндим. Бошим осмонга етди... Ахир, ирмоқнинг қуйиладиган дарёси бўлгани яхши!

Дарҳақиқат, ҳар йилнинг инсон учун катта-кичик тухфалари бор. Муҳими, уларнинг қадрига етиш, ганимат онларни тўғри сарф этиш, жонажон Ватанга, халқимизга муносиб бўлиш – бахтли ҳаётга замин бўлиб хизмат қилади.

Айтганча, бугун ўғлим менинг пойабзалимни оёғига илиб олганига кўзим тушди...

*Ҳар ниҳолнинг илдизин ёйиб
Унарга ўз ватани бўлсин!
Ҳар қушнинг кенг қанотин ёзиб
Кўнарга ўз ватани бўлсин!*

*Ўчоғидан ўрласин тутун,
Насибаси бўлсин бус-бутун.
Ҳар одамнинг осойишта кун
Кўрарга ўз ватани бўлсин!..*

Расмларни Аслиддин Калонов чизган.

Хорхе Луис БОРХЕС
(1899–1986)

Аргентиналик таниқли адиб.
Бир қатор миллий ва халқаро
мукофотлар совриндори.

1920-йилларда Лотин
Америкаси испан тилли
адабиётига авангардизм
йўналишини олиб кирган.
Биринчи китоби – “Буэнос
Айрес эҳтироси” шеърлар
тўғлами. “Тўқилган воқеалар”
 (“Ficciones”, 1944), “Алеф”
 (“El Aleph”, 1949), “Ассосчи”
 (“El Hacedor”, 1960) сингари
ҳикоялар тўғламлари, бир
қатор эсселар, тадқиқотлар,
шеърый китоблар ва
киносценарийлар муаллифи.

Тлён, Укбар, Orbis Tertius

Рус тилидан **Шарифжон АҲМЕДОВ**
таржимаси.

I

Кўзгу ва энциклопедиянинг ўхшашлиги туфайли мен Укбарни кашф қилдим. Рамос-Ме- хиада, Гаона кўчасидаги уйнинг йўлак адоғида кўзгу ташвишли жимирлар, энциклопедия эса кишини чалғитиш учун *The Anglo-American Cyclopedia* деб номланган эди (Нью-Йорк, 1917). У 1902 йилги *Encyclopedia Britannica* нинг сўзма-сўз, аммо анча кечиккан қайта нашри эди. Бу воқеа беш йил чамаси аввал содир бўлди. Ўша оқшом меникига Бийо Касарес меҳмон бўлиб келган ва биз романни биринчи шахс номидан қандай ёзиш керак- лиги ҳақида баҳслашиб, узоқ ўтириб қолдик. Фикримизга кўра, ровий бу каби роман саҳи- фаларида баъзи бир воқеалар ҳақида атайин сўзламас ва ё уларни бузиб кўрсатиб, турли хил қарама-қарши талқинларга йўл қўярди; ўз навбатида бу ҳол баъзи – жуда озчилик – ўқув- чиларнинг бешафқат ва ё бачкана моҳиятти тушуниб етишларига кўмак берар эди. Йўлак адоғида бизни кўзгу кузатиб турар ва биз кўзгуларда аллақандай мудҳишлик бор эканига эътибор қилдик (ярим тун чоғи бундай кашфи- ётлар муқаррар). Шунда Бийо Касарес Укбар ересиархларидан бирининг сўзларини эслади: “Кўзгу ва қўшилишлар жирканчдир, илло улар одамлар миқдорини купайтиради”. Мен ушбу кўҳна ҳикмат манбаини сўрадим – бу *The Anglo-American Cyclopedia*да, Укбар ҳақидаги мақолада босилган, деб жавоб қилди Бийо. Бизнинг уйда (жиҳозлари билан ижарага олган уйимизда) шу нашрнинг бир нусхаси бор эди. XXVI жилднинг сўнгги саҳифаларида биз Упсал ҳақидаги мақолани, XXVII жилднинг дастлабки саҳифаларидан “Урал-Олтой тиллари” тўғриси- даги мақолани топдик. Укбар ҳақида эса лом- мим дейилмаган эди. Бироз хижолат бўлган Бийо кўрсаткич-жилдларни қўлига олди. У турли талаффузларни саралаб беҳуда уринарди: Укбар, Угбар, Оокбар, Оукбар... Кетиш олди- дан айтдики, Укбар Ироқ ва ё Олд Осиёдаги аллақайси бир вилоят эди. Тан олишим керак, мен бир қадар ўнғайсизланган кўйимча унинг фикрини маъқуллаган бўлдим. Хаёл қилдимки, ном-нишонсиз бу мамлакат ва исм-шарифи йўқ бу ересиарх Бийо шоша-пиша тўқиб чиқарган нарсалар эди ва у – камтарлиги туфайли – шулар воситасида ўз жумласини асосли қилиб кўрсатмоқчи бўлганди. Юстус Пертес харита- ларидан бирига бесамар тикилиш оқибатида бунга ишонч ҳосил қилдим.

Эртаси куни Бийо менга Буэнос-Айресдан кўнғироқ қилди. Энциклопедиянинг XXVI жилдига киритилган Укбар ҳақидаги мақола қаршисида турганини айтди. Унда ересиарх- нинг исми кўрсатилмаган, аммо гарчи адабий нуқтаи назардан анча бўш бўлса-да, ҳарқалай, қарийб ўша сўзлар билан ифода этилган таъ- лимотнинг баёни бор: “Қўшилиш ва кўзгулар – жирканчдир” – “Copulation and mirrors are abominable”. Энциклопедия матнида шундай дейилган эди: “Ушбу гностиқлардан бирининг назарида бу дунё сароб ёки (аниқроғи) недир ботил макон эди. Кўзгулар ва бола туғиш- лар жирканчдир (mirrors and fatherhood are hateful), илло мавжуд нарсани кўпайтириб, чор-атрофга тарқатадилар”. Мен бу мақолани кўрмоқчи эканлигимни айтдим. Бир неча кун- дан сўнг Бийо уни олиб келди. Мен ҳайратдан ёқа ушлаб қолгандим – Риттернинг “Ўлкашунос- лик”, “Erdkunde” деб аталган муфассал кўрсат- кичларида “Укбар” деган номга ишора ҳам йўқ эди, ахир.

Бийо келтирган китоб чиндан ҳам *Anglo-American Cyclopedianing* XXVI жилди эди. Унинг қўшимча муқоваси ва ғилофидаги тартиб сўзлар айнан бизнинг нусхамиздаги каби (Тор-Урс) эди, бироқ унинг саҳифалари 917 та эмас, балки 921 та эди. Худди мана шу қўшимча саҳифаларда (ўқувчи фаҳмлагани- дек) сўзликда кўрсатилмаган Укбар ҳақидаги мақола бор эди. Биз кейинроқ жилдлар ора- сида бошқа тафовутлар йўқлигини аниқладик. Иккови ҳам (айтиб ўтганимдек) *Encyclopedia Britannica* ўнинчи жилдининг қайта нашри бўлиб, бу китобни Бийо “кимовши” савдосида харид қилган экан.

Биз мақолани синчиклаб ўқиб чиқдик. Бийо эслатган жумладан бошқа ҳайратга солувчи маълумот йўқ эди. Бошқа ҳаммаси қатъий тартибга солинган, услуби жиҳатидан шу нашр руҳида ва, табиийки, зерикарли эди. Қайта ўқиётим эса айнан шу қатъий услуб соясидаги жиддий ноаниқликка эътибор қилдик. Жўғрофий бўлимда эслатиб ўтилган ўн тўрт номдан фақат учтасини, бир ишора тарзида матнга кири- тилган учта номни қидириб топдик – Хуросон, Арманистон ва Арзирум. Тарихий исмлардан эса фақат биттасини: кўпроқ мажоз маъносида кел- тирилган қаллоб ва афсунгар Смердисни. Мақо- лада гўёки Укбар сарҳадлари кўрсатиб ўтилган, аммо манзиллари бутунлай нотаниш эди – маз- кур вилоятнинг дарёлари, жарлик ва тоғ тизма-

лари. Масалан, жанубий сарҳадда Сойи Халдун ботиғи ва Ақсо дарёсининг дельтаси жойлашганлиги, ушбу дельта оролларида бўлса ёввойи отлар ўтлаб юриши ҳақида ўқиб қолдик. Бу 918-бетда айtilган эди. Тарихий бўлимдан (920-бет) маълум бўлдики, ўн учинчи асрда кечган таъқиблар оқибатида диндорлар оролларда жон сақлаганлар, у ерларда ҳали-ҳамон бу одамлар яратган тош лавҳлар сақлалиб қолган ва баъзан уларга тегишли тош кўзгулари ҳам учраб туради. “Тил ва адабиёт” бўлими ихчам бўлиб, фақат шу нарса эътиборни жалб қиларди: унда айтилишича, Укбар адабиёти хаёлий йўналишга эга ҳамда дoston ва афсоналари ҳеч вақт воқеликни акс эттирмас ва балки Млехнас ва Тлён номли хаёлий мамлакатларни тасвирлар эди... Тўртта китоб санаб ўтилган бўлиб, гарчи уларнинг учинчиси – Сайлэс Хэйзлем: “Укбар номли мамлакат тарихи” – “History of the Land Called Uqbar”, 1874 – Бернард Куорич китоб дўконидаги кўрсаткичларда қайд этилган бўлса-да, биз уларнинг бирортасини ҳали-ҳамон топа олганимиз йўқ. Рўйхатдаги биринчи китоб – “Кичик Осиёдаги Укбар мамлакатини ҳақида марокли ва мутолаага лойиқ маълумотлар” – “Lesbare und lesenwerthe Bemerkungen ober das Land Ugbar in Klein Asien”, 1641 йил, деб белгиланган ва Йоганн Валентин Андрее томонидан ёзилган эди. Қизиқарли ҳол: ордан бир неча йил ўтгач, мен бу исмни тасодифан Де Куинсида (“Асарлар”, ўн учинчи жилд) учратиб қолдим. Маълум бўлишича, бу исм XVII аср бошларида хаёлий розенкрейцерлар жамоасини тавсиф қилган немис уламосига тегишли эди. Кейинчалик бошқалар унинг тасаввур маҳсулини чиндан ҳам ҳаётга тадбиқ этдилар.

Ўша оқшом Миллий кутубхонага йўл олдик. Турли хил хариталару манбалар рўйхатлари, жўғрофий жамиятлар журналлари ва сайёҳлар эсдаликларини беҳуда титкилаб сарсон бўлдик – ҳеч ким ва ҳеч қачон Укбарда бўлган эмасди. Бийо қўлга киритган энциклопедия умумий кўрсаткичида ҳам бу ном тилга олинмаган. Эртаси куни Карлос Мастронарди (у ҳам бизнинг изланишларимиздан воқиф эди) Корриентес ва Талкуано китоб дўконида “Anglo-American Cyclopedia” жилдларига дуч келди... Дўконга кириб, XXVI жилдни сўради. Табиийки, унда Укбар ҳақида ишора ҳам йўқ эди.

II

Жанубий темир йўл тармоғида хизмат қилган муҳандис Герберт Эш ҳақидаги аллақандай ожиз, тобора хира тортиб бораётган хотира Адрогадаги меҳмонхонада, баравж бутазорлар аро ва кўзгуларнинг хаёлий тубларида ҳали-ҳануз муқим. Ҳаётлик чоғида у кўпчилик англизлар сингари арвоҳ каби деярли кўримсиз яшаб ўтди; ўлимидан сўнг у энди ҳатто аввалги арвоҳ ҳам эмас. У норғул ва озғин, бир вақтлар малларанг бўлган сийрак чўққисоқолли ва, фаҳмлашимча, бефарзанд сўққабаш эди. Куёш соатлари ва бир туп эман дарахтини томоша қилиш учун (унинг ўзи бизга кўрсатган суратларга кўра хулоса қилишман) у бир неча йил оралатиб, Англияга бориб келарди. Отам у билан дўст тутингани; таъбир жоиз бўлса, уларнинг бу дўстлиги соф англизча эди, ўзаро эътирофлардан воз кечиб, тез орада суҳбатларсиз ҳам давом қилувчи дўстликлар сирасидан эди. Улар китоб ва газеталар билан ўзаро ўртоқлашишар, шахматда дона суришар, аммо буларнинг барчаси сукут пардасига ўралган бўларди... Мен уни меҳмонхона йўлағида риёзиётга оид китобни қўлида тутган кўйи осмоннинг бетакрор бўёғига тикилган қиёфада эслайман. Бир кун оқшом биз ўн иккилик ҳисоб тизими ҳақида сўзлашиб қолдик (бу назарияга кўра, ўн икки худди ўндай ёзилади). Эш айтдики, у ҳозир айнан шу иш билан, қайта ҳисоблаш орқали ўн иккилик жадвалларни олтмишлик жадвалга айлантириш билан машғул эди (бунга кўра, олтмиш ўн рақамидай ёзилади). Бу юмуш Риу-Гранди-ду-Сулдаги бир норвегнинг буюртмаси эканини илова қилди у. Биз саккиз йилдан буён таниш бўлсак-да, у ёқларда бўлганини бирор марта тилга олган эмасди... Биз чўпонлар турмуши ҳақида, “капангалар” ва шарқдаги баъзи қариялар ҳали-ҳамон “гаучо” деб талаффуз қилиб юришган бу бразилча сўзнинг келиб чиқиши ҳақида суҳбат қурдик. Ва – Ўзи кечирсин! – ўн иккилик ҳосилалар ҳақида қайтиб оғиз очмадик. 1937 йилнинг сентябрида (биз бу вақтда меҳмонхонада эмасдик) Герберт Эш бўйин томирининг ёрилишидан қазо қилди. Қазосидан бир неча кун аввал унинг номига Бразилиядан муҳр босилган қути келган, ичида анча салмоқли бир китоб бор эди. Эш уни қаҳвахонада қолдирган жойидан анча ойлар ўтиб тоғиб олдим. Мен уни варақлай бошладим ва бирдан саросимага тушдим – ҳайратимни тасвирлаб ўтирмайман, зеро, гап менинг туйғуларим ҳақида эмас, балки Укбар, Тлён ва Орбис Терциус ҳақида бораётган эди. Исломнинг

таълим беришича, аллақайси бир оқшом, Кечалар Кечаси деб аталувчи аллақайси бир оқшом фалакнинг яширин дарвозалари ланг очилади ва кўзалардаги сувлар янада лаззатли тортади; мен ўша дарвозалар қаршисида ҳам бу оқшомдаги каби ҳайратга тушмаган бўлур эдим. Китоб инглиз тилида ёзилган эди, ҳажми 1001 саҳифа.

Малла чармли ғилофда қизиқарли ёзувни ўқиб қолдим, у қўшимча муқовада ҳам такрорланган: “Тлённинг биринчи энциклопедияси. XI жилд. Хлаер-Жангр” – “A First Encyclopaedia of Tlön, vol. XI. Hlaer to Jangr”. Нашр этилган вақт ва жой кўрсатилмаган, биринчи саҳифа билан рангли жадваллардан бирини тўсиб турган хитой қоғозига қуйидаги ёзувлари бўлган зангори шакл муҳрланган эди: “Orbis Tertius”. Яширинча нашр қилинган аллақайси бир энциклопедия саҳифаларида хаёлий мамлакат ҳақидаги қисқа баённи ўқиб қолганимдан буён орадан икки йил кечди ва, мана, энди тасодиф менга анча қадрли ва чиндан салмоқли нарса ато этди. Мана, мен энди бутун бошли номаълум сайёранинг тарихи, меъморчилиги ва тафовутлари, афсоналарининг қўрқувлари ва забонларининг куйлари, ҳукмдорлари ва денгизлари, тошларию қуш ва балиқлари, риёзиёти ва олов-оташлари, илоҳиётга оид ва метафизик аксил талқинлари жо бўлган кўламдор ва тартиб билан тузиб чиқилган китобга эга бўлган эдим. Бунда ҳамма нарса аниқ, равон, панд-насиҳат ва ё масхара қилиш ниятидан холи тарзда баён қилинган эди.

Мен ҳикоя қилаётган ўн биринчи жилдда аввалги ва кейинги жилдларга ишора қилинган. “N.R.F.”да эълон қилинган ва классикага айланиб улгурган мақоласида Нестор Ибарра айна шу бошқа жилдларнинг мавжудлигини инкор этади; Эсекиель Мартинес Эстрада билан Дриёла Рошель унинг гумонларини тўла муваффақият билан рад қилди. Аммо астойдил қидирувлар ҳозирча натижа бермаётгани ҳам рост. Икков Америка ва Европа кутубхоналарини бенаф ағдар-тўнтар қилиб чиқдик. Изқуварликдан иборат мана шу қўшимча юмушлардан чарчаган Альфонсо Рейес ҳатто етишмаётган китобларни қайта ярата бошлашни барчамизга таклиф қилади: панжасига кўра арслонни тиклаш, ex ungue leonem. У бунинг учун “тлёнчилар”нинг бир авлоди етарли бўлишини ҳазил аралаш ҳисоблаб чиқди. Ушбу дадил хулоса бизни асосий муаммога олиб қайтади: Тлённинг ихтирочилари аслида кимлар? Бу жойда

кўплик сонини қўллаш зарур эди, негаки якка-ёлғиз ихтирочи ҳақидаги, номаълумлик ва камтаринлик зимистони аро тер тўкаётган аллақандай чексиз ва танҳо Лейбниц ҳақидаги фараз бир овоздан рад қилинди. Бу гўзал янги дунё, brave new world – номаълум даҳо раҳбарлиги остидаги мунажжимлару ўсимликшунослар, мусаввир ва муҳандислар, метафизик ва шоирлар, кимёгару риёзиётчилар, ахлоқшунос ва геометрлар... яширин жамиятининг ижоди, деб ўйлаш ҳақиқатга яқинроқ. Мана шу турфа илмлардан бохабар одамлар беҳисоб, аммо хаёл қилишга қобиллар озчиликдир ва бу хаёлни қатъий тартибли режага бўйсундира олувчи одамлар ҳисоби бундан-да камроқ. Ушбу режа шу қадар кўламдорки, ҳар бир иштирокчининг улуши оломон ичра адашган чивин кабидир. Дастлаб бошда Тлён бу – бошдан оёқ тартибсизлик ҳамда тасаввурнинг бемасъул тўполонидан иборат, деб хаёл қилдилар. Энди маълум бўлишича, Тлён бу – яхлит дунёдир ва гарчи хомаки тарзда бўлса-да, уни бошқариб турувчи ички қонунлари ишлаб чиқилган. Оммабоп журналлар уларнинг ўзларига хос иштиёқ билан Тлённинг ҳайвонот олами ва қир-адирларини омма мулкига айлантирди – фикримча, шаффоф қоплонлар ва қонхўр миноралар барча одамларнинг диққат-эътиборига лойиқ эмас. Тлёндаги дунёқарашлар мажмуасини баён қилиш учун атиги бир неча дақиқа сўрайман.

Юм айтган эдики – мен бу фикрга қўшиламан – Берклининг далил-исботлари ҳеч қандай эътирозга йўл қўймагани каби, зиғирча ишонтира олмайди ҳам. Ушбу мулоҳаза бизнинг ерга нисбатан тўла-тўқис ҳақиқатдир, Тлёнга нисбатан эса тўла-тўқис ёлгон. У сайёра халқлари табиатан идеалистлардир. Уларнинг тили ва улар тилининг ҳосилалари – дин, адабиёт, метафизика – дастлабки идеализмни тақозо этади. Уларнинг назарида олам – буюмларнинг макондаги тўплами эмас, балки турли-туман алоҳида хатти-ҳаракатларнинг турфа хил мажмуасидир. Тлён учун макондаги эмас, балки вақтдаги давомийлик хос. Тлённинг тахмин қилинаётган – “ҳозирги замон” тиллари ва лаҳжалари ўсиб чиққан бобо тили, Urspracheда отлар мавжуд эмас. Унда фақат адвербиал маънога эга бўлган бир бўғинли сўз ясовчи қўшимчалар (ёки олдқўшимча) кўринишидаги аниқловчили шахссиз

феълларгина мавжуд. Масалан: “ой” сўзига тўғри келадиган бирор сўз бўлмагани ҳолда “ойламоқ” ёки “ойлантирмақ” тарзида ўгириш мумкин бўлган сўзлар мавжуд. “Дарё узра ой кўтарилди” жумласи “хлёр у фанг аксаксаксас млё” бўлиб жаранглайди ёки бўлмаса, сўз-ма-сўз таржима қилинса, мана бундай: “юқори узра доимий оқим ойланди”.

Юқоридаги сўзлар жанубий минтақа тилларига тааллуқли, шимолий минтақа тиллари (буларнинг бобо тили ҳақида ўн биринчи жилдда жуда оз маълумот берилган) феълнинг эмас, балки содда сифат асосига қурилган. От сифатларни йиғиб бориш йўли билан ҳосил қилинади. “Ой” эмас, балки “қоп-қора-думалоқ юзасидаги ҳаволанган ёруғ” ёки “осмон” ўрнига “майин-зангор” дейишади ва ё хоҳлаган бошқа бирикмани ишлатишади. Биз танлаб олган мисолдаги сифатлар бирикмаси, чиндан ҳам, мавжуд жисмга мос келади – аммо бундай қилиш аслида умуман шарт эмас. Айни шу минтақа адабиётида (Мейнонг воқелигидаги сингари) поэтик ният талабларига биноан бир лаҳзада пайдо бўлиб, ғойибликка юз тутар хаёлий буюмлар ҳукм суради. Баъзан улар бир лаҳзалик вақтга боғлиқ бўлади. Икки сифатдан – кўринувчи ва эшитилувчи белгилардан – иборат нарсалар мавжуд: шафақ ранги ва қушнинг олис қичқириғи. Кўп белгилардан иборат нарсалар мавжуд: қуёш ва сузувчи кўксига қарши сув – юмуқ қабоқлар ортидаги ғира-шира зангори шуъла, дарё оқими ва ё туш қучоғига ўзини бахшида қилган одамнинг туйғулари. Иккинчи даражали ушбу жисмлар бошқалари билан бирикиши, баъзи бир қисқартма сўзлар ёрдамида эса бутун бир жараён деярли адоқсиз бўлиши мумкин. Битта дона улкан сўздан иборат машхур дostonлар мавжуд. Муаллиф яратган “поэтик объект” бу сўзда яхлит ҳолга келтирилган. Гапнинг от бўлаги борлигига ҳеч кимнинг ишонмаслиги оқибатида қизиқ жумбоқ келиб чиқди – шимолий минтақанинг фуқароси ҳар бир уларнинг (отларнинг) миқдори чексиз, деб ҳисоблайди. Ушбу минтақа тилларида ҳинд-оврупа тилларининг барча отлари ҳамда кўплаб бошқа нарсалар ҳам мавжуд.

Муболағасиз айтиш мумкинки, Тлённинг мумтоз маданияти бор-йўғи битта илмдан – руҳиётшуносликдан иборат бўлиб, бошқа барча фанлар унга бўйсунди. Айтиб ўтганимдек, бу

сайёра одамлари дунёни маконда эмас, балки вақт давомийлигида содир бўлувчи моддалар ҳаракатининг мажмуаси сифатида тушунадилар. Спиноза ўзининг чексиз илоҳига кўлам ва тафаккур сифатларини лойиқ кўради; биринчи сифатнинг (фақат баъзи ҳолатларга хос биринчи сифатнинг) иккинчи сифатга (коинотнинг бекаму кўст айнияти ҳисобланган иккинчи сифатга) қарама-қарши қўйилишини Тлёнда ҳеч ким тушунмаган бўлур эди. Бошқача қилиб айтганда, маконга тегишли аллақандай бир нарсанинг вақтда давом қилишини улар хаёлларига ҳам келтирмайдилар. Уфқда кўринган тутун, куйиб ётган дала ва кейин мана шу ёнғинга сабаб бўлган чала ўчирилган папироснинг намоён бўлиши ғоялар бирикмасига мисол тарзида изоҳланади.

Мана шу ялпи монизм ёки идеализм ҳар қандай фанни норасо қилади. Аллақайси бир ҳодисани тушунтириш (ёки аниқлаш) учун уни бошқа бир ҳодиса билан боғлаш лозим; Тлён фуқароларининг қарашларига кўра, бу каби алоқа жисмнинг навбатдаги ҳолати ҳисобланади ва, ўз навбатида, бу ҳолат аввалги ҳолатни ўзгартириш ва ё изоҳлашга қодир эмас. Ҳар қандай тафаккур ҳолати ҳеч қандай оқибатга олиб келмайди: ҳатто шунчаки номлаш ҳолати – яъни, *id est* турларга ажратиш – орқали хатога йўл қўйилади – асл нусха бузиб кўрсатилади. Шу вазиятлардан келиб чиқароқ, Тлёнда фанлар ва ҳатто оддий мулоҳаза ҳам бўлиши мумкин эмас, дея хулоса қилиш мумкин эди. Аммо қизиғи шундаки, фанлар беҳисоб у ерда. Фалсафий таълимотлар ҳам шимолий минтақадаги отларнинг кўйига тушган. Ҳар қандай фалсафа, ҳеч шубҳасиз диалектик ўйин, аллақандай *Philosophie des Als Ob* – Худди Гуё фалсафасидир, деган ҳақиқат фалсафий мажмуаларнинг кўпайишига олиб келди. У ерда турли-туман ақл бовар қилмас фалсафалар ўпқони яратилган бўлиб, уларнинг қурилиши аксарият ҳолларда жозоба ва шов-шувга асосланган тарздадир. Тлён метафизиклари ҳақиқат тугул, унинг қариндошига ҳам интилмайдилар – улар таажжубга солувчи нарсани излайдилар. Уларнинг фикрича, метафизика – фантастик адабиётнинг бир тармоғидир. Ҳар қандай тизим аслида борлиқ барча жиҳатларининг аллақайси бир муайян жиҳатга бўйсуншидан бошқа нарса эмаслигини улар жуда яхши билишади.

Ҳатто “барча жиҳатлар” ибораси ҳам ярамайди, зеро, бу билан ҳозирги замон ва ўтган

замонларнинг ақлга сиғмас бирлигига ишора қилинади. Қолаверса, кўглик сони – ўтган замонлар – ҳам ножоиз, зеро, бу билан ўзгача тасаввурнинг ақлга сиғмаслигига гўёки ишора қилинган бўлади... Тлён фалсафий оқимларидан бири охир-оқибатда вақтни ҳам инкор этди: бу донишларнинг мулоҳазасига кўра, ҳозирги замон ноаниқдир, келажак бўлса, у ҳақда ҳозирги замон бағрида ўйланган фикр тариқасидагина воқелиқдир. Яна бошқа бир оқим айтадики, “барча замонлар” ўтиб бўлди ва бизнинг ҳаётимиз, шу ҳолича, якуни томон беомон ўтиб бораётган муқаррар жараённинг элас-элас хотиралари ва ё жила қурса, пажмурда инъикосидир. Яна бир оқимнинг фарз қилишича, жаҳон тарихи – бизнинг барча ҳаётларимиз тарихи, ҳаётларимизнинг майда-чуйда тафсилотлари тарихи яширин жаҳон тарихи – иблис билан тил бириктирган аллақайси иккинчи даражали худо томонидан муттасил қайд қилиб борилгай. Яна бирининг фикрича, дунёни баъзи белгилари аҳамиятсиз бўлган криптограмма – махфий нома билан қиёс қилиш мумкин ва уч юз кечада бир содир бўлар ҳодисагина чин ҳақиқатдир. Яна бирови – биз бу ерда ухлаб ётар эканмиз, ўзга дунёда бедор юрамиз, шу тариқа ҳар бир одам икки одамдан иборатдир, дея ишонтиради.

Тлёндаги ҳеч бир таълимот материализм каби ашаддий мунозараларга сабаб бўлмаганди. Баъзи файласуфлар уни ҳам – кўпроқ эҳтиросга берилиб – бир жумбоқ тарзида изоҳлайдилар. Ушбу ақл бовар қилмас таълимотни англаш осон бўлсин учун ўн биринчи аср ересиархи тўққиз дона кумуш тангадан иборат жумбоқ ўйлаб топди. Ушбу беназир топишмоқнинг кўплаб талқинлари бўлиб, уларда тангалар ва топилдиқларнинг турлича миқдорлари кўрсатиб ўтилади; бу талқинларнинг энг машҳурини келтираман.

“Сешанба кунни кимсасиз йўлдан ўтиб бораётиб, **Х** тўққиз дона мис тангаларни йўқотиб қўяди. **У** пайшанба кунни шу йўлдан чоршанба кунни ёғиб ўтган ёмғир туфайли бироз занг босган тўрт дона мис танга топиб олади. **З** жума кунни йўлдан учта танга топади. Ўша кунни эрталаб **Х** ўз уйи йўлагидан иккита танга топади”. Ересиарх бу воқеа орқали топиб олинган тўққиз дона танганинг мавжудлигини, яъни борлиқда узлуксизлигини исбот қилмоқчи эди. У таъкидлайдики, “Айни тангаларнинг тўрттаси сешанба билан пайшанба оралиғида,

учтаси сешанба билан жума оқшоми оралиғида, иккитаси эса сешанба билан жума кунни эрталаб оралиғида мавжуд эмасди, деб ўйлаш бемаънилик бўлур эди. Улар вақтнинг мана шу уч бўлаги ҳар бир дақиқасида – жиллакурса инсон англай олмас қандайдир яширин ҳолатда – мавжуд эди, деб ўйлаш ҳақиқатга яқинроқ”.

Ушбу жумбоқни таърифлашга Тлёнда амалда бўлган тил яроқсиз эди – кўглар барибир ҳеч вақони тушунмади. Соғлом мантиқ тарафдорлари дастлаб бошда бу чўпчакнинг чинлигига ишонмаслик билан қаноатланишди. Уларнинг таъкидича, бу таомил билан мустаҳкамланмаган ва қатъий мантиқий мулоҳазага ёт икки янги сўздан – “қидириб топмоқ” ва “йўқотмоқ” феълларидан – ғайриоддий тарзда фойдаланишга асосланган фирромликдир, илло бу феъллар мантиқий таомилга зид равишда дастлабки тўққиз танга билан кейинги тўққиз танганинг айнийлигини назарда тутди. Ушбу соғлом тафаккур ҳомийлари яна эслашиб ўтадиларки, ҳар қандай от (одам, танга, пайшанба, чоршанба, ёмғир) фақат рамзий маънога эгадир. “Чоршанба кунни ёғиб ўтган ёмғир туфайли бироз занг босган” қабилдаги маккор тасвир фош этилган эди. Бу жумлада сешанба билан пайшанба оралиғидаги тангаларнинг узлуксиз мавжудлигини ҳали исбот қилиш лозим эди. Бу шундай тушунтирилади: “ўхшашлик” билан “айнийлик” бутунлай бошқа нарсалардир, шундан келиб чиқароқ, тўққиз одам қаторасига тўққиз кун давомида кучли оғриқ чангалида бўлганлари назарда тутилган бир маънисизлик ёки фарз қилинган ҳодиса – *reductio ad absurdum* ишлаб чиқилди. Мана шу оғриқ ҳар вақт бир хилдир, деб тахмин қилиш бемаънилик эмасми? – савол қўйишади улар. Алаҳусус, айни мантиқ билан қуролланган бу муҳтарам жамоа жумбоқ ўйлаб топган ересиархни куфрда айблади, уларга кўра, ересиарх фақат бир нарсани – илоҳий “борлик” сифатини оддий тангаларга раво кўришдай куфр ниятни кўнглига туккан эди, боз устига, ересиарх кўглик шаклини гоҳ инкор этиб, гоҳ эътироф қилади. Бунинг учун шундай далил-исбот келтирилади: борди-ю ўхшашлик айнийликни назарда тутса, у ҳолда тўққиз дона танга якка-ягона битта тангадир, деб ўйлаш ҳам лозим эди.

Раддиялар ҳали адоғига етган эмасди. Муаммо таърифлаб берилганидан сўнг орадан юз йил ўтгач, бизнинг ересиарх сингари зўр

қобилиятли, бироқ изчил анъана тарафдори бўлган бошқа бир донишманд фавқуллода дадил фаразни ўртага ташлади. Унинг анча пухта тахминида таъкидланишича, якка-ёлғиз зот мавжуд, мана шу яхлит зот моҳият-эътибори-ла оламдаги барча хилқатларнинг ҳар биридир ва, ўз навбатида, барча хилқатлар илоҳнинг тана аъзолари ҳамда ниқобларидан ўзга нарса эмас. **X** – **Y** ва **Z** дир. **Z** учта танга топиб олади, чунки буларни **X** йўқотиб қўйганини эслайди; **X** йўлакдан иккита танга топади, чунки қолганлари ҳам топилганини эслайди... Ўн биринчи жилддан маълумки, ушбу идеалистик таълимотнинг узил-кесил ғалабаси учта асосий сабаблар билан боғлиқ эди: биринчиси – фикрловчи мавжудотни танҳо воқелик деб билувчи таълимотга (солипсизмга) нафрат; иккинчиси – руҳиётшуносликни илмлар пойдевори сифатида сақлаб қолиш имконияти; учинчиси эса – худолар мавқеини сақлаб қолиш имконияти. Шопенгауэр (эхтиросли ва мусаффо Шопенгауэр) “Parerga und Paralipomena” – “Афоризмлар ва максималар”-нинг биринчи жилдида шунга яқин таълимот яратди.

Тлён геометрияси ўзаро бироз фарқланувчи икки илмдан – кўз билан кўришга ва ҳис қилишга асосланган геометриялардан иборат. Бизнинг геометрия билан бақамти бўлган иккинчиси биринчи геометрияга бўйсундирилган. Нигоҳий геометрия нуқталарга эмас, балки буюм юзасига асосланган. Бақамти чизиқлардан беҳабар ушбу геометриянинг уқдиришича, бир жойдан бошқа жойга ҳаракатланиб кўчаётган одам атрофидаги буюмлар шаклини муттасил ўзгартиради. Тлён арифметикасининг асосида чексиз сонлар тушунчаси ётади. Бунда асосий эътибор катта ва кичик тушунчаларга қаратилгандир. Бу тушунчаларни бизнинг риёзиётчилар > ва < белгиси билан ифодалядилар. Бизникиларнинг Тлёндаги ҳамкасблари айтадиларки, ҳисоб жараёнининг ўзи миқдорни ўзгартириб, уни ноаниқ ҳисобдан аниқ ҳисобга айлантиради. Бир неча одам айнан битта миқдорни ҳисоблаб, бир хил натижа чиқаришлари руҳиётшунослар назарида гоёлар бирлиги ёки хотира ўткирлигига мисол тариқасида тушунилади. Тлёнда тафаккур объектининг ягона ва мангулиги эса бизга маълум.

Адабий тамойилларда ҳам ягона объект гоёси ҳукм суради. Муаллиф жуда кам ҳолларда кўрсатиб ўтилади. У ерда “қаллоб пла-

гиат” тушунчасининг ўзи йўқ: мавжуд барча асарлар замондан ташқари ва исми номаълум ягона муаллиф асаридан ўзга нарса эмаслиги кундай равшан. Баъзан эса танқидчиларнинг ўзлари муаллифларни ўйлаб топади: бунинг учун икки турли асар танлаб олиниб – масалан, “Дао Дэ Цзин” ва “1001 кеча” – уларни битта адиб номи билан боғлядилар, сўнгра ушбу ажабтовур *homme de lettres* – қаламкашнинг руҳияти холис ва жиддий тарзда тадқиқ этила бошланади.

Уларнинг китоблари ҳам бизники каби эмас. У ернинг адабиёти якка-ягона воқеани такомиллаштириб бориш билан машғул. Фалсафада ҳаммиша тезис ва антитезис, ҳар қандай таълимотнинг қатъий амалда бўлган “параст” ва ҳам “аксил” тушунчаси мавжуд. Ўз бағрида инкор этувчиси бўлмаган китоб Тлёнда нотугал саналади.

Идеализм ҳукм сурган замонлар воқеликка таъсир қилмасдан қолмади. Тлённинг энг қадимий вилоятларида йўқолган буюмларнинг икки ҳисса кўпайиши мунтазам учрайди. Айтайлик, икки одам бир дона қаламни излайди, биринчи одам топиб олиб, лом-мим демайди: иккинчи бир одам бошқа қаламни, аввалги қалам сингари чинакам, бироқ бу одамнинг тасаввурига кўпроқ мос келадиган бошқа қаламни топади. Айни иккиламчи буюмлар “хрёнирлар” дейилиб, улар бирмунча беўхшов бўлса-да, фойдаланишга анча қулай. Яқин вақтларгача “хрёнирлар” хаёлпарастлик ва хотира сустлигининг тасодифий маҳсуллари эди. Улар эндигина юз йилдан буён режали равишда ишлаб чиқарилаётганига ишониш қийин, аммо Ўн биринчи жилд бунга гувоҳ. Дастлабки уринишлар муваффақиятсизликка учраган эди. Бироқ шундай бўлса-да, *modus operandi*, ишлаб чиқариш услуби эслаб ўтишга лойиқ. Давлат тасарруфидаги қамоқхоналардан бирининг бошлиғи дарёнинг эски ўзанида қадимий қабристон борлигини маҳбусларга эълон қилиб, кимки арзигулик буюм топса, уни озод этишни ваъда қилди. Қазииш ишлари бошланишидан бир неча ой аввал улар топишлари лозим бўлган буюмлар суратини кўрсатишди. Ушбу дастлабки уриниш умид ва баднафслик ишга халал беришини намоиш этди: белкурак ва чўкич билан бир ҳафта тер тўкилгач, тажриба ўтказилаётган вақтдан анча аввалги даврга мансуб, занг босган ғилдирақдан бўлак ҳеч қандай “хрён”ни топиб бўлмади. Махфий тутилган тажрибани

кейинроқ тўртта коллежда такрорлашди. Дастлабки учтасида ҳеч бир иш чиқмади, тўртинчи коллеж ўқувчилари эса (бу коллеж бошқони қазиш ишлари бошлангач, тўсатдан қазо қилди) олтин ниқоб, кўҳна шамшир ва кўксида ёзуви бўлган, яшилга мойил шоҳона совутни қазиб олдилар ва ё бунёд этдилар. Ёзувни эса ҳеч ўқиб бўлмади. Қидирувларнинг тажриба эканидан бохабар гувоҳларнинг ишга яроқсизлиги шу тариқа аён бўлди... Оммавий қидирувлар бутунлай тескари хусусиятли буюмлар туғдираётган эди: ўшандан буён қазиш ишларини алоҳида, ҳаттоки тадориксиз олиб боришга келишилди. “Хрёнирлар”ни режали ишлаб чиқариш (Ўн биринчи жилдда шундай дейилган) археологлар оғирини енгил қилди: энди келажак сингари бўйсинувчан ва юввош тортиб қолган ўтмишга ҳам жило бериб, уни ҳатто ўзгартириш мумкин бўлиб қолди. Эътиборга лойиқ мисол: иккинчи ва учинчи даражали “хрёнирлар”да, яъни бошқа бир “хрён”дан келиб чиққан “хрёнирлар” билан “хрён” “хрён”дан келиб чиққан “хрёнирлар”да дастлабки “хрён” хатоларининг кучайиши кўзга ташланиб қолди; бешинчи даражали “хрёнирлар” “хрён”га жуда ўхшаб кетади; тўққизинчи даражали “хрёнирлар”ни иккинчи даражали “хрёнирлар” билан адаштириб юбориш мумкин; ўн биринчи даражали “хрёнирлар”да эса асл нусхаларда ҳам бўлмаган мусаффолик мавжуд. Аммо бу жараён даврийдир, яъни ўн иккинчи даражали “хрён”дан бузилиш бошланади. “Хрён”дан шаклининг ажойиб ва софлигига кўра ҳар қандай “ур” устун туради: “ур” – ишонтириш орқали бунёд қилинган, йўқлик бағридан умид кўмагида олиб чиқилган буюм саналади. Сўзлаб ўтганим ажойиб олтин ниқоб – бунга ёрқин мисол.

Тлэндаги буюмлар икки ҳисса кўпаяди, аммо шунингдек, уларда яна бир хислат бор: одамлар хотирасидан кўтарилгач, ашёлар тобора хира тортиб, белгиларини йўқота боришга мойил. Ўтмишдан мисол – ҳар куни аллақайси бир гадейнинг оёқлари тегиб тургач мавжуд бўлган, у қазо қилгач эса кўздан ғойиб бўлган остона. Баъзан ўзига ошён қурган қушлар ёки қирчанғи от амфитеатр харобаларини мангу йўқ бўлишдан сақлаб қолгич эди.

Сальто-Ориенталь, 1940.

Пост-скриптум, 1947.

Юқорида баён қилинган бадиани мен 1940 йилда “Фантастик асарлар антологияси”да чоп

этилган ҳолича – бир неча ташбеҳ ва мана энди енгилтаклик бўлиб туюлаётган ҳазиломуз хулосани ҳисобга олмаганда – қисқартиришларсиз келтиряпман. Ўшандан буён қандай воқеалар бўлиб ўтмади дейсиз!.. Улардан айримларига тўхталаман.

1941 йил мартада Герберт Эшга тегишли Хинтон рисоласи саҳифаларида Гуннар Эрфьорд кўли билан битилган мактуб топилди. Мактуб зарфида Оуро-Прето почта муҳри бўлиб, саҳифаларда Тлён синоати тўқис тушунтириб берилган эди. XVII асрнинг биринчи ярмига мансуб аллақайси оқшом Люцерна ва ё Лондонда ушбу ажабтовур лойиҳага илк бор асос солинган, мутлақо янги ўлка ўйлаб чиқариш мақсадида бирлашган маслақдошлар яширин жамияти таъсис этилган эди (унинг аъзолари қаторида Дальграно, кейинроқ Жорж Беркли ҳам бор эди). Анча мувоҳам дастлабки дастурга кўра “герметик илмлар”, хайрия ва каббала (тилсимот илми) назарда тутилганди. Андреенинг мароқли асари айна шу илк даврда яратилди. Кенгашиш ва таҳлиллар билан ўтказилган бир неча йилдан сўнг бутун бошли мамлакат ўйлаб чиқариш учун бир авлод кифоя қилмаслиги жамият аъзоларига аён бўлди. Тадбирни давом эттириш учун жамиятнинг ҳар бир аъзоси ўзига шогирд танлаб олишига келишилди. Бу каби меросхўрлик тартиби самарали бўлиб чиқди: икки асрлик қувғиндан сўнг ушбу фирқа Америкада қайта тикланди. 1824 йил Мемфисда (Теннеси штати) жамият аъзоларидан бири хонанишин корчалон Изро Бакли билан ҳамсуҳбат бўлади. Ҳикояни истехзо аралаш тинглаб бўлгач, ушбу режанинг камтарона кўламини кулгуга олади. Америкада мамлакат ўйлаб топиш бемаънилиқдир, деди Бакли ва бира-тўла бутун бошли сайёра ўйлаб топишни таклиф қилди. Мазкур улугвор ғояга у яна бир таклиф, ўз нигилизми маҳсулини илова қилди: ушбу бемисл режа мутлақ сир тутилмоғи лозим. Айна ўша маҳалда Encyclopedia Britannicанинг йигирма жилди босмадан чиққанди, Бакли хаёлий сайёранинг тартибга солинган мана шундай қомусини яратишни таклиф қилади. Олтин захираларига бой тоғларни, кемалар билан тўлиб тошган дарёларни, буқа ва бизонлари ўтлаб юрган яйловларни, бу сайёра занжиларию исловатхона ва долларларини кўнгилга сиққунча тасвирлайверишсин, аммо шарт шуки, “Бу асар лўттибоз Исо Масих измида юрмасин”. Бакли Худога топинмас, аммо ожиз бандалар ҳам бутун бошли олам ярата олишларини мана шу йўқ

Худога исбот қилмоқчи эди. Бакли Батон-Ружда 1828 йил заҳарланиб ўлди; 1914 йили жамият ўз издошларига – уларнинг нафари уч юз эди – Тлён Биринчи Энциклопедиясининг сўнгги жилдини топширади. Бу нашр махфий эди: уни ташкил қилган қирқ жилд (инсонлар қўли билан битилган энг улкан асар) анча муфассал бошқа бир нашр учун, инглиз тилида эмас, балки энди Тлён-даги тилларнинг бирида ёзилиши керак бўлган бошқа бир нашр учун асос бўлиб қолиши лозим эди. Ушбу хаёлий дунё шарҳи Orbis Tertius деб номланган бўлиб, Герберт Эш – Гуннар Эрфьорд гумаштаси ва ё жамият аъзоси сифатида – унинг яратувчиларидан бири эди. Ўн биринчи жилднинг юборилиши Эш жамиятнинг тўлақонли аъзоси эди, деб тахмин қилишга асос беради. Бошқа жилдлар тақдири қандай кечган? 1942 йилдан қизиқарли воқеалар содир бўла бошлади. Дастлабкиларини аниқ-тиниқ эслайман ва, эҳтимол, бу воқеа илк дебоча эканини ҳис этгандим ўшанда. Бу воқеа Лаприд кўчасидаги чорбоғда, мағрибга қараган баланд болохона қаршисида содир бўлди. Княгиня де Фосиньи Люсенж хоним номига Пуатьедан кумуш идишлар олиб келинди.

Ажнабий мухрлар билан зийнатланган қути тубидан гўзал буюмлар пайдо бўла бошлади: Утрехт ва Париждан юборилган, жониворлар сурати нақшланган турли ошхона жиҳозлари, бу жиҳозлардан ҳам кўра нафис чой қайнатгич. Ушбу мудроқ жонзотлар ичра қибланома синоатли титрар эди. Қибланома княгиняга тегишли эмасди. Унинг зангор мили оҳанрабо майдони томон интилган, қабарик пўлат сиртига нақшланган ҳарфлар эса Тлёндаги алифболардан бирига тааллуқли эди. Шу тариқа хаёлий дунё чин дунёга илк бора бостириб кирди. Мени ташвишга солган тасодиф боис иккинчи воқеага ҳам шохид бўлдим. Бу – орадан бир неча ой ўтгач, Кучи-ля-Неградаги бир емакхонада юз берди. Аморим иккимиз Санта-Анадан қайтиб келаётгандик. Такуарембо дарёси ўзанидан чиқиши оқибатида биз у жойларнинг абгор меҳмоннавозлигини бошдан ўтказишга (ва тоқат қилишга) мажбур бўлдик. Хўжайин шароб мешлари қалашиб ётган хонага биз учун жой ҳозирлади. Биз ўринга ётдик, аммо девор ортидаги маст ҳамсоя гоҳ узоқ ва бежамдор сўкиниб, гоҳ эса бачкана қўшиқни увлаб куйлаган кўйи тонгга қадар уйку бермади.

Биз, табиийки, ҳеч тинмаган бу овозларни емак-хонада сийланган мусаллас касридан деб билган эдик... Ҳамсоияни эрталаб йўлакда жонсиз ҳолда топишди. Хирилдоқ овоз бизни чалғитган эди – мархум ҳали ароқхўрлик илмидан жиддий сабоқ олмаган ёш йигит бўлиб чиқди. Унинг белбоғидан бир неча танга ва шашқол донаси каби катталик-даги ялтироқ маъдан конус тушиб қолди.

Бир болакай конусни олиб қочишга беҳуда уринарди. Уни ўрта яшар одам базўр кўтара олди. Мен уни бир неча сония кафтимда ушлаб турдим: эсимда, оғирликка тоқат қилиб бўлмас эди, конусни олиб қўйишгач, яна бирмунча вақт вазнини ҳис этиб турдим. Кафтимда эса аниқ билиниб турган гардиш излари қолди. Бу қадар ғайриоддий вазнга эга мўъжаз буюм кўнгилда ғашлик ва хавотир уйғотар эди. Кимдир биров уни тезоқар дарёга улоқтиришни таклиф қилди. Бир неча песо эвазига Аморим уни харид қилди. Мархум ҳақида эса у “шарқий соҳилдан” эканидан бошқаси маълум эмасди. Ўша жажжи, вазмин конуслар (ер юзида номаълум маъдан) Тлёндаги айрим динларда илоҳ тимсоли бўлиб хизмат қилади.

Мана шу жойда ҳикоянинг ўзимга тааллуқли бўлагига нуқта қўяман. Қолганлари эса барча ўқувчиларим хотирасида (ва балки умид ва ёки кўрқувларида) яшайди. Фақат яна айрим мисолларни эсга солиш кифоя. Башариятнинг кўламдор хотираси уларни тўлдириб, равнақ эттиришига аминман. 1944 йили бир одам Мемфис кутубхонасида (Нашвилл, Теннеси штати) “The American” газетасини тадқиқ қилаётиб, Тлён Биринчи Энциклопедиясининг барча қирқ жилдини топиб олди. Ўша кашфиёт тасодиф эдими ва ёки ҳанузга доғур яширин бўлган Orbis Tertius соҳибларининг ижозати билан рўёбга чиқарилганмиди, деган масала атрофида ҳамон мунозаралар тинган эмас. Кейинги фараз ҳақиқатга яқинроқ чамаси. Ўн биринчи жилднинг баъзи бир ақл бовар қилмас таъкидлари (дейлик, “хренирлар”нинг кўпайиш хусусияти) Мемфисда топилган нусхада ташлаб ўтилган ёки бир қадар юмшатиладиганди. Бундан келиб чиқароқ шундай тахмин қилиш мумкин – айна тузатишлар ушбу янги дунёни чин дунёга имкон қадар яқин тасвирлаш режасига кўра амалга оширилган эди. Буюмларнинг Тлёндан турли мамлакатлар бўйлаб тарқалиши, афтидан, бу режани яқунлаши лозим эди... Ҳақиқат шуки, жаҳон матбуоти “топилма” атрофида катта шов-шув кўтарди. Дарсликлар, антологиялар, тақриз ва ўғирмалар,

Башарият Буюк Асарининг муаллифлар билан келишилган ва ё ўғринча қайта нашрлари ер юзини тўлдириб юборди. Бу жараён ҳали-ҳамон тўхтаган эмас. Воқелик бир зумда турли нуқталарда чекина бошлади. Албатта, воқелик аслида ҳам ён беришни тусаб қолган эди. Атиги ўн йил аввал одамлар хаёлини ўғирлаш учун бир-бирига бақамти ва қатъий тартибли туюлган тушунчалар, айтайлик, диалектик материализм, аксилсемитизм ва ё фашизм кифоя эди. Шундай экан, ҳар соҳаси тартибга солинган янги сайёранинг – Тлённинг жозибасига учиш, унинг муфассал ва равшан манзарасига кўнгил қўйиш ҳеч гап эмасди. Ахир, воқелик ҳам тартибга солинган-ку, деб эътироз билдириш бефойда. Ҳа, балки шундайдир, аммо у илоҳий қонунларга кўра тартиб қилинган – бунинг таржимаси эса шу: атрофимизда кечаётган ва биз кўниккан воқелик англаб етиш имконсиз ноинсоний қонунларга кўра тартиб қилинган. Тлён эса – бу лабиринт, у инсонлар ўйлаб чиқарган лабиринт, у инсонлар англаб етишлари ҳаққи барпо қилинган лабиринт.

Тлён билан алоқалар ва унга кўникиш биз яшаб турган дунёни йўлдан оздирди. Тлённинг хушбичимлигидан эсини йўқотган инсоният бу уйғунлик фаришталарининг эмас, балки шатранж усталари ниятининг маҳсули эканини тобора ёддан чиқараётир. Тлённинг (фаразларга асосланган) “дастлабки тили” мактабларга бостириб кирди, Тлённинг баркамол (ва ҳаяжонли манзараларга тўла) тарихини ўқитиш ўша тарихга, болалик йилларим устидан ҳукмрон бўлган ўша тарихга кўланка ташлаб улгурди; одамлар хотирасидаги одатий ўтмишни бошқа бир ўтмиш, биз қаллоб эканидан ҳам беҳабар бошқа ўтмиш сиқиб чиқармоқда. Нумизматика, доришунослик ва археология ўзгаришларга юз тутди. Ўйлашимча, биология ва риёзиётни ҳам шу қисмат кутаётир... Ер юзаси бўйлаб тарихдек сочилган танҳо донишмандлар шажараси дунё тусини ўзгартириб юборди. Уларнинг иши давом қилаётир. Борди-ю башоратларимиз рўёбга чиқса, юз йиллардан сўнг кимдир биров Тлён Иккинчи Энциклопедиясининг юз жилдини топиб олади.

Ва ўшанда сайёрамиздан инглиз тили ҳам, фаранги ва испан тили ҳам ғойиб бўлади. Дунё – Тлёнга айланади. Менга эса барибир, мен Адрога кўноқхонасининг сокин паноҳи остида Браун “Дафн кўзаси”га ёзилган Кеведо руҳидаги бадиага (уни чоп эттирмоқчи эмасман) ишлов бериш билан машғулман.

Муҳаббат

бахт бериши керак
Гюстав Флобер ҳикматларидан

Ёзувчининг бутун истеъдоди охир-оқибат сўз танлаши билан ўлчанади.

Драматик санъат мусиқага ўтган геометриядир.

Аёллар эркакларни буюк ишларга илҳомлантирадилар, бироқ уларни амалга оширгани вақт қолдирмайдилар.

Китоб – тирик жон. Бегона қўл билан қилинган ҳар қандай жарроҳлик амалиёти, ҳар қандай ўзгариш уни майибга айлантиради. Балки у яхшиланар, лекин барибир илгариги китоб бўлмайди!

Агар истеъдодингни қадрласанг, оммани мафтун этадиган воситалар кетидан чопмайсан.

Умидсизланганингда ҳамиша умид қилишинг, умидланганингда эса шубҳаланишинг керак.

Виждонни тоза сақлаш учун уни бошқаларнинг виждонидан баланд тутиш керак.

Англаш иштиёқи – ёруғ қалблар учун буюк қувончлар манбаидир.

Статистика – ноаниқ фанларнинг энг аниғидир.

Хотиржам бўлиш – ҳазилакам гап эмас, бу – деярли бахтли бўлиш демакдир.

Ҳамма нарса эскиради, ҳатто дард ҳам.

Омадсизликка учраган ерингда бир аҳмоқнинг муваффақият қозонаётганини кўришдан кўра оғирроқ камситиш йўқ.

Афсусланиш яхши, лекин ёмонлик қилмаслик ундан-да яхши.

Мавзу танланмайди. Шоҳ асарнинг сири шунда: мавзу – ёзувчининг миждози ифодасидир.

Ёлғизликни хотиралар билан тўлдириб бўлмайди, улар танҳоликни чуқурлаштиради, холос.

Яхши ёзилган асар ҳеч қачон зериктирмайди. Услуб – ҳаётнинг ўзи, у фикрларнинг югурик қонидир.

Ёзувчи салоҳиятининг бош белгиси – нимани ёзмасликни билишидир.

Муҳаббат бахт бериши керак. Бахт йўқми, демак, адашибсан.

Фикрнинг аниқлиги ифоданинг аниқлигига замин яратади.

Меҳриноз АББОСОВА,
шоира, “Шухрат”
медали соҳибаси

Мукофот мақтаниш учун эмас!

2017 йил мен учун бир умр эсда қоларли воқеаларга бой бўлди. Айниқса, 7 декабр! Бу – ҳаёт ўйлаганимиздан кўра гўзалроқлигини, ундан рози бўлиб яшасак, яхшилик ахтарсак, яхшиликларнинг ўзи бизни қидириб келишини янада чуқурроқ англаган куним бўлди.

Ўша куни бир гуруҳ фахрийлар, юртнинг корига яраган зиёли инсонлар сафида мукофотланганларнинг энг ёш вакили сифатида турарканман, ҳушёр тортдим. Ўзимга саволларим кўпайди. Шу чоққача қайси йўлларни босиб ўтдим-у, бундан кейин кўзлаган манзилим қаерда?! Йўлда майда тошлар чиқса, шамолу бўронлар кучайса, чекинмай олға юришга саботим етадимми, ишончни оқлай оламанми, каби иккиланишларимга ичимдан “ҳа” деган овоз кела бошлади. Президентимиз ўз қўллари билан кўксимга “Шухрат” медалини тақар эканлар, кўзёшларимни тутиб туролмадим. Бу севинч, розилик, шукроналик кўзёшлари эди, албатта. Мен бу мукофотни нафақат ўзимга, балки барча ёшларга, ёш ижодкорларга берилган мукофот деб қабул қилдим.

Маросим жуда самимий руҳда кечди. Президентимиз ҳаммамизни олийжаноблик ва алоҳида меҳр-эътибор билан тақдирладилар.

Аслида, шоир учун Яратган берган сўздан, У ато этган илҳомдан олийроқ мукофот йўқ. Ҳар бир Ўзбекистон фарзанди учун шундай тинч ва осуда Ватанда туғилиб, ўсишдан кўра юксак унвон йўқ. Шуни яхши англаб турибман, Президентимиз биз ёшларга бундай катта мукофотларни мақтаниб юришимиз учун эмас, ҳар биримиз ўз соҳамизда улкан янгиликлар яратишимиз, бу машаққатли йўлда тинимсиз меҳнат қилишимиз учун куч, далда сифатида берди.

Давлатимиз раҳбарининг ушбу йиғилишдаги ҳамда Конституциямизнинг 25 йиллик тантаналарига бағишланган байрам тадбиридаги нутқларини тингларканман, энг ривожланган давлатлар қаторидан албатта ўрин олишимизга умидим ва ишончим янада ортди. Фақат барчамиз яқдил, энг муҳими, ўзимизга, бугунимиз ва келажагимизга қаттиқ ишониб, астойдил ҳаракат қилсақкина, эзгу мақсадимизга албатта етамиз. Зеро, Президентимиз ўз маърузасида таъкидлаганидек: “Буюк келажагимиз бугундан бошланади!”

Энг яхшилари сараланди

Президентимиз ташаббуси билан Ўзбекистон ёшлар иттифоқининг ташкил этилиши ёшларимиз ҳаётида катта воқеа бўлди. Ташкил бўлганига ярим йил бўлганига қарамай, иттифоқ ўз атрофида барча ёшларни бирлаштира олди, кўпчилигининг орзу-истакларини, ният ва интилишларини амалга оширмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 18 июлдаги Қарори билан тасдиқланган дастур асосида “Ўзбекистон ёшлар иттифоқи мукофоти” ташкил этилди.

Мукофотни ташкил этишдан асосий мақсад – давлат ва жамият ҳаётида фаол иштирок этиб, ўзи фаолият юритаётган

соҳа ривожига муносиб ҳисса қўшаётган, ватанпарварлиги ва садоқати билан тенгдошларига ўрناк бўлаётган, халқ эътирофига сазовор ёшларни ҳар йили турли номинациялар бўйича рағбатлантириб боришдан иборат.

Шу муносабат билан пойтахтимиздаги мухташам “Истиқлол” санъат саройида “Ўзбекистон ёшлар иттифоқи мукофоти” совриндорларини тантанали тақдирлаш маросими бўлиб ўтди. Иттифоқ сайтида ҳар бир йўналиш бўйича номзодларга онлайн овоз бериш тизими яратилган эди. Шунингдек, Facebook ижтимоий тармоғи орқали ҳам номзодларга овоз бериш учун онлайн мурожаатлар бўлди. Ижтимоий тармоқнинг кўпчилик аъзолари номзодларнинг таржими ҳоли,

уларнинг амалий ва ижодий фаолияти ҳақида маълумотга эга бўлишди, улар ҳақида ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришди. Ушбу тадбирда энг кўп овоз тўплаган 24 нафар номзод “Ўзбекистон ёшлар иттифоқи мукофоти” совриндори бўлди.

Мукофотга вазирлик, идора ва ташкилотлар ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши ва ҳудудий ҳокимликлар томонидан 33 та номинация бўйича 700 нафардан ортиқ ёшлар номзодлари тавсия этилди.

Ўзбекистон ёшлар иттифоқи Марказий Кенгаши қошида тузилган экспертлар комиссияси томонидан номзодлар ҳужжатлари ўрганиб чиқилиб, улар орасидан 24 та номинация бўйича 70 нафари саралаб олинди.

Таъқидлаш керакки, номзодларни саралашда ёшларнинг йил давомидаги иш самарадорлиги, тизим ёки соҳани ривожлантиришга қўшган шахсий ҳиссаси, ўз соҳасига киритган инновацияси, фаолияти орқали давлат ва жамият ҳаётига келтирган амалий фойдаси, жамоат ишларидаги фаоллиги, давлат ва халқаро миқёсда

эришган ютуқлари, шунингдек, меҳнатсеварлиги, фидойилиги, интизоми ва иқтидорига эътибор қаратилди.

Номзодлар орасида ёш ижодкорларнинг борлиги ҳам қувонарли. Истеъдодли шоира Бахтинисо Маҳмудова назм йўналиши бўйича «Йилнинг энг яхши ёш ижодкори» номинацияси ғолиби деб топилди. Дарҳақиқат, Бахтинисо ўз ижоди билан тенгқурлари орасида ажралиб туради. Унинг “Ҳовучдаги юрак”, “Уфққа йўл” каби тўпламлари нашр қилинган. 2015 йили Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси томонидан чоп этилган “Биз истиқлол фарзандларимиз” ёшлар баёзига шеърлари киритилган.

Наср бўйича энг яхши носир деб умидли ёзувчи ва таржимон Нодирабегим Иброҳимова тан олинди. У 2016 йили Ёзувчилар уюшмаси томонидан ўтказилган “Истеъдод мактаби” VIII Республика ёш ижодкор-

лар семинари иштирокчиси. “Ёнингдаги бахт” номли ҳикоялар тўплами Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси томонидан “Биринчи китобим” лойиҳасида 10 минг нусхада чоп этилган. 2016 йил митти ҳикоялари инглиз тилида Ҳиндистоннинг “Episteme” журналида ҳамда 2017 йил АҚШнинг “Сету” журналинда эълон қилинган.

Турли адабий нашрларда эълон қилинган “Бадал”, “Калаванинг учи”, “Зарафшон”нинг сояси ҳаммага ҳам етмайди”, “Туман газеталари ёмғир чақирмоқда” каби тахлий-танқидий, “Ўрдакчи момо нима дейди?”, “Мадаев деганлари шу...”, “Бобомиз айтган гаплар...”, “Ижод ва кураш” каби бадий публицистик мақолалари билан танилган Акмал Жумамуродов эса «Йилнинг энг яхши ёш журналисти» деб эътироф этилди.

Биз ҳам ёш ижодкорларни, шулар қатори барча ғолибларни муборакбод этамиз. Доимо ватан ва миллат тақдири учун сидқидилдан ҳизмат қилишларини, юртимиз тараққиётига муносиб ҳисса қўшишларини тилаб қоламиз.

**Нодирабегим
ИБРОҲИМОВА,
ёш ёзувчи**

Омад келса, қўша келади деганлари рост экан

2017 йил мен учун омадли, бахтли ва сермазмун бўлди. Шу вақтга қадар ҳикоя ва таржималарим анча йиғилиб қолганди, йил давомида уларни китоб ҳолига келтириш ва нашриётларга тақдим этиш билан машғул бўлдим.

Ёзувчилар уюшмаси томонидан “Биринчи китобим” рукнида “Ёнингдаги бахт” номли ҳикоялар тўпламим чоп этилди. Омад келса, қўша келади, деганлари рост экан. Биринчи китобимдан сўнг “Ўзбекистон” нашриёти томонидан “Жодугар ёхуд минг йиллик ҳаёт” номли қиссам ҳамда “Ўқитувчи” нашриётидан “Дунёдаги энг бахтли одам” номли таржима ҳикоялар тўпламим нашр этилди.

Йил бошида халқаро миқёсдаги Open Eurasian Book Forum & Literature Festival танловига бир қиссамни тақдим этгандим. Куз фаслида сараланган ижодкорлар қаторида борлигимни кўриб, жуда хурсанд бўлдим. Сабаби, бир неча йиллардан буён танловда қатнашиб, финалгача етиб бормаган эдим-да. Меҳнатларингиз самарасини кўриш, халқаро ҳайъат аъзолари томонидан эътиборга тушиш – жорий йилнинг мен учун унутилмас кечишига яна бир сабаб бўлди.

Йил якунига етаётган кунларда эса, «Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи мукофоти» совриндори бўлдим. Наср йўналиши бўйича «Йилнинг энг яхши ёш ижодкори», номинациясида голиб деб топилдим.

Шахсий ҳаётга келсак, шу йилнинг баҳорида учинчи фарзандим туғилди – оналик саодатини янада теранроқ англадим. Яратган эгам менга шундай бахт берганига шукурлар айтаман. Ҳозирда фарзандларим тарбияси билан бандман. Аммо ижоддан сира чекинганим йўқ. Қайтага, келгусида бажаришим, ёзишим ва таржима қилишим керак бўлган ишларни режалаштириб, айримларига киришиб ҳам кетдим. Масалан, йиғилиб қолган қисқа ҳикоялар тўпламимни ўқувчиларга тақдим этиш, жаҳон адабиётидан янги муаллифлар асарларини таржима қилиш ўйи сира тинчлик бермаяпти.

Янги 2018 йил барча устозларим ва тенгдошларим учун ижодий зафарларга, ютуқларга бой бўлишини тилайман. Яна бир гап, “Ёшлик”да дийдорлашиш насиб этсин. Ҳар биримизнинг, жумладан, “Ёшлик” ўқувчиларининг хонадонидан ҳам доимо ёруғ кунлар бўлсин!

2017ЙИЛНИНГТА ДИРИМДА

2017ЙИЛГА

МЕНИНГА ДИРИМДА

Баирам

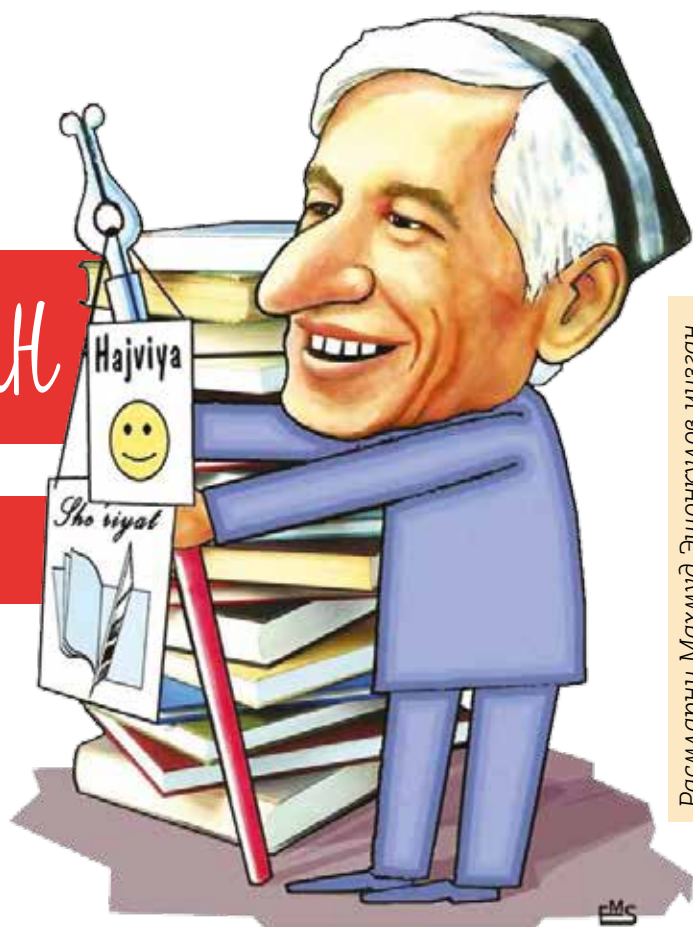
баирамдек бўлсин

Шеърлар муаллифи
ОРИФ ТҶҲТАШ

**Ўзбекистон халқ шоири
Анвар ОБИДЖОНга**

Устоз Анвар Обиджон!
Жуда баланд ҳурмати.
Ўзиданам машхурроқ –
“Мешполвон”-у, “Гулмат”и.

Митти болакайларнинг
Йўлига жон тўшайди.
Шеърдан совға ясаган
Қорбобога ўхшайди!

Расмларни Маҳмуд Эшонқулов чизган.

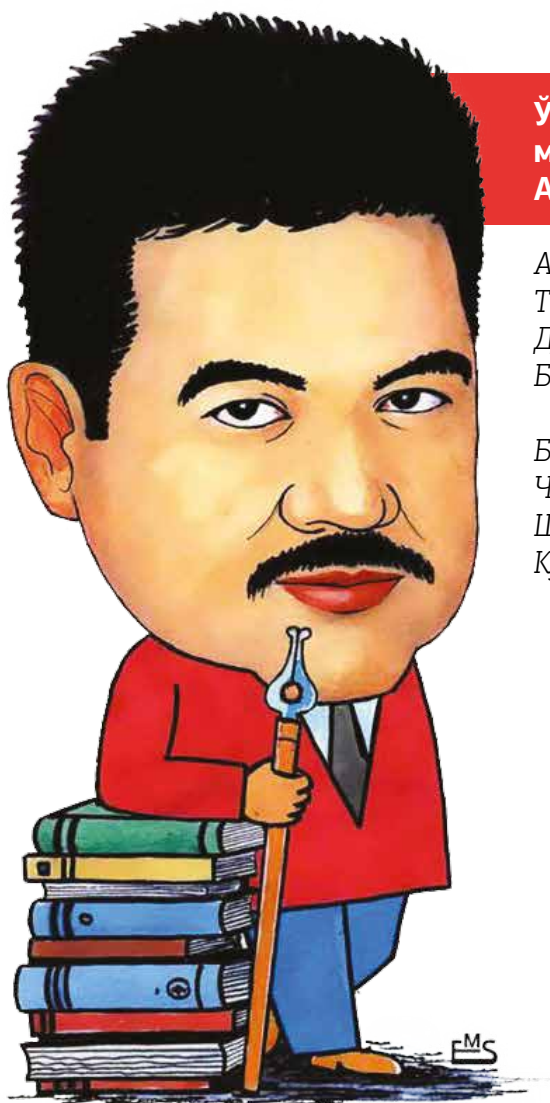

**Ўзбекистонда
хизмат кўрсатган
маданият ходими,
ёзувчи Нормурод
НОРҚОБИЛОВга**

Ижодкорлар ичида
Энг полвони – Нор ака.
Ҳам журналист, ҳам адиб,
Икки “нор”и бор ака.

Кураш майдони десак,
Адабиёт саҳнини.
Ака киритар эди –
Кўпчиликнинг “ақл”ини!

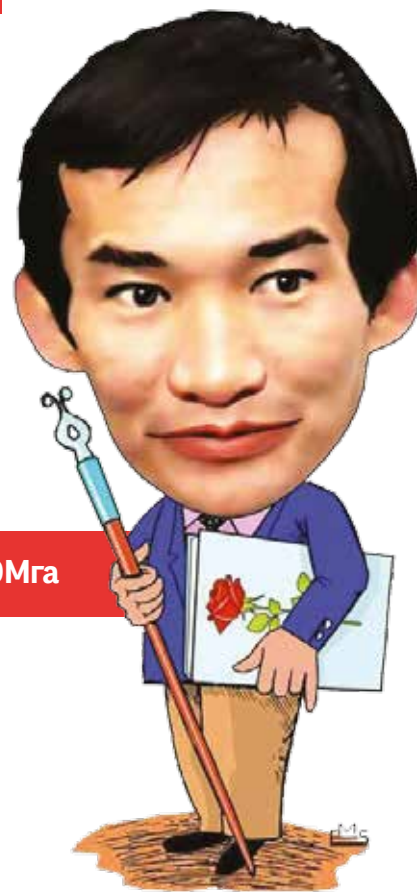

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, ёзувчи Абдуқаюм ЙЎЛДОШЕВга

Абдуқаюм Йўлдошни
Танимаган киши йўқ.
Доим ижод ўйида,
Биров билан иши йўқ.

Бошқа бирор нарсага –
Чалғимайди хаёли.
Ширин “асар” пишириб
Кутар уйда аёли!

Шоир Шодмонқул САЛОМга

Сурхон эли азалдан –
Чин санъатга шайдодир.
Бахшиёна асарлар
Шул сабабдан пайдодир.

Устозларга эргашиб,
Кўнгилларни шодмон қил.
Ашаддий шеърхонлардан
Салом сенга, Шодмонқул!

Ёш ижодкор Жасур КЕНГБОЕВга

Журналист-да!
Ярашар –
Жасурбекка жасурлик.
Ҳар ёзган мақоласи
Чиқаяпти таъсирлик.

Ижодий қирралари
Бораверсин кенгайиб.
Кенг майдонда курашиб
Бўш келмасин Кенгбоев!

Муаллифнинг ўзига

Гоҳ шеър ёзар: “Ҳижрондан
Юрагим пора”, дея.
Гоҳо жонли ижрода
Тўқийди пародия.
Ёзаверсин шеърлар зўр,
Ижоддан чекинмасин.
Шеър десак, телевизор
Ортига бекинмасин!

“Ёшлик”чилар

аваскор бедана

Ориф ҲОЖИ

1966 йили туғилган.
Самарқанд давлат
университетининг ўзбек
филологияси факультетида
тахсил олган.

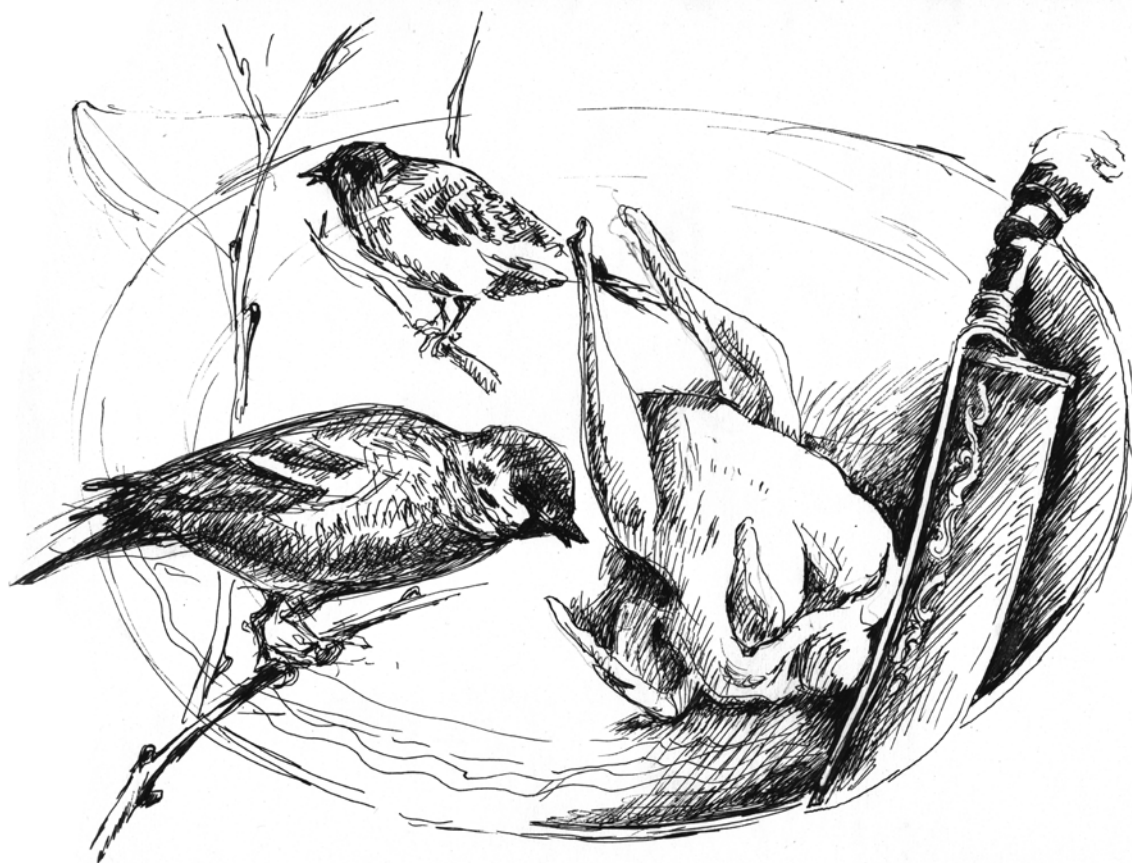
“Банди рух”, “Озод рух”,
“Янги оҳанглар”, “Самарқанд
сайқали”, “Қирқ ҳадис ва
бир ривоят”, “Оналар оёғи
остида жаннат”, “Ишқ йўли”,
“Эй, гул”, “Кўнгил куши”
номли шеърӣй, “Оппоқкина
кушгинам”, “Оқ тулпор” каби
хикоялар тўғламлари чоп
этилган.

Уни менга бедана деб тақдим этдилар. Қимматбаҳо ликобчада бутларини беданавор тарвайтириб ётган чумчуқ ҳол тили билан арзи ҳол қилди.

– Эй одамзод, сабр қилиб менга тиш урмай турсанг, ўз тарихимни айтиб берар эдим.

Унинг кутилмаган бу фарёдини эшитиб, розилик маъносида бош ирғадим ва қўлимни тортдим. У гапида давом этди:

– Мен аслида бедана эмас, оддий чумчуқ бўлиб дунё кўрган эдим. Кунларнинг бирида шохдан шохга учиб ўйнаб юрганимда ногаҳон читтак билан дўстлашиб қолдим. Янги дўстим серҳаракат бўлиш билан бирга ғоят сўзамол ҳам эди. Унинг сўзлари қандайдир руҳлантирувчи, кўзлари ишонтирувчи, оёқ-қанотлари ғоят чаққон эди. Мақташ бора-сида унга тенг келадиганини топиш қийин. Шу билан бирга, у дўстларининг ҳам ўзидай уддабурон бўлишини истар эди. Ўзининг ва дўстларининг мавжуд ҳолатидан асло қониқмасди. Яна нималардир қилгиси, нималардир дегиси, қўйингки, дунёни ўзгартиргиси келарди. Бинобарин, у бошқаларни ҳам шунга ундар, сира тиниб-тинчимас, ҳовлиқиб чирқиллаганича у шохдан бу шохга сакрагани сакраган эди.

Баногоҳ бир куни у мени ҳам мақтади:

– Сенинг ажойиб овозинг бор, беданадай сайрай оласан.

Мен авалига унча ишонқирамадим.

– Менинг сайроғим бошқача-ку, – дедим иккиланиб.

– Ҳечқиси йўқ, бора-бора ўрганиб кетасан, – деди ишонч билан у. – Ҳеч ким тухумдан сайраб чиқмаган, ҳамма ҳам кейин ўрганган. Қолаверса, сенинг ажойиб овозинг бор, ранг-рўйинг ҳам беданавор.

Менга унинг бу гапи маъқулдай туюлди. Жон-жаҳдим билан “Чип-чирик” ўрнига “Бит-билиқ” деб сайрай бошладим. Менинг овозим ўзимдан ғайри ихтиёрий тарзда “Бит-билдирик” бўлиб чиқа бошлади. Аммо янги дўстим мени яна руҳлантирди.

– Ҳечқиси йўқ, “Бит-билдирик” бўлиб чиқса, янаям яхши. Сеники “Жаз” йўналиши бўлди. Яъни фақат ўзингга хос янги бир оҳанг кўшдинг. Дунёда бирорта бедана бу тарзда куйлай олмайди. Одамлар орасида шинавандалари бор. Улар бунини ниҳоятда қадрлашади. Агар бирор бир шинаванда беданавознинг назарига тушиб қолсанг, бутун умринг роҳат-фароғатда ўтади. Ҳозиргидай бир чигиртка учун ярим кун ҳалак бўлиб юрмайсан. Озуқанинг энг сараларини ўзлари йиғиб келиб беришади. Еганинг тумшуғингда, емаганинг думингда бўлади.

– Бу нима дегани? – Илгари бунақа гапни эшитмаганим учун ҳайрон бўлиб сўрадим.

– Бу шунақа бир ибора, ғалчамисан?.. Дон сероб бўлганда қари читтаклар шундай дейдилар.

Каминангиз машққа зўр берди. Олдинги “Чип-чирик”ларим эсимдан чиқа бошлади. Читтак дўстим мени бўлиқ бедазорга олиб борди. Энди чигирткалари сероб бедазорда бироз тўлишиб, беданаларга ҳам гап бермай кўйдим. Ишим ривожда эди. Олдинги чумчуқ дўстларим энди кўзимга ғариб кўринарди. Кундан-кун семириб бордим. Хурсандчилигимни изҳор этиш учун ҳар замон-ҳар замонда “Бит-билдирик”, “Бит-билдирик”, деб кўйсам, атрофимдаги кушлар менга ҳавас ва ҳасад билан бошларини ёнбошга буриб, қараб кўярдилар. Айниқса, мендан икки пар олдин туккан чумчуқларга роса алам қилар эди. Буни сезганим сари янада ғурур билан кўксимни кериб, сайрайдиган бўлдим.

Бу ишимдан беданаларнинг гаши келар, мени инсофга чақирмоқчи бўлишарди. Аммо шуҳрат майидан маст бўлган кушнинг қулоғига гап кирармиди? Дўстим читтак билан тобора бўлиқ бедазорларда сайрон қила бошладим. Кунларнинг бирида кўзларимни чирт юмганча ўз овозимга ўзим махлиё бўлиб, “Бит-билдирик”, “Бит-билдирик” лаганча сайраб турганимда ногаҳон тепадан кўланка ёприлгандай бўлди.

Кўрққанимдан хушимни йўқотдим, кўзимни очсам, овчининг тўридаман. Ўзимни ўннга-сўлга уриб ҳар қанча чиранмай, тўрдан халос бўла олмадим. Мени тутиб беданабозорга келтирдилар. Беданавознинг рангдору гулдор қафасларини кўриб, бир енгил нафас олдим. “Хайрият, куним бор экан. Бу жойнинг шароити ҳам беданабоздан кам эмасдир, ҳар қалай, ишқивоз одам кушларга озор бермас...”. Бир тунни унда ўтказдим. Тонг отди. Ёнимдаги кушлар беш-олти, ҳатто ўн мартагача “бит-билиқ” ота бошлади. Мен ҳам бутун кучимни тўглаб “бит-билдирик”, “бит-билдирик”, деб сайрай бошладим. Аммо меники зўрға учтагача борар эди. Шунда ҳам нафасим қайтиб, кўзларим тиниб кетар эди. Бир пайт ичкаридан сочини тақир қилиб олдирган, семиз бир одам чиқиб келди-ю, тўғри менинг қафасим олдида тўхтади. Мен ўзимча сайроғим бу одамга маъқул бўлди, деб ўйладим-у, яна қаторасига уч бора “бит-билдирик” тортвордим. Ҳалиги одам менга бир зум ҳайрон қараб турди-да, қафаснинг туйнугидан қўлини юбориб, мени тутиб олди. Сўнгра кўзларига яқин юбориб, қанотларимни ушлаб тортиб, ёзиб кўрди ва шеригини чақирди.

– Жонмурод, буни қара, ўзи чумчуқ-ку, беданага ўхшаб, безаниб олган экан. Овозини ҳам ўхшатибди-ю, барибир охирида “чирик” деганга ўхшаш “дирик” деган жойи бор. Шериги ҳам ёнига келди, мени қизиқиб томоша қилди. Сўнг ўйчан гапирди

– Жойига қўй-чи, сайрашини эшитайлик...

Қайтариб гулдору шокиладор қафасга қўйдилар. Мен лик этиб шохга кўндим-у, сайрай бошладим. Бор кучимни йиғиб “бит-билдирик”ни тўрттага етказмоқчи бўлдим, ахир ҳазил гапми, бутун коинотнинг гултожи, ҳайвонларнинг энг аълоси – инсон эътибор бераётганди. Охирги сайроғимда ҳаво етишмай қолди. Нафасим тикилиб, бошим айланиб, ўтирган шохчамдан “шилқ” этиб ерга тушдим. Оғзимни каппа-каппа очиб ютоқиб нафас ола бошладим. Икки оёғим осмонда бўлиб қолди. Одамлар бараварига хо-холаб кулиб юбордилар.

– Бу ўзимизнинг айрим ёш санъаткорларга ўхшар эканми? – деди сочи кўқигани.

– Тўғри, – унинг гапини қувватлади шериги, – худди ўзи. Ўзи айтиб, ўзи маст бўлиб рақсга тушадиган, жойи келса, таппа ерга ётиб оладиган, питир-питир ҳаракатлар қиладигани бор-ку, ўшанинг худди ўзи.

– Баракалла-е, “Чиранма ғоз, ҳунаринг оз”,

деган гап бор эди, энди “Чиранма чумчуқ, ҳунаринг йўқ!” деймизми, буни?

Хуллас ўша даргоҳда бир неча кун эрмак бўлдим. Охир бир кун тақирбошнинг отаси келиб қолди. Тақирбош мени отасига ҳам мақтади. Отаси аввалига ҳайрон бўлиб турди. Сўнгра бирдан феъли айниди.

– Йўқот бунингни! – деди ғазаб билан. –

Кимки ўз ҳолини ўзгартириб бошқаларга тақлид қилса, Худонинг қаҳри келади. Албатта бир бало юборади.

– Бу бир чумчуқ-да, ота, ваҳима қилаверманг, – тақирбош мени ҳимоя қила бошлади.

– Йўқ! – деди чол кесиб. – Махлуқнинг катта-кичиги бўлмайди. Бу Худонинг ғазабига учраган. Уйингда сақласанг, сенга ҳам зарари тегиб қолади. Касофати уради. Уни бугуноқ йўқ қил. Пишакка бериб юбор, – деди чол жаҳл билан.

Ўғил отасининг жаҳли чиққанини кўриб, бирдан рози бўлди.

– Хўп бўлади, бугуноқ ошхонага жўнатиб юбораман.

Бугун эрталаб ошхона дастёри беданабозни кига борди. Бу ёғини ўзингиз кўриб турибсиз. Энди сиздан бир илтимос, шу ҳақда бир нима ёзиб қолдирсангиз, токи бундан кейин ҳеч бир жон ўзига тағйир бериб, бировларга тақлид қиламан, деб менинг ҳолимга тушиб юрмаса...

– Хўп бўлади! – деб юбордим беихтиёр, унинг нолаларига бардош қила олмай.

Қишлоқдан келган ҳаваскор қаламкаш рўпарамда ўтирганча, ўз косасидаги бедана шўрвани хўриллатиб-хўриллатиб ичаркан, менга ҳайрат билан қараб қўйди. Бир сўз демасдан косасини бўшатди. Узун тилларини тепага пастга тез ҳаракатлантириб, антиқа тарзда лабини ялади. Сўнгра пешонасидаги реза-реза терларини кирчил қўлрўмолчаси билан артганча, савол берди:

– Нега бедана шўрвани ичмаяпсиз, домулло? Сизга маъқул бўлсин, деб атайлаб, шўрва айтудим. Ё маъқул бўлмадимми?

– Раҳмат, бугун кечроқ нонушта қилувдим. Ўзингиз, бемалол... – шундай деганча косани у томонга суриб қўйдим.

– Бай-бай, шундай лазиз таомни-я... Хафа бўлманг-у, оғзингизнинг таъмини билмас экансиз.

Қаламқош томоғини таққиллатганча, чумчуқ шўрвага нон тўрғай бошлади.

Афтидан, у шундоқ кўзининг олдида бедана – чумчуқ билан бўлиб ўтган суҳбатимиздан беҳабар эди.

Журналимизнинг 2017 йил мундарижаси

Адабий гурунг

Анвар Обиджон. Болаларга яхшилик қилишдан ортиқ саодат йўқ. 1, 10-15.
Эркин Аъзам. Танти кўнглининг ўкинчлари. 4, 29-31.
Исажон Султон ва Иброҳимжон Абдурахмонов. Ақл ва юрак муштарак бўлса... 5, 6-13.
Идрис Айтбаев. Шаҳдам қадамли инсонларни кўрдим. 9, 6-8.
Фахриёр ва Жаббор Эшонқул. Тасаввурнинг синиқ кўзгуси. 11, 24-31.
Марианна Вулф. Болаларга китоб ўқиб беринг. 9, 51-54.

Анжуман

Хусан МАҚСУД.
Бўстонлик бағридаги бедорлик. 10, 11-17.

Гулдаста

Гулзорой Абдусосиева.
Бобо куёш сийлаган замин. 1, 50.

Дадил қадамлар

Дунёнинг энг ёш миллионерлари 2,

Давра суҳбати

Оролни асраш – умумий муаммо. 8, 8-15.

Дилкўприк

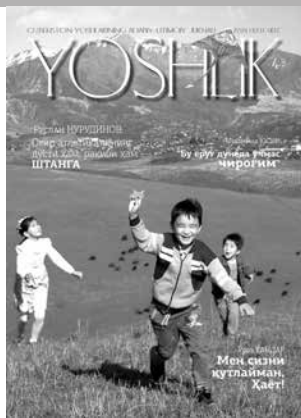
Бир умр ширин шеър излаган эдим. 10, 43-45.

Дунё адабиёти

Зоҳиджон Олов.
Олисдаги бахт изтироблари. 11, 54-58.

Жаҳон ҳикояси

Ярослав Ҳашек. Гемерда романтика қолмади. 1, 57-59.
Хушанг Мурадӣ Кермонӣ.
Этик. 2, 59-63.
Эдогава Рампо. Курси одам. 4, 51-56.
Александр Куприн. Настарин воқеаси. 5, 54-57.
Алгирдас Потсјос. Меҳмон. 6, 62-63.
Оскар Уайльд. Ҳайкал изтироби. 7, 59-63.

О. Ҳенри. Йигирма йилдан сўнг... 8, 62-63.
Нодар Думбадзе. Хазарула. 9, 60-64.

Жараён

Нурилла Чориев.
Шеър янграган оқшомлар ёхуд Зоминда уч қуну икки тун. 7, 10-18.
“Ёшлар поезди” довон ошди. 8, 6-7.
Муродилла Алимбоев, Гулчехра Ашурова.
Гамхўрлик, эътибор чегара билмас. 11, 5-9.

Зарофат

Навоий бир қуни... 2, 56.

Замонамиз қаҳрамони

Ўнгидан келган туш. 3, 3-6.
Оғир атлетикачининг дўсти ҳам, рақиби ҳам – штанга. 4, 5-8.

Зарварақ

Тоғай Мурад: Умр йўли – борса келмас йўл. 2, 40-42.

Қундалик

Абдулла Қаҳҳор.
Ёндафтарда қолган сатрлар. 9, 48-50.

Мактуб

Илҳом Аҳрор.
Шам ва бўрон. 9, 9-13.

Мактубот

Хусан Мақсуд. Икромлар ёхуд бутунлик истаги. 1, 38-41.
Акмал Мурад. Тасвир ва мантиқ уйғун бўлса... 11, 42-44.

Мутулаа

Зулфия Мўминова. “Улуғ салтанат”нинг ёрқин ёғдуси. 3, 42-45.
Турсун Али. Юрак ҳолатлари. 3, 58-60.

Мулоҳаза

Зухриддин Исомиддинов. Не қилайин сенинг била, эй тил... 1, 26-29.
Жасур Кенгбоев. Бемаъни “одат”лар қаердан пайдо бўляпти? 4, 42-45.
Нурилла Чори. Манзилу маслагинг аёнми, эй дўст?! 5, 43-47.
Сухроб Зиё. Мўъжаз китобларнинг катта завқи. 10, 52-56.
Бекзод Ўқтам. Китобсиз яшаб бўлмайди. 11, 59-62.

Муносабат

Улугбек Узоқов. Истеъодлар мактаби. 6, 5.
Рустам Мусурмон. Салом, зомин тоғлари! 6, 6-9.
Азизбек Анвар. Саломга яраша алик борми? 8, 39-41.

Мушоҳада

Башорат Отажоновна. Сархуш заифалар. 7, 40-44.
Дадаҳон Муҳаммадиев. Устозимнинг нуқсонини. кўрсатма... 9, 44-47.

Назм

Маҳмуд Тоир. Тинчлик тили – тонгги тилаклар. 1, 16-18.
Талант Бек. Ойнинг ойдин ёғдуларида. 1, 36-37.
Тулан Низом. Шоир ва шоҳ Бобур қалбининг беш аломати. 2, 7-9.
Икром Искандар. Ёшлик дафтарига. 2, 23-27.
Меҳриноз Аббосова.
Муҳаббатни эҳтиёт қилинг. 2, 48-49.
Ашурали Боймурод.
Навоийдан наво топдим, куй топдим. 2, 57.
Қутлибека Раҳимбоева.
Ҳамиша кунчиқарман... 3, 7-9.
Гулноза Каримова. Кўҳна ҳаёт тагин янги куй бошлар. 3, 38-39.

Хосият Бобомуродова.

Кўнглингни бер менга, дилга улайман. 4, 9-11.
Ўроз Ҳайдар. Мен сизни кутлайман, ҳаёт! 4, 25-27.
Бахтинисо Маҳмудова. Бир гўзал кўшиқлар куйлагим келар... 4, 40-41.
Одил Ҳотам. Қиёматли ошиқ бўлиб суйгил СЎЗни. 5, 14-15.
Хосият Рустамова. Фақат Сенга аталган улкан муҳаббатим бор. 5, 28-29.
Башорат Отажоновна.
Кўнглингизни зиёрат қилгани келдим. 5, 40-41.
Фахриёр. Қуш тилида айтилган бу сир... 6, 10-12.
Файрат Маждид. Яйраб ўйнанг кўшигимга, куйимга. 6, 28-29.
Зоҳиджон Олов. Йўқдир муҳаббатдан буюкроқ қудрат. 6, 48-49.
Хол Муҳаммад Ҳасан.
Юлдузлар ҳам олов асли. 7, 22-23.
Дадаҳон Муҳаммадиев. Йиллар ҳаммасини даволаб кетар. 7, 38-39.
Абдунаби Бойқўзиев. Кўзда неки, юракдан хабар. 8, 16-18.
Баҳодир Баҳром. Сендан ўзга йўл йўқдир. 8, 42-43.
Ситора Тожиддинова. Сирға қилдим куёш нури. 8, 54-55.
Фарида Афрўз. Дунёни қайтадан кашф этсанг ногоҳ. 9, 14-16.
Шермурод Субҳон. Сўзлар менинг кўзгумдир... 9, 38-39.
Алибек Анварий. Юлдуздай жимирлар ҳаёт зийнати. 9, 58-59.
Шодмонқул Салом. Кепқолинг, фақат мен орзу сотаман! 10, 7-9.
Нажмиддин Эрматов. Дунёга кўз тикинг хазонлар оша. 10, 50-51.
Нурилла Нарзуллаев. Ҳаёт ифориға тикдим бошимни. 11, 20-22.
Абдулазизхон Акрамов. Ёниқ бўлса сенинг чироғинг. 11, 40-41.
Зилолабону. Кўнгли ичра порлади умид. 11, 52-53.

Наср

Асад Дилмурод. Оқбадан париваш нигоҳи. 1, 19-25.

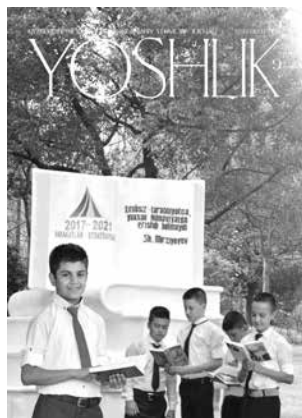
Умид Али. Икки кутб, илҳом париси. 1, 53-55.
Хуршид Дўстмухаммад. Эрта баҳор. 2, 10-21.
Нормурод Норқобилов. Эркак. Ўғри. 3, 17-25.
Кўчқор Норқобил. Уруш сурати. 4, 19-24.
Шойим Бўтаев. Мен, онам ва болам. 5, 16-27.
Ҳабиб Абдуназар. Хўжра. 6, 30-35.
Шохрух Саидов. Кўшни. 6, 53-57.
Зухра Мамадалиева. Избосар. 7, 28-37.
Жавлонбек Жовлиев. Лобар, Лобар, Лобарим менинг. 7, 50-56.
Бобо Равшан. Шом ва тонг орасида. 8, 19-33 9, 17-33.
Олим Жумабоев. Уй. 10, 18-29.
Назар Эшонкул. Қўл. 11, 10-19.
Дилмурод Назар. Сукунат манзили. 11, 46-51.
Ўзбектош Қиличбек. Ишонч. 11, 63-64.

Неваракулча

Рустам Назар. Ўзлингдан тонма ҳеч. 1, 42-43.
Фулум Шомурод. Бу гумбазлар сеники, сеники бу минора. 5, 50-51.

Нигоҳ

Темирчининг заргар ўғли. 1, 33-35.
Ойбек: Навоийнинг ҳассос шогирди. 2, 31-33.
Зулфия: Баҳор келди сени сўроқлаб. 3, 31-33.
Муҳаммад Юсуф: “Бу ёруғ дунёда ўчмас чирогим”. 4, 33-35.
Ўткир Ҳошимов. Икки эшик орасида. 5, 33-35.
Рангин лаҳзалар. 6, 17-19.
Кулгу неъмат. 7, 25-27.
Сўзи шавкатли шоир. 8, 35-37.
Фафур Фулом. Ўз элининг ўқтам куйчиси. 9, 25-27.
Шароф Рашидов. Эл ғамида ўтган умр. 10, 31-33.
Тўра Сулаймон. Шoirларнинг тўраси. 11, 33-35.

Нуқтаи назар

Омилжон Аҳмаджонов. Таълим ва тараққиёт. 3, 26-37.

Сабоқ

Агар ўрганишни истамасанг...
Бернард Шоу ҳикматларидан. 1, 61-63.
Кўп деган кўп янгилур. 2, 22.
Ахлоқ ва ҳаёт бир бутундир. 3, 54-55.
Фридрих Шиллер: “Тўғрилиқ ҳар қандай унвонни безайди”. 4, 57.
Рабиндранат Тагор: “Яхши гапларни кўпчилик гапириши мумкин...”. 5, 42.
Ҳейнрих Ҳейне. Меҳр гўзалликдан устундир. 6, 60-61.
Чингиз Айтматов. Халқнинг умрбоқийлиги – унинг тили билан. 9, 36-37.
Таълим бериш – умид уруғини экиш демакдир. 10, 57.
Фақат фойдаси тегадиган илми олиш керак. 11, 54.

Таассурот

Бунда булбул китоб ўқийди. 6, 13-15
“Шом ва тонг орасида” қиссасини ўқиб. 9, 34-35
Олим Жумабоевнинг “Уй” қиссасини ўқиб... 10, 40-41.

Тавсия

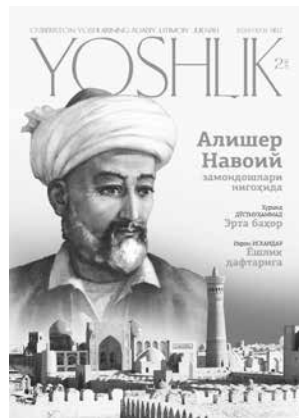
Абдуқаюм Йўлдош. Тоб ташламас асарлар. 1, 44-51.
Луқмон Бўрихон. Кичик жанрнинг катта дунёси. 2, 43-47.
Марҳабо Қўчқорова. Ҳикоянинг сеҳрли дунёси. 4, 46-50.
Френсис Скотт Фицджералд суйган китоблар. 5, 48-49.
Толстойни таъсирлангирган китоблар. 6, 46-47.

Тадқиқот

Абдукамол Абдужалилов. “Азал наққоши тарҳ айларда...”. 2, 34-38.
Хуррам Раҳимов. Номларнинг номуносиб таржимаси. 3, 49-53.
Баҳодир Каримов. Иқболи кулган кўнгил шоири. 4, 12-17.
Улуғбек Ҳамдам. Бир мисра остидаги минг хазина. 4, 36-39.
Шаҳодатбону Имомназарова. “Бошимдаги ўрамон тўрт гули бор...”. 4, 58-59.
Олим Тошбоев. Бойчечак сеҳри. 5, 36-39.
Гулалас Содиқова. “Шавкат Раҳмон деган бир ўжар шоир...”. 5, 52-53.

Воҳид Икромов. Ноширлик-матбаа бошқаруви: таҳлил ва таклифлар. 5, 58-60.

Лайло Шарипова. “Ҳикмат излаганга ҳикматдир дунё”. 6, 50-52.
Баҳодир Каримов. Абдусалимининг акаси. 7, 45-48.
Ҳотам Умунов. Истеъдод ва унинг даражалари ҳақида ўйлар. 8, 48-50.
Анвар Бўрон. Бир гул баҳор булмас. 8, 51-53.
Содиқ Норбоев. “Кўнглим кўшқанда кўхлик кўхинур”. 9, 40-42.

Учрашув

Маҳлиёхон Умрзоқова. Мен куйёшга бойчечаклар тутган эдим. 3, 56-57.

Хотира

Шахло Курбонова. Иродадан яралган жон. 1, 52.
Маъруф Жалил. “Умидларнинг этагига осилдим”. 8, 56-59.
Оллоёр Бегалиев. Шеърият шуъласи. 10, 46-49.

Шукуҳ

Адхамбек Алимбеков. Наврўз. 3, 48.
Иқбол Мирзо. Сенга бармоғимни тегизмайман. 4, 18.
Ҳалима Худойбердиева. Даъват. 5, 31.
Маҳмуд Тоир. Зомин ёшлари. 6, 16
Азим Суюн. Зоминтоғда. 6, 43
Миртемир. Киприқларим. 7, 19.
Шавкат Раҳмон. Ёш ўзбек шоирларига. 8, 34.
Фафур Фулом. Йигитларга. 9, 43.
Эссе
Ўрозбой Абдураҳмонов. Бойсунда тонг отди... 3, 10-15.
Усмон Азим. Жўрабек Рамазон. 6, 37-42.

Эҳтиром

Мирпўлат Мирзо. Шароф Рашидов. 10, 30.

Қадрият

Мунис Жўраева. Қизил гулинг бўлойин. 3, 46-47.

Қалдирғоч

Мен ёшликман, улгайтирсин ҳали замин. 2, 58.

Янгиланиш

Янги имкониятлар, янги вазибалар. 7, 3-7.

Зомин илҳомлари

Юрагим уммонга айланиб кетсин. 7, 49, 57-58.

Қатра

Нодирабегим Иброҳимова. Абдий қонун. 3, 61-63.
Достонбек Раҳматуллаев. Бахтли тасодиф. 4, 60-61.
Шохрух Неъматов. Пиллапоя. 4, 62.

Қўлёзма

Сайёр. 1, 32.
Азиз Абдураззоқ. Оқликка шафқат эҳтиёт шарт. 2, 30.
Абдулла Орипов. Савқи табиий. 3, 30.
Асқад Мухтор. Қондошлик. 4, 32.
Аъзам Уқтам. Далда. 5, 32.
Рауф Парфи. Бутун кеча ўйчан ва сокин. 6, 36.
Замира Эгамбердиева. Қадримни топташга урунманг. 7, 24
Абдураҳмон Акбар. Куйёш. 8, 38.
Ҳусниддин Шарипов. Азиз ўқитувчиларимизга. 10, 58.
Назармат. Ёшликни пеш қилар баъзи бир ёшлар. 11, 32.

Эътироф

Алишер Навоий замондошлари нигоҳида. 2, 28-29.
Алишер Навоий замондошлари нигоҳида. 3, 40-41.
Собир Унар. Зоминдан ёзувчиликкача... 6, 25-27.

Эл хазинаси

Навоий лугати. 1, 2, 3, 4, 5.
Зоминнинг кўркам сўзлари. 6.
Шарондознинг тўбичоқ сўзи. 7, 20-21.
Хусан Мақсуд. Тилимиз тилсими. 11, 36-39.

Ҳангома

Муродбой Низанов. Одам қандай қарийди? 5, 61-63.
Анвар Обиджон. Устоз Эркин Воҳидов мутуйбалари. 10,...